

2023

ÅRSBERETNING

2024

Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

Christians Brygge 1
1219 København K
Telefon 33 13 06 60
sekretariat@dsl.dk
dsl.dk

Redaktion

Jesper Gehlert Nielsen
Karen Skovgaard-Petersen
Andrea Stengaard
Tine Nordentoft Thorsen

Grafisk form

Eric Mourier

Ombrydning

Laurids Kristian Fahl

Tryk

Tarm Bogtryk a/s

Papir

Munken Premium Cream, 115 g

Oplag

200 eksemplarer

Marts 2024

Ledelsesberetning 6

Årets udgivelser 8

- Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi 8
- Den Danske Ordbog 8
- Diplomatarium Danicum 9
- Svensk-Dansk Ordbog 9

Årets arrangementer 10

Essay: Georg Brandes i Berlin 11

Aktiviteter på Christians Brygge 16

- Arkiv for Dansk Litteratur 16
- Den Danske Begrebsordbog 17
- C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog 18
- Anders Bording: Samlede Skrifter 19
- Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi 20
- Dansk Sproghistorie 22
- Danske Klassikere 23
- Danske Klassikere fra Middelalderen 24
- Den Danske Ordbog 26
- Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve 29
- Gammeldansk Ordbog 30
- Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid 30
- Musikalske fortolkninger af dansk lyrik 31
- ordnet.dk 32
- Henrik Pontoppidans store romaner 34
- Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi 36
- sproget.dk 38
- Sprogkontakt og sprogudvikling i senmiddelalderens Danmark 40
- Hans Svanings Danmarkshistorie 41
- tekstnet.dk 41
- Tekstnet+ 43
- Videnskabshistorisk tekstportal 44

Essay: Gamle tekster i moderne retskrivning 46

Forsknings Samarbejder 52

- H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave 52
- Websitet hcandersen.dk 54
- Serien 'Babette' 55
- Center for Dansk Nylatin 56
- Compiling a Danish Benchmark Dataset 57

De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606	58
COR – Det Centrale Ordregister	60
Lex – Danmarks nationalleksikon	62

Andet udgivelsesarbejde 63

H.C. Andersens ungdomsdigtning 1816-1828	63
Herman Bangs breve	64
Thomas Bartholin d.æ.s breve	65
Thorkild Bjørnvigs lyrik	66
Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad	67
Georg Brandes' Correspondance, 2 ^e Série	67
P.O. Brøndstedts dagbøger fra ungdomsrejsen	68
Christian 4.s latinske brevstile	69
Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling	70
Danmarks gamle love på moderne dansk	71
Danmarks gamle Ordsprog I-VIII	73
Holger Drachmann – Amanda Nilsson («Edith»). En brevveksling	74
N.F.S. Grundtvig: Dansk Ravnegaldre	75
Carsten Hauchs digte	76
Carsten Hauch: Indledning til Forelæsninger over Njalssaga og flere med den beslægtede Sagaer	78
Peder Hegelund: Susanna	79
William Heinesens breve. Et udvalg	79
Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943	80
Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance	82
Johannes V. Jensen: Kongens Fald	83
Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller	84
Johannes Jørgensens tidlige romaner	85
Labyrintens fortsættelse	87
Per Langes samlede essays	88
Leonora Christina: Jammers Minde	89
Christian Molbech: Ungdomsvandringer i mit Fødeland	90
Poul Martin Møllers Skrifter	91
Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes	92
Henri Nathansens dagbog 1918-1919	93
Erik Pontoppidan: Grammatica Danica	94
Klaus Rifbjergs digte	94
Brevvekslingen mellem Amalie og Erik Skram og Georg og Ane Cathrine Achen	96
B74 af Skånske Lov og Skånske Kirkelov	97
Peder Syvs auktionskatalog	98

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus	98
Anders Sørensen Vedels udvalgte historigrafiske værker	99
Johan Herman Wessels samlede skrifter	100

Forslag til nye udgivelser 101

Frederik Christian Eilschovs skrifter	101
Gunnar Gunnarssons dansksprogede værker	102

Personalia

Medarbejdere på Christians Brygge	105
Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.	109
Undervisning, censorvirksomhed m.m.	113

Bestyrelsen 115

Mindeord 116

Bent Magnus Christensen	116
Aage Jørgensen	118

Medlemmer 120

Det har i flere henseender været et usædvanligt år for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Som nævnt i sidste års beretning har vi fra Carlsbergfondet modtaget en samlet bevilling over tre år, hvoraf 2023 var det første. Vi er meget taknemmelige for denne støtte, som giver os mulighed for at tilgodese talrige sider af vores virkefelt over en flerårig periode. Vi har således både kunnet igangsætte nye projekter – *Henrik Pontopidans store romaner*, *Musikalske fortolkninger af dansk lyrik*, *Sprogkontakt og sprogudvikling i senmiddelalderens Danmark* (se s. 34, 31, 40) – og styrke de eksisterende projekter *Dansk Sproghistorie* og *Diplomatarium Danicum* med nye initiativer (se s. 22, 29). Et arbejde der længe har ligget stille, udgivelsen af Anders Bordings avis på vers, *Den Danske Mercurius* (1666-1677), kan nu omsider følges til dørs (se s. 19), ligesom vi kan supplere den digitale udgave af Georg Brandes' *Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur* (2019) med en trykt udgave. Både tekstplatformen *tekstnet.dk* og ordbogsplatformen *ordnet.dk* kan ligeledes udbygges og raffineres takket været Carlsbergbevillingen (se s. 41, s. 32).

Fra Kulturministeriet fik *Den Danske Ordbog* i sommer en uventet gave. Af de statslige udlodningsmidler modtog vi 1 mio. kr. til arbejdet med ordbogen og de bagvedliggende ressourcer. Det har givet os mulighed for at igangsætte en række aktiviteter: Vi har kunnet styrke arbejdet med at revidere ældre ordbogsartikler, de manglende udtalefiler bliver produceret, der udvikles nyt design af ordbogsplatformen, og endelig har vi påbegyndt migrering fra lokale servere til skyen.

I årets løb er *Den Danske Ordbog* blevet opdateret to gange med nye ord og nye betydninger af allerede eksisterende ord. Temaet for den seneste opdatering var dagligsproget, dvs. hverdagsord som ikke før har fundet vej til ordbogen, men som nu, med assistance fra skræddersyede sprogteknologiske værktøjer, har kunnet findes frem i det store tekstkorpus der ligger til grund for ordbogsarbejdet. Opdateringen blev lanceret på årets Bogforum i Bella Center Copenhagen, hvor selskabet traditionen tro var til stede, i år på en smuk, nydesignet stand.

En anden begivenhed var den digitale udgivelse af det samlede *Diplomatarium Danicum*, som rummer omkring 24.000 dokumenter fra middelalderen affattet på latin, nedertysk og gammeldansk med tilhørende oversættelser til moderne dansk. Gennem årene 1938-2021 er de mange dokumenter blevet udgivet løbende, og i de seneste to år er de blevet korrekturlæst, opmærket og lagt ind i en ny, frit tilgængelig database (se s. 29). Offentliggørelsen blev markeret ved et velbesøgt seminar i juni.

Også web-ressourcen *Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi* blev lanceret i ny skikkelse. Bibliografien, der ikke har været ajourført siden 2017, er nu forøget med knap 2.000 poster (se s. 20). Endelig har vi kunnet tilgængeliggøre en lang række af

selskabets ældre udgaver på tekstplatformen *tekstnet.dk* i pdf-format (se s. 41).

Et stort sprogteknologisk projekt, *COR – Det Centrale Ordregister*, som selskabet har udført i samarbejde med Dansk Sprog­nævn og Københavns Universitet, er blevet præsenteret ved et seminar på Københavns Universitet i december 2023 og endeligt afsluttet i januar 2024 (se s. 60).

For en gangs skyld har beretningsåret (1. marts 2023-29. februar 2024) ikke budt på trykte udgivelser, men flere værker er på trapperne. I samarbejde med DanskLærerforeningen har vi udgivet Karin Michaëlis' roman *Barnet*, og i foråret udkom 2. oplag af Knut Hamsuns *Sult* kun seks uger efter udgivelsen af 1. oplag i januar. *Sult* har været genstand for to seminarer i årets løb.

At Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, som der står på selskabets hjemmeside, er en »lille, energisk udgivelses- og forskningsinstitution, der varetager en væsentlig kulturarvsopgave«, vil man kunne forvise sig om på de følgende sider. Mange udgivelser er undervejs – fra middelalderlige romaner til breve fra Niels Bohr og digte af Frank Jæger. Vi er overordentligt taknemmelige for den støtte vi modtager fra private fonde og fra Kulturministeriet, og glæder os over de mange gode samarbejder med universitetskolleger, forlag, biblioteker, museer og andre institutioner. Til medlemskredsen og til alle kollegerne på Christians Brygge skal lyde en hjertelig tak for deres indsats og engagement.

Den daglige ledelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab varetages af direktøren i tæt samarbejde med den øvrige administration. Bestyrelsen bliver på jævnlige møder med direktøren holdt underrettet om alle væsentlige anliggender og udøver på det grundlag selskabets øverste ledelse. Kommunikation med omverdenen har fundet sted via selskabets hjemmeside, ved pressemeddelelser samt gennem nyhedsbreve og på Facebook og LinkedIn.

Årets resultat er 1.343.234 kr. Selskabet har i 2023 modtaget bevillinger på 11.186.651 mod 16.062.922 kr. i 2022.

Johnny Kondrup
formand

Karen Skovgaard-Petersen
direktør

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi

Udgiver: Lasse Seistrup Holst

Studentermedhjælp: Oliver Svejdal Bensen og Karla Tibbe

Tilsynsførende: Jeppe Barnwell

Finansiering: Augustinus Fonden, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (Københavns Universitet)

En ny og opdateret version af *Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi* blev i august 2023 lagt på nettet på <https://bibl.dsl.dk/dlb>.

Den Danske Ordbog

Redaktion: Kirsten Lundholm Appel, Laurids Kristian Fahl (projektleder), Ida Flörke, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Lars Trap-Jensen og Thomas Troelsgård

Redaktion (ordnet.dk): Nathalie Hau Sørensen og Nicolai Hartvig Sørensen (projektleder)

Studentermedhjælp: Agnes Aggergaard Juhl Mikkelsen og Aviaja Skotte

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Theilgaard og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Onlineversionen af *Den Danske Ordbog* (ordnet.dk/ddo) blev opdateret to gange: den 16. juni og den 3. november 2023. I alt blev der offentliggjort 668 nye opslagsord, tilføjet 52 nye betydninger til eksisterende ord, tilføjet 16 faste udtryk og revideret 740 eksisterende ordbogsartikler.

DANSK LITTERATURHISTORISK BIBLIOGRAFI

— q —

Angiv et eller flere ord til søgning

Søg

DEN DANSKE ORDBOG

MODERNL DANSK SPROG

Diplomatarium Danicum

Redaktion: Sebastian Møller Bak, Thomas Hansen (databehandling), Markus Hedemann (projektleder), Anders Leegaard Knudsen, Andrea Stengaard og Carsten Pape (volontør)

Studentermehjælp: Gustav Juhl Mikkelsen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Bjørn Poulsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal og Carlsbergfondet

Onlineversionen af *Diplomatarium Danicum* blev lanceret den 16. juni 2023 på siden text.dsl.dk/books/dipdan. På platformen kan der tilgås i alt 23.908 originaltekster, hvoraf langt hovedparten er oversat til dansk.

Svensk-Dansk Ordbog

Redaktion: Kjeld Kristensen

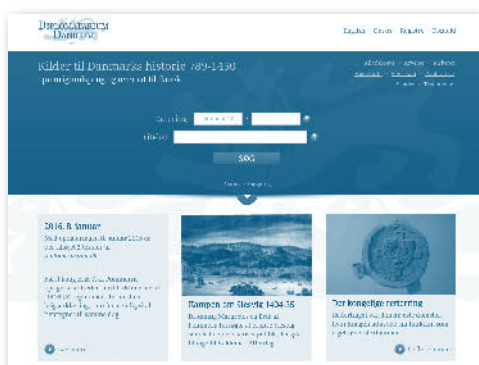
It: Nicolai Hartvig Sørensen (ordnet.dk) og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Henrik Andersson † og Bente Holmberg

Finansiering: Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond samt Johanne og Einar Flach-Bundegaards Fond

Onlineversionen af *Svensk-Dansk Ordbog* blev den 17. november 2023 opdateret med 307 nye opslagsord på ordnet.dk/sdo.

SVENSK-DANSK ORDBOG

Nyhedsbrev fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udkommer normalt 3-4 gange årligt og bringer nyheder om igangværende og afsluttede udgivelser. Nyhedsbrev nr. 18 udkom i maj og nr. 19 i november 2023. Redaktionen varetages af Karen Skovgaard-Petersen og vekslende medarbejdere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, senest Bjarke Moe og Kirsten Lundholm Appel.

I det forløbne år har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab afholdt følgende arrangementer med deltagelse af bl.a. selskabets medlemmer og medarbejdere.

Marts 2023 – Seminar om kommentering og præsentation af nordiske tekster i en digital tidsalder

Den 22. marts 2023 afholdt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab et seminar om kommentering og præsentation af nordiske tekster i en digital tidsalder. En række forskere og udgivere drøftede her hvordan den digitale virkelighed påvirker kommenteringen af videnskabelige udgaver, samt hvilke muligheder og problemer digitaliseringen giver. Seks af indlæggene har siden udkrystalliseret sig som artikler, og disse udkommer samlet senere i 2024.

Arrangementet var det første i en planlagt række faglige seminarer om emner der er centrale for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs virke. Næste seminar afholdes i 2025.

Juni 2023 – Seminar i anledning af digitaliseringen af *Diplomatarium Danicum*

Den 16. juni 2023 afholdt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab et seminar i anledning af digitaliseringen af *Diplomatarium Danicum – middelalderens dokumenter online* (brugervenligt forkortet *DDMDO*). Lanceringen foregik med inspirerende oplægsholdere og efterfølgende reception på Det Kgl. Bibliotek. Man kan scanne QR-koden og følge linket til *DDMDO*.

November 2023 – Deltagelse i Bogforum

Ved Bogforum i Bella Center Copenhagen den 3.-5. november 2023 havde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab igen i år sin egen stand, hvor selskabets udgivelser blev præsenteret, og hvor medarbejdere informerede om selskabets aktiviteter. På flere af Bogforums scener deltog selskabets medarbejdere med debat og samtaler om bl.a. *Den Danske Ordbog*.

December 2023 – Seminar i anledning af lanceringen af *COR – Det Centrale Ordregister* og *COR.SEM*

Den 7. december 2023 blev der afholdt et seminar i anledning af lanceringen af den sprogteknologiske ordbog *COR.SEM* og færdiggørelsen af *COR – Det Centrale Ordregister*. Seminaret henvendte sig til forskere inden for leksikografi, sprogteknologi og AI og blev afholdt på Københavns Universitet i samarbejde med Center for Sprogteknologi.

Essay: Georg Brandes i Berlin

Efter udgivelsen af *Emigrantlitteraturen* i 1872 var Georg Brandes (1842-1927) blevet angrebet fra næsten alle sider. Universitetet, dagblade og tidsskrifter havde lukket sig for ham. »Det ser sort ud. Alle Veie lukke sig«, noterede han i sin dagbog. I Danmark kunne han ikke længere »friste Livet«, som han beskrev det i en beretning til ordenskapitlet fyrré år senere. I oktober 1877 udvandrede han til Berlin. Her skulle han nu leve af sine artikler, bøger og foredrag.

Straks efter ankomsten søgte han aftaler med norske og svenske dagblade om korrespondancer fra den nye hovedstad i det tyske rige, som Otto von Bismarck i 1871 havde samlet under Preussens ledelse; først fra 1881 kom *Morgenbladet* til som en dansk publiceringskanal.

Journalistik, endsige politisk journalistik, var ikke en genre, Brandes tidligere havde boltret sig i. Men det lærte han sig nu – af pengenød såvel som af lyst til at give sine indtryk form, at forstå livet i Berlin og Tyskland ved at skrive om det. Sideløbende med det faglige forfatterskab blev det til langt over hundrede journalistiske artikler. Først og fremmest med portrætter af de ledende politikere, som kunne iagttages i Rigsdagen. Under en række studiebesøg de foregående år havde han skaffet sig gode kontakter til nationalliberale politikere og herigennem adgang til tilhørerlogerne. Til redegørelser for den store politik med Bismarck som en stærk udenrigspolitisk aktør knyttede sig aktuelle nyhedsreportager, ikke kun om kunst og kultur, men også om skudepisoder, selskabslivet, den højmoderne bybane og storbyens effektive brandvæsen.

Parallelt med avisartiklerne løb en trofast strøm af breve, godt 300 styk, til forældrene i Krystalgade i København, især til moderen, Emilie Brandes. Flere af dem kom senere til at fungere som forlæg for kapitler i *Berlin som tysk Rigshovedstad*.

Da der efter fem år, i sommeren 1882, åbnede sig en vej tilbage til København, kom der et favorabelt tilbud fra forlæggeren Gustav Philipsen om en samlet og illustreret udgave af artiklerne fra Berlin, og Brandes' faste forlægger, Frederik V. Hegel på Gyl-dendal, lod en aftale med Philipsens forlag passere.

For at skabe et præsentabelt værk planlagde Philipsen at tage illustrationer ind fra tilgængelige tyske værker (det var før aftaler om copyright), men selv havde Brandes tilsyneladende den idé at få den unge billedkunstner Max Klinger, som han tidligt havde fået øje for og ofte havde mødtes med i Berlin, til at bidrage til illustrationerne. Arrangementet blev imidlertid ikke til noget, uvist hvorfor, måske var raderinger for kostbar og kunstnerisk tidskrævende en løsning til den planlagte bog. I hvert fald sendte Philipsen i efteråret 1883 en meget ung og dengang helt ukendt kunstner, Poul (senere: Paul) Fischer, til Berlin for at tegne til bogen. Det var udgiveren af det illustrerede ugeblad *Ude og Hjemme*, xylograf F. Hendriksen, der havde

givet det unge talent plads, og det blev Fischers første store (og helt oversete) opgave. Uden at opnå større kunsthistorisk anerkendelse blev Fischer siden en populær maler. Først hundrede år senere, efter et overraskende gennembrud ved en London-auktion i 1980'erne, begyndte hans billeder af københavnsk gadeliv at stige til det høje prisniveau, de siden har holdt. Hendriksen skar eller stak som xylograf mange af illustrationerne i *Berlin som tysk Rigshovedstad* (også Fischers) og har muligvis også haft indflydelse på bogens meget dygtige tilrettelægning. Poul Fischers 16 tegninger fra Berlin gengiver fint stemningen i den nye metropol som her i to gadepartier (fra kap. 18 og 52). Ved optrykket i Brandes' *Samlede Skrifter* bind XIV i 1904 blev alle illustrationer imidlertid udeladt, og Berlin-bogen har ikke siden været genudgivet.

Det har været en udfordring for udgiverne at finde blot nogle af kilderne til de illustrationer, der er fremstillet i nogle af de mange tyske »Xylographische Anstalten« og anvendt i datidens værker; ikke mindre vanskeligt var det at lokalisere først den fine, nu helt forsvundne gade *In den Zelten*, og dernæst finde billeder af det præsentable hus, hvor Brandes boede: nummer 16, 3. sal til højre. Gaden lå ikke langt fra generalstabens bygning, omtrent hvor det nuværende kanslerkompleks er opført.

Her var bymuseet og en gammel udgave af rejseguiden 'Bædeker' hjælpsom. I et af brevene til forældrene i København har Brandes tegnet lejlighedens grundplan og detaljeret – og stolt – beskrevet det tidstypiske indbo. Der var udsigt mod Tiergarten – og indlagt bad!

En enkelt radering nåede Max Klinger at udføre, aftalt en af de sidste dage under opholdet. Brandes står ved vinduet i sit arbejdsværelse, der vendte ud mod Tiergarten og Siegessäule, der dengang stod på Königsplatz – til minde om sejrene over Danmark i 1864, Østrig i 1866 og Frankrig i 1870-1871. Raderingen har ikke tidligere været offentliggjort, men med god hjælp fra Steffen Heiberg er den nu lokaliseret på Frederiksborgmuseet og stillet til rådighed for udgaven.

I virkeligheden var den nødvendige selskabelighed og det fine kvarter ved Spreefloden og Tiergarten en tung udgift for den nyetablerede familie (døtrene Edith og Astrid kom begge til verden i Berlin). Men Brandes skrev og skrev, og hjulpet af svigerforældrene i Tostedt, gode venner og strabadserende forelæsningsrejser i Danmark, Norge og Tyskland klarede familien sig igennem. Ikke mindst det tyske tidsskrift *Deutsche Rundschau* og det engelske *The Academy* betalte godt, og trods mange kvaler indbragte de tyske udgaver af *Hovedstrømninger*, de øvrige værker om Lassalle, Disraeli, Søren Kierkegaard, der også kom på tysk, og den præsentable essaysamling *Moderne Geister* hos Rütten & Loening (1882) i Frankfurt am Main stærkt tiltrængte honorarer.

Efter aftalen med Gustav Philipsen udkom værket i 12 hæfter fra september 1884 til oktober det følgende år. Som sædvanlig arbejdede Brandes sig frem undervejs. Ved lanceringen havde han blot en plan for de første hæfter. Et sæt af de originale orangerøde hæfter er bevaret og er et fint eksempel på den tidstypiske subscriptionsform, der åbnede for betaling i rater. Med avisartiklerne som grundlag blev hvert enkelt kapitel arbejdet igennem. Faktuelle oplysninger blev opdateret, og avisartiklerne skåret til og suppleret, typisk sådan, at personkarakteristikkerne blev fyldigere, i flere tilfælde udbygget til store essays, f.eks. om generalfeltmarskal Moltke, Max Klinger og forfatteren Arthur Fitger. De indgik sidenhen i Brandes' essaysamlinger.

Skildringen af det »Hofbal«, han blev inviteret til efter en succesfuld forelæsning om fransk(!) litteratur i Wissenschaftlicher Verein i Singakademie (kap. 48), bygger på de bevarede dagbøger og især på et brev til moderen 18. februar 1881 (udgivet for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab af Torben Nielsen i 1994), der bliver generøst underholdt om sønnens succes på de imperiale gulve. Men i det færdige kapitel lader han sin egen person glide anonymt tilbage. Med sikkert blik for arrangementets dramaturgi lægger Brandes en fortællende ramme om den respektfulde, fint detaljerede karakteristik af kejserinden (hvis franske interesser ikke var velsete) og den ironisk di-

stancerede iagttagelse af det stive, selvfølende diplomati. De mange små iagttagelser fra den celebre verden bliver sat i perspektiv. Går man fra fremstillingen i 1885 til selvbiografien fra 1907, *Levned* bind 2, kan man se, hvordan forfatterens egen rolle og personlige oplevelser ved hofballet igen vinder plads som i brevet til moderen.

Berlin som tysk Rigshovedstad er ingen rejseguide. Som bosiddende havde Brandes i Berlin levet en arbejdendes, ikke turistens liv. Selv fremhævede han i forordet med forstilt beskedenhed, at hans iagttagelser var gjort uvilkårligt og umetodisk, og at han nærede dyb uvilje mod at dømme for tidligt og forme sine indtryk til »Almensætninger« og hurtigt »uddrage Resultater af det Sete og Oplevede«. Hvad der var nødvendigt, var,

fremhævede han, at »lære vor mægtigste Nabostat at kjende indenfra, midt-fra. Det er i ethvert Tilfælde den lige Vej bort fra Ensidighed og Fordom, Magter, som vel tilsyneladende forøge Fædrelandskjærligheden, men som ganske sikkert skade Fædrelandet«.

Bogen er i sin grundkarakter kronologisk, men mangler ikke af den grundkomposition. Læseren introduceres til byen og de politiske og kirkelige forhold, og senere beskrives militærvæsenets og konservatismens dominans overalt i det standsprægede samfund. Essayistiske hvilepunkter er ikke kun portrætterne af fremtrædende personligheder som Bismarck og den danskfødte generalfeltmarskal Moltke, men også af kunstnere som Max Klinger og kritikere som Hermann Hettner og Karl Hillebrand.

Opmærksomt og indefra fulgte Brandes den politiske udvikling i Tyskland og

forstod dens europæiske perspektiver. Hurtigt og spidst fangede han, hvordan i 1879 en manglende omtanke i det danske kongehus blev udnyttet af Bismarck til at ophæve den bestemmelse, der ved fredsslutningen i 1864 havde givet løfte om en folkeafstemning i Nordslesvig. På den indenrigspolitiske scene iagttog han på den ene side Bismarcks første velfærdspolitiske tiltag og sporene af Ferdinand Lassalles idéer om statssocialisme og på den anden side de forhadte (anti-)socialistlove, der først blev ophævet i 1890. Figurene i den provisoriekamp, der spidsede til, da han vendte tilbage til København, kunne ikke overraske ham. De var set før.

Ved Brandes' afrejse fra Berlin den 1. februar 1883 blev der afholdt en stor afskedsfest i Hotel Kaiserhof. Her havde hovedpersonen, trods modstand, betinget sig at kunne nævne forholdene i Nordslesvig, hvor danske interesser blev undertrykt, og danske bondesønner tvunget til at forlade landet og deres fødegårde. Den vilje til oplysning og viden, som *Berlin som tysk Rigshovedstad* rummede, forblev et grundtræk i Brandes' forfatterskab. Da han i 1906 afsluttede bind XVII i sine *Samlede Skrifter*, fremhævede han det afsnit, der rummede artiklerne om »Undertrykte Folkeslag«. Mange evner krævede det ikke, skrev han, og det var »lidet dybsindigt«, men: »Det er imidlertid for at Sligt skal siges, at et Folk har en Literatur«.

Berlin som tysk Rigshovedstad udkom i 1885 i godt 2.000 eksemplarer. Siden optrykket i 1904 i Brandes' *Samlede Skrifter* bind XIV har bogen ikke været på markedet, og antikvarisk er den relativt sjælden. Det var Sten Rasmussen (1936-2019), der i 2010 tog initiativ til en genudgivelse og selv kastede sig ud i det omfattende og vidtforenede arbejde med at udarbejde noter til bogens 68 kapitler. Kort efter blev Per Dahl inddraget i arbejdet, og bogen blev optaget på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgivelsesprogram. I 2015 måtte Sten Rasmussen desværre lægge arbejdet fra sig på grund af sygdom, og Per Øhrgaard trådte ind i hans sted. Bogen, der består af et tekstbind med de originale illustrationer og et kommentarbind, forventes at udkomme medio 2024.

Per Dahl og Per Øhrgaard

Arkiv for Dansk Litteratur

Redaktion: Jesper Gehlert Nielsen

Samarbejdspartner: Det Kgl. Bibliotek

Finansiering: Det Elektroniske Forskningsbibliotek, Kulturnet Danmark, Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Arkiv for Dansk Litteratur (tekster.kb.dk/adl) er et websted, der giver adgang til den klassiske danske litteratur. 78 forfatterskaber – fra 1100-tallets Saxo til Gustaf Munch-Petersen (1912-1938) – er lagt ud i fortrinsvis tekstkritiske og kommenterede (DSL-)udgaver, dels i faksimileversion, dels i søgbar tekstversion. Til forfatterskaberne knytter sig et forfatterportræt med orientering om biografiske forhold, centrale værker og temaer, værkernes modtagelse og efterliv samt en bibliografi. Tilsammen en digital litteraturhistorie på ca. 2.100 bogsider.

Arkiv for Dansk Litteratur blev oprettet i begyndelsen af 2000-tallet, hvor der blev arbejdet intensivt på at etablere det digitale arkiv. Efter etableringen faldt det redaktionelle aktivitetsniveau markant, og i den følgende årrække befandt sitet sig (teknisk og redaktionelt) i et dødvande.

I begyndelsen af 2013 tog Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kgl. Bibliotek (først uafhængigt af hinanden, siden som fælles ind-

sats) initiativ til et fornyet samarbejde om *Arkiv for Dansk Litteratur*. Det Kgl. Bibliotek afsatte midler til det indledende arbejde, og der blev nedsat en projektgruppe bestående af medarbejdere fra Det Kgl. Bibliotek og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gruppen skulle med afsæt i bl.a. gennemførte interviews og analyser finde frem til, hvordan det nye *Arkiv for Dansk Litteratur* teknisk og funktionelt skulle indrettes. Fokus var i denne fase kun i begrænset omfang på at tilføje nyt materiale til sitet, da der ikke var afsat midler hertil. Arbejdet med at definere og siden udvikle det nye site blev påbegyndt i 2014 og fortsatte i de følgende år med en del afbrydelser undervejs. En ny og mere teknisk udviklet version (3.0) blev i september 2020 lanceret som en del af Det Kgl. Biblioteks tekstbase på adressen: tekster.kb.dk/adl.

Den Danske Begrebsordbog

Redaktion: Sanni Nimb (projektleder) og Nathalie Hau Sørensen (*WebDDB*) i samarbejde med redaktionen for *Den Danske Ordbog*

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen, Dorthe Duncker og Eva Skaftø Jensen
Finansiering: Carlsbergfondet

Der arbejdes med *Den Danske Begrebsordbog* i to sammenhænge. Dels indgår den i projektet *Begrebsordbogen som forskningsressource* (*WebDDB*), dels udgives den i en ny onlineversion. I begge tilfælde arbejdes der med at udvide *Begrebsordbogens* leksikalske dækningsgrad i forhold til den trykte udgave, og udvalgte afsnit bliver desuden justeret og opdateret.

WebDDB afsluttes december 2024 og har til formål at gøre ordbogens semantiske og tematiske grupperinger af ordforrådet digitalt tilgængelige til forskningsanvendelse. De enkelte kapitler og afsnit vil efter brugerens eget valg kunne suppleres med andre oplysninger om ordene, fx bøjningsformer, datering, vælsmønstre eller ontologiske typer. Tilføjeelsen af oplysninger er mulig fordi alle ord i *Begrebsordbogen* er sammenkoblet på betydningsniveau med dels *Den Danske*

Ordbog, dels en række sprogteknologiske ordbøger som *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab* gennem en årrække har udarbejdet i samarbejde med Center for Sprogteknologi, fx det danske *WordNet DanNet* og *COR.SEM*, det netop lancerede semantiske modul i *COR*-projektet (*Det Centrale Ordregister, ordregister.dk*) (se s. 60). Sammenhængen mellem *Begrebsordbogen* og *Den Danske Ordbog* udnyttes allerede i funktionen *Ord i nærheden*, som er integreret i *ordnet.dk/ddo*. Funktionen viser grupper af betydningsmæssigt beslægtede ord ved de fleste opslagsord (funktionen kan fx ses under hhv. verbet *køre* og substantivet *pille* på *ordnet.dk/ddo*). I hvert enkelt tilfælde beregner en algoritme ud fra strukturen i *Begrebsordbogens XML*-manuskript hvilke ord der skal vises.

Der arbejdes desuden på at udgive en online og frit tilgængelig andenudgave af ordbogen. Udgaven vil indeholde mindst 20.000 flere ord og betydninger end den trykte version af *Den Danske Begrebsordbog* og inkludere links til *Den Danske Ordbog*. Arbejdet er 2-årigt og blev påbegyndt 1. januar 2024.

C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog

Redaktion: Finn Gredal Jensen (projektleder) og Chr. Gorm Tortzen
It: Nicolai Hartvig Sørensen (*ordnet.dk*) og Thomas Troelsgård
Konsulent: Marie Bilde Rasmussen og Birgit Anette Rasmussen
Tilsynsførende: Sten Ebbesen og Liisa Deth Theilgaard
Finansiering: Augustinus Fonden og G.E.C. Gads Fond

I 1800-tallet udkom flere græsk-danske ordbøger (Arnesen 1830, Berg 1864, Berg 1885), alle beregnet på gymnasieskolen og universi-

tetets undervisning i oldgræsk. Den sidste udgave af Berg er blevet den dansk-norske standardordbog og er genoptrykt adskillige gange. Bergs ordbog blev til i den grundige tyske ordbogstradition, som alle moderne ordbøger er udsprunget af. Førsteudgaven er mere omfangsrig end andenudgaven, som nu har tjent skole og universitet godt i 130 år. Ordbogen bruges i dag dels i gymnasiet, dels på universiteterne af studerende i græsk, latin, oldtidskundskab, klassisk arkæologi, teologi og religionshistorie, foruden i en række andre fag, herunder filosofi.

Imidlertid har Gyldendal besluttet ikke mere at genoptrykke ordbøger, og forlaget finder, at Bergs ordbog ej heller har kommerciel interesse på de digitale medier. Dette ville betyde, at man blandt danske elever og studerende herefter ville være henvist til fx græsk-engelske ordbøger. Al pædagogisk erfaring viser, at det er vanskeligere at lære et fremmed sprog gennem et andet. Desuden kan oversættere og andre, der arbejder med oldgræsk og dansk, have god brug for en pålidelig ordbog med mange synonymer.

Ved årsmødet i 2003 fik bestyrelsen bemyndigelse til at indlede et samarbejde med det italienske forlag Loescher om en fordanskning af den netop udgivne græsk-italienske ordbog, der som den første i verden var digitalt baseret. Samarbejdet måtte af forskellige årsager opgives, men i mellemtiden har teknologiske fremskridt gjort det muligt at digitalisere ældre ordbøger, som derved får nyt liv. På baggrund af en bevilling fra G.E.C. Gads Fond blev arbejdet videre på forundersøgelserne.

Med en bevilling fra Augustinus Fonden blev Bergs ordbog (førsteudgaven) digitaliseret i perioden 2019-2021. Ordbogen findes på adressen *ordnet.dk/gdo*. Efter lanceringen udestår der stadig en sidste korrektur, hvoraf omtrent halvdelen nu er læst, men rettelserne kun delvis indført.

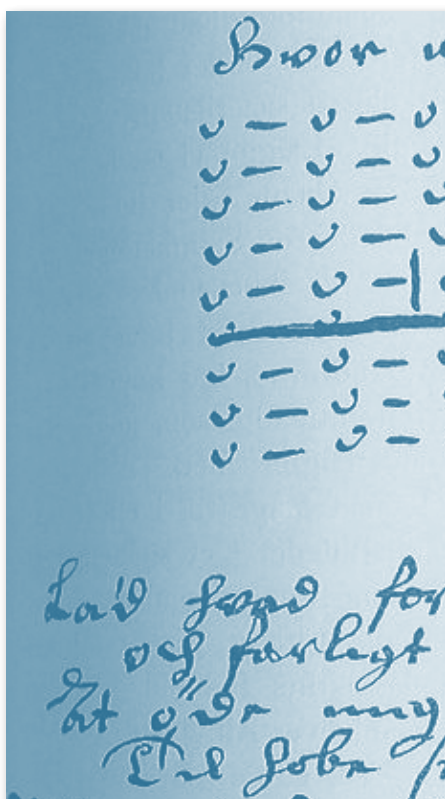
Tore Røvs Kristoffersen, cand.mag. i klassisk græsk og indoeuropæisk, har tilbudt at udarbejde etymologier til et større udvalg af artikler i Bergs ordbog. Disse etymologier vil indgå som en ressource i den digitale ordbog og blive vist som en særlig rubrik under artiklerne. Tore Røvs Kristoffersen har selv sørget for sin finansiering, og tilsynet er orienteret om projektet. Birgit Anette Rasmussen, professor i indoeuropæisk ved Københavns Universitet, er tilknyttet projektet som konsulent.

Anders Bording: Samlede Skrifter

Redaktion: Erik Sønderholm †, Paul Ries † og Mikkel Lund i samarbejde med Sebastian Olden-Jørgensen
Tilsynsførende: Steffen Heiberg
Finansiering: Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd

Da Peder Terpager og Hans Gram med støtte fra Frederik Rostgaard i 1735 udgav *Anders Bordings Poëtiske Skrifter* I-II, lod de hans digte og versificerede månedsavis, *Den Danske Mercurius*, fremtræde i det 18. århundredes sprogdragt, ligesom Hans Gram forsøgte at gøre værkerne tilgængelige for »enhver vittige Læsere« ved at forsyne dem med »fornødene Opliusninger ved flere stæder, hvor Meeningen formedelst visse Historiske Omstændigheder er ikke lige klar for alle, i det mindste ikke saa aabenbar, som den var paa de Tider, da Versene skreves«.

Hvor Erik Sønderholm udgav og kommenterede Anders

Bordings digte, og Paul Ries' faksimilegengivelse af *Den Danske Mercurius* automatisk genskabte avisen, arbejdes der på det fjerde bind, kommentaren til *Den Danske Mercurius*. Formålet med kommentaren er at anskueliggøre det sproglige, geografiske, biografiske og alment kulturelle indhold i *Den Danske Mercurius* for en nutidig læser. Dertil vil *Den Danske Mercurius* i sin helhed blive transskriberet og gjort tilgængelig digitalt i en søgbar og tekstkritisk udgave.

Arbejdet med kommentaren til *Den Danske Mercurius* blev påbegyndt i sommeren 2023, og et uredigeret manuskript forventes færdigt ved udgangen af 2024.

Udkommet:

Anders Bording: *Digte* (1984)

Anders Bording: *Den Danske Mercurius* (1984)

Kommentar til Anders Bordings digte (1986)

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi

Udgiver: Lasse Seistrup Holst

Studentermød hjælp: Oliver Svejdal Bernsen og Karla Tibbe

Tilsynsførende: Jeppe Barnwell

Finansiering: Augustinus Fonden, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond samt Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (Københavns Universitet)

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi er en vigtig digital ressource, ikke mindst for danskstuderende og gymnasieelever samt for disse gruppers lærere, der kan henvise til bibliografien som et pålideligt internetsted at finde sekundærlitteratur til studiet.

Bibliografien blev påbegyndt af Aage Jørgensen i 1967 og vedligeholdt af ham frem til 2014, til dels for en bevilling fra Statens Humanistiske Forskningsråd. I 1989 udsendte Dansk Lærereforeningen en kumuleret udgave af bibliografien 1967-1986 i bogform, men vedblev at udgive opdateringer i tidsskriftet *Dansknoter* frem til 2004. I 2014 overtog Det Kgl. Bibliotek arbejdet med bibliografien og videreførte den som en delbase i bibliotekets katalog til og med 2017. I 2015 udkom endnu en kumuleret bogudgave, der indeholdt poster for perioden 2000-2014, desværre uden registre. Efter 2017 er bibliografien ikke blevet ajourført.

I 2018 tog Erik Skyum-Nielsen og Johnny Kondrup initiativ til en genoptagelse af arbejdet som et samarbej-

forbindelig

Dansker Paul
udføres
paa stand
af uds

DANSK LITTERATURHISTORISK BIBLIOGRAFI

Angiv et eller flere ord til søgning Søg

★

Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi er et frit tilgængelig bibliografisk database stillet til rådighed af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Her kan du søge blandt mere end 23.000 poster, der henviser til artikler, bøger, afhandlinger m.m. om dansk litteratur.

Med en enkelt søgning kan du nemt få overblik over, hvad der er skrevet om en bestemt skønlitterær forfatter eller et bestemt værk i perioden 1967-2023. Prøv fx at skrive "Karen Blixen" i søgefeltet, og klik på "Søg". Herefter vil du få en liste over poster, der henviser til litteratur om Karen Blixens forfatterskab.

Databasen baserer sig på et mængdeårige arbejde, der går tilbage til 1967. Ønsker du at vide mere om bibliografiens historie, kan du læse Aage Jørgensens artikel "Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi – et one-man-show, der institutionaliseres" (2015).

Databasen er fortsat under udvikling. Vi arbejder på at forbedre søgeinterfaceets layout og anvendelighed, at fjerne overflødige funktioner samt at læse korrektur på posterne. Du kan kontakte bibliografiens redaktør, Lasse Seistrup Holst, her.

Projektet er støttet af Augustinus Fonden, Konsul George Jørgs og hustru Emma Jørgs Fond samt Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (Københavns Universitet).

AUGUSTINUS FONDEN
JØRG'S FOND
INSTITUT FOR NORDISKE STUDIER OG SPROGVIDENSKAB

de mellem Det Kgl. Bibliotek, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. I slutningen af 2021 meddelte biblioteket dog, at man alligevel ikke så sig i stand til at hoste bibliografien.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har påtaget sig at videreføre bibliografien i samarbejde med Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, og selskabet har fået overdraget ejendomsretten til bibliografien samt data og metadata omkostningsfrit af Det Kgl. Bibliotek.

I første omgang skal bibliografien ajourføres for

perioden 2018-2022. Denne opgave er blevet lettet betragteligt af, at Aage Jørgensen har stillet ni bibliografier, som han har udarbejdet siden 2018, til rådighed for projektet. Det drejer sig om bibliografier over St. St. Blicher, N.F.S. Grundtvig, H.C. Andersen, J.P. Jacobsen, Johs. V. Jensen, Jeppe Aakjær, Karen Blixen, Kaj Munk og Klaus Rifbjerg.

Bibliografien er blevet opdateret for perioden 2018-2022, og den nye version blev offentliggjort i august 2023. Den kan tilgås på siden bibl.dsl.dk/dlb. Der arbejdes på at forbedre søgeinterfaceets layout og anvendeligheden af databasen samt på at fjerne overflødige funktioner på sitet.

Desuden har DBC Digital (tidligere Dansk Bibliotekscenter) gjort *Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi* tilgængelig i deres nye version af *bibliotek.dk*, hvilket forhåbentlig kan medvirke til, at bibliografien når flere brugere.

Bibliografiens drift er sikret til og med 2025 takket være en årlig bevilling fra Københavns Universitet på 50.000 kr., og der arbejdes for tiden på at ajourføre den for 2023.

Dansk Sproghistorie

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder), Ebba Hjorth (projektleder), Birgitte Jacobsen, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen og Merete K. Jørgensen
Tilsynsførende: Bente Holmberg og Allan Karker †
Finansiering: Carlsbergfondet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Dansk Sproghistorie er publiceret som et 6-binds bogværk (i alt godt 2.600 sider) suppleret med en webside. Bogværket udgives i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag.

og uddannelse. Bind 5, *Dansk i samspil*, beskriver *Dansk i Verden* og *Andre sprog i Danmark*. Bind 6, *Forfatternes dansk*, afslutter værket med afsnittene *Sprog og stil* samt *Forfattersprog*.

Websiden (*danskspoghistorie.dk*) rummer dokumentations- og illustrationsmateriale der af pladshensyn har måttet udelades af bogen, og webmediets særlige muligheder for lyd- og billedoptagelser udnyttes.

Jørgen Sparre har stået bag bøgernes grafiske udformning, mens forlagsredaktør Anette Stoffersen – i sam-

Første bind, *Dansk tager form*, indeholder følgende hovedafsnit: *Kilderne, Historie og sprog, Sprogbeskrivelser* samt *Skrift*. Bind 2, *Ord for ord for ord*, har hovedtemaerne *Ortografi, Tegnsætning, Udtale, Ordforråd* og *Ord fra andre sprog*. Bind 3, *Bøjning og bygning*, fortsætter de klassiske sproghistoriediscipliner med *Bøjning* og *Syntaks*. Desuden behandles *Dialekter* og *Sociolekter*. I fjerde bind, *Dansk i brug*, er afsnittene *Lov, bibel og salmer, Viser, sange og ordsprog, Sprog og medier*, og der afsluttes med *Dannelse*

arbejde med redaktionen, og blandt meget andet – har væretaget den omfattende billedredaktion.

På en bevilling fra Carlsbergfondet har redaktionen i det forgangne år arbejdet med at udarbejde et digitalt emne-register til hele værket.

Udkommet:

Dansk Sproghistorie

Bind 1: *Dansk tager form* (2016)

Bind 2: *Ord for ord for ord* (2018)

Bind 3: *Bøjning og bygning* (2019)

Bind 4: *Dansk i brug* (2020)

Bind 5: *Dansk i samspil* (2021)

Bind 6: *Forfatternes dansk* (2022)

Danske Klassikere

Redaktion: Lasse Seistrup Holst og Jesper Gehlert Nielsen (projektleder)

Studentermehjælp: Oliver Svejdal Bernsen, Sophie Dyrekær Gudsøe, Silas Blume Smidt og Karla Tibbe

Klassikerudvalg: Johnny Kondrup, Jesper Gehlert Nielsen, Ursula Andkjær Olsen, Simon Pasternak og Kathinka Skriver

Finansiering: Statens Kunstfonds Projektstøtteudvalg for Litteratur

Danske Klassikere er en fortløbende serie af litterære hovedværker, der spænder over de sidste fire århundreder – foreløbig fra Thomas Kingo (1634-1703) til Anders Bodelsen (1937-2021). Der er udgivet flere end 100 titler i serien, hvis formål er at give læseverdenen mulighed for at erhverve billige, holdbare og pålidelige udgaver, hvor teksterne er gennemgået kritisk og forsynet med oplysende punktkommentarer og efterskrifter. Titlerne udgives i kommission hos Gyldendal og lagerføres i 15 år.

Danske Klassikere omfatter en række hovedstykker i den danske digtekunsts historie – og nogle, som burde være det. Serien udgøres således ikke kun af guldrande-

de glansnumre, men også af værker, der i dag er ukendte, selv om de i samtiden nød ganske stor anerkendelse. Hovedvægten i titlernes antal ligger på 1800-tallet, især på de sidste årtier, mens titlerne fra før 1800 er langt færre. Serien omfatter tillige værker fra efter 1920, og det er redaktionens ønske, at titler fra det 20. århundrede med tiden vil udgøre en markant del af *Danske Klassikere*. Ikke kun ud fra litteraturhistoriske kriterier, men mest af alt fordi bøgerne er værd at læse, har en kvalitet, der gør dem til en oplevelse for læsere netop nu, samtidig med at de gør indtryk som stemmer fra en anden tid.

Redaktionens arbejde har i det forløbne år været koncentreret om afviklingen af igangværende udgivelsesprojekter. Blandt de kommende titler i serien er for tiden en lille overvægt af titler fra det 20. århundrede. Næste planlagte udgivelse bliver Frank Jægers tidlige digtsamlinger fra Farumperioden: *Dydige digte* (1948), *Morgenens trompet* (1949), *De 5 aarstider* (1950) og *Tyren* (1954).

Herefter følger Knud Sønderbys samlede essays, Christian Winthers *Fire Noveller* (1843) og *Digtninger* (1843), M.A. Goldschmidts *En Jøde* (1845), Karin Michaëlis' *Barnet* (1902) og *Lillemor* (1902) samt Harald Kiddes *Helten* (1912). Arbejdet med Martin A. Hansens *Løgneren* (1950) er i det forløbne år sat i gang, men værket forventes ikke udgivet de første par år.

Finansieringen af det stigende antal genoptryk udgør et voksende problem på grund af de høje produktionspriser. Der arbejdes på en nedskalering af seriens udstyr og dermed også en nedbringelse af produktionsudgifterne, ligesom det overvejes at hæve salgsprisen på de enkelte bind, således at genoptrykkene kan finansieres af salgsindtægterne alene. Drøftelsen af seriens økonomiske fundament bliver den første større opgave for det nykonstituerede klassikerudvalg, men også udarbejdelsen af en samlet plan for genoptryk af titler udkommet på Borgen i perioden 1986-2008 har høj prioritet.

Danske Klassikere fra Middelalderen

Udgivere: Jonathan Adams (projektleder), Maria Arvidsson, Simon Skovgaard Boeck, Caroline Høglund Valentin Boolsen, Thomas Hansen (databehandling) og Peter Zeeberg

Studentermedhjælp: Frederikke Illemann Mortensen

Illustrator: Simon Væth

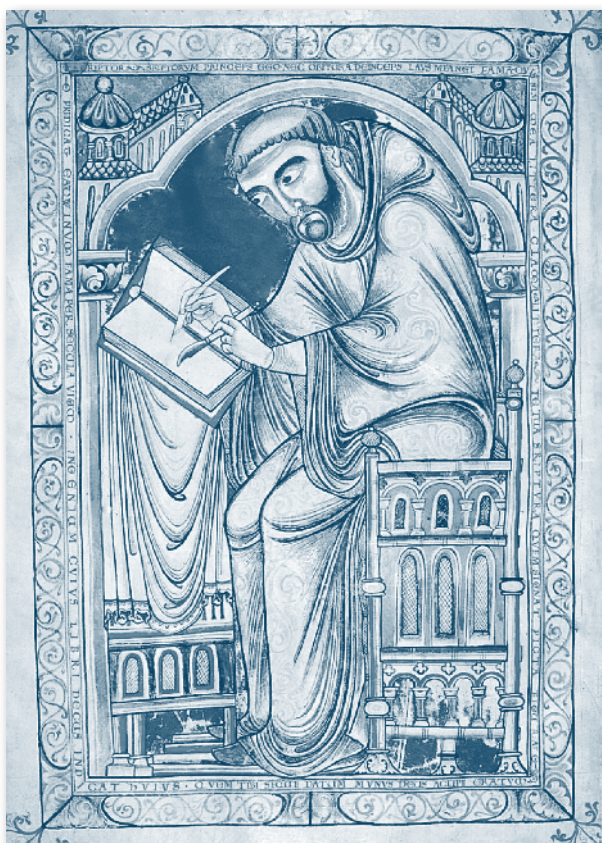
Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Ebba Hjorth, Eva Skafte Jensen, Merete K. Jørgensen, Marita Akhøj Nielsen og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Augustinus Fonden, Velux Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond

Projektets mål er at udgive og oversætte 27 af de væsentligste tekster fra den dansksprogede middelalderlitteratur. Teksterne udgives digitalt på originalsproget, mens oversættelserne til moderne dansk vil udkomme både digitalt og i seks trykte bind med illustrationer. De udvalgte 27 tekster giver et nuanceret billede af livet i middelalderen. De omfatter både verdslige og religiøse tekster, både oversatte og originale danske værker, både litterær læsning for den højere adel og brugstekster. Teksterne udgør dermed et bredt udvalg af den rige litteratur vi har overleveret fra dansk middelalder.

Teksterne præsenteres digitalt i tre forskellige versioner: (1) En håndskriftnær (diplomatarisk) transskription, hvor de gammeldanske tekster udgives efter materialfilologiske og diplomatariske principper.

Delprojekt 2: Historie og verden

Bind 3. *Konger, kejserere og krig*: Rimkrøniken, Karl Magnus' Krønike, Belejringen af Rhodos.

Bind 4. *Det store udland*: John de Mandevilles Eventyrlige Rejser, Jon Præst.

Delprojekt 3: Viden og tro

Bind 5. *Viden og lærdom*: Lucidarius, Sydrak, Kvinders Urtegård, Stenbogen, Kogebogen og Henrik Harpestrengs Urtebog.

Bind 6. *Religiøs digtning*: Jesu Barndoms Bog, Jesu Passionsvandring, Mariaviser, Dyrerimene, Hr. Michaels Expositio pulcherrima super rosario beate Marie virginis, De creatione rerum, De vita hominis.

(2) Et normaliseret niveau, hvor de gammeldanske tekster gengives med bl.a. moderne orddeling, tegnsætning og afsnitsinddeling. (3) En oversættelse til moderne dansk.

Tematisk opdeles projektet i tre delprojekter, hvori de udvalgte tekster supplerer hinanden:

Delprojekt 1: Det høviske ideal

Bind 1. *Dristige dronninger og damer i nød*: Den Kyske Dronning, Flores og Blanseflor, Persenober og Konstantianobis, Griseldis.

Bind 2. *Tapre riddere og nedrige skurke*: Indledningen til Sjælens Trøst, Amicus og Amelius, Ivan Løveridder, Dværgekongen Laurin, Hertug Frederik af Normandi.

Redaktionen har i det forløbne år færdiggjort alle de diplomatariske og normaliserede udgaver samt oversættelser af de tekster, der indgår i bind 1-2 (delprojekt 1). Desuden er redaktørerne kommet langt med flere tekster i bind 3-4 (delprojekt 2: Rimkrøniken, Karl Magnus' Krønike, Belejringen af Rhodos, Jon Præst) og bind 5-6 (delprojekt 3: Lucidarius, Jesu Passionsvandring). I 2023 blev Simon Væth tilknyttet projektet som illustratør.

Den Danske Ordbog

Redaktion: Kirsten Lundholm Appel, Laurids Kristian Fahl (projektleder), Ida Flörke, Jonas Jensen, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Lars Trap-Jensen og Thomas Troelsgård
Studentermedhjælp: Agnes Aggergaard Juhl Mikkelsen og Aviaja Skotte
Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Liisa Deth Theilgaard og Peter Zeeberg
Finansiering: Carlsbergfondet og Kulturministeriet

Den Danske Ordbog har udviklet sig til at være danskerens foretrukne websted når de har brug for at konsultere en moderne dansk betydningsordbog. Ordbogen er den eneste frit tilgængelige netordbog af denne slags og er den brugerne først støder på når de søger efter et ord ved hjælp af Google.

Siden lanceringen på nettet i 2009 har ordbogen haft stigende trafiktal, som har placeret *Den Danske Ordbog* stabilt blandt de mest besøgte danske hjemmesider på kulturområdet. Grundet de nye GDPR-regler og med dem reglerne for indsamling af de cookies der ligger til grund for at aflæse trafikken på *Den Danske Ordbog*, har det desværre helle ikke i år været teknisk muligt at måle antallet af besøgende. De seneste tal for en hel uge stammer fra april 2021 og var i gennemsnit 145.000 brugere om dagen.

I 2023 blev der offentliggjort 668 nye opslagsord, tilføjet 52 nye betydninger til eksisterende ord, tilføjet 16 faste udtryk og revideret 740 eksisterende ordbogsartikler i *Den Danske Ordbog*. Bl.a. opdateres definitioner hvis de ikke længere er tidssvarende, encyklopædiske oplysningers aktualitet tjekkes, og artikler uden eller med kun ét forholdsvist ældre teksteksempel suppleres med et eller flere af nyere dato, ligesom der justeres på oplysninger om valør, ungdomssprog m.m. De vigtigste kilder til revideringsarbejdet, herunder tilføjelse af nye betydninger og faste udtryk, er henvendelser fra ordbogens mange brugere, analyse af nyt materiale i ordbogens korpus og endelig afsnittene i *Den Danske Begrebsordbog* (se s. 17), idet det så vidt muligt tilstræbes at de to ordbøger dækker samme ordforråd.

Som det fremgår af tallene, har fokus i det forgangne år især været på revision af eksisterende ordbogsartikler, idet en ekstra bevilling på 1 mio. kr. fra udlodningsmidlerne til arbejdet med *ordnet.dk*

Dagens udtryk

skud ud til
bruges for at udtrykke respekt og tak til
nogen

@DenDanskeOrdbog

I år er det skudår. Jordens bane rundt om solen passer ikke helt med kalenderens 365 dage, og derfor må man lægge en ekstra dag ind hvert fjerde år. Den praksis begyndte allerede i oldtidens Rom, hvor årets astronomiske længde heller ikke passede til datidens julianske kalender. Skud ud til den gamle romer der løste dét regnestykke.

DEN DANSKE ORDBOG

© Fra 1950 til i dag

Den Danske Ordbog dækker over moderne dansk fra 1950'erne og frem. Ordbogen afspejler sproget sådan som det tales og skrives af sprogbrugerne, og opdateres løbende, som sproget udvikler sig

🔍 Søg efter et ord eller et udtryk

og *Den Danske Ordbog* bl.a. har muliggjort en midlertidig ansættelse af en ekstra redaktør. Derudover har redaktionen på baggrund af den ekstra bevilling kunnet igangsætte arbejdet med indtaling af lydfiler til godt 13.000 opslagsord, et arbejde der forventes afsluttet og implementeret i løbet af 2024. Den ekstra bevilling har også gjort at Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har kunnet igangsætte en gennemgang af selskabets servere og dermed forberedelsen af en cloudservice for *Den Danske Ordbog* som del af selskabets ordbogsplatform, *ordnet.dk* (se også nedenfor og s. 32).

Den gennemgribende revision af de redaktionelle retningslinjer er fortsat i god gænge, mens arbejdet med faktabokse, der skal give mulighed for en samlet, komparativ behandling af et ordfelt (fx nærsynonymer) eller en uddybende sproglig vejledning om for eksempel kontroversielle ord, har måttet udskydes.

Levering, opmærkning og klargøring af korpustekster er fortsat planmæssigt i det forløbne år, og der er lagt nye tekster med i alt 28 mio. ord ind i den redaktionsinterne version af korpusværktøjet

CoREST så redaktørerne nu har adgang til 1,2 mia. løbende ord. Samme værktøj får desuden løbende tilføjet relevante ordlister udtrukket statistisk fra korpus eller indhentet fra andre kilder der hjælper redaktørerne med at udvælge opslagsord til redigering. I det forgangne år har redaktionen tillige arbejdet videre med at få udvidet tekstkorpus med andre teksttyper.

På *Den Danske Ordbogs* forside er elementerne *Dagens ord* og *Sprogligt* blevet vedligeholdt dagligt henholdsvis ugentligt, ligesom disse indtil oktober 2023 blev formidlet på X (Twitter); redaktionen har dog valgt at indstille aktiviteten på X. Siden 1. januar 2021 genbruges *Dagens ord* fra 2020 idet der også foretages løbende udskiftning af dele af materialet.

Redaktørerne optræder jævnligt i offentligheden, fx med foredragsvirksomhed og som medvirkende i DR's sprogprogram *Klog på Sprog* på P1. Redaktionen oplever desuden betydelig medieinteresse i forbindelse med opdateringer af *Den Danske Ordbog*. I 2023 opdateredes ordbogen vanen tro to gange, i juni og november, og

flere redaktører medvirkede i den forbindelse i radio- og tv-indslag og bidrog til avisartikler. Særlig skal det fremhæves at tre af redaktørerne i forbindelse med novemberopdateringen optrådte på Bogforums Debatscene fredag den 3. november med et indslag om hvorfor *Den Danske Ordbog* opdateres med det nogle opfatter som 'gamle ord', og hvordan sådanne ord pludselig finder vej ind i ordbogen. Et velbesøgt arrangement, som blev modereret af *Politikens* Lotte Thorsen.

Flere af *Den Danske Ordbogs* redaktører indgår i andre af selskabets projekter. Derved sikres at erhvervet viden og kompetencer kommer andre projekter til nytte, og at valgte it-løsninger er kompatible og omkostningseffektive. Ligeledes deltager flere redaktører i det danske sprogteknologiske samarbejde *COR* (se s. 60) og *COST*-aktionen (i EU-regi) *European Network On Lexical Innovation (ENEOLI)*.

Ud over forskningssamarbejder bidrager redaktionen til udviklingen af dansk sprogteknologi ved at stille resur-

ser baseret på ordbogs- og korpusdata til rådighed for såvel forskning som private virksomheder og andre interesserede. På sitet *korpus.dsl.dk* kan brugere få adgang til selskabets sprogteknologiske resurser og anvende dem på vilkår som er specificerede i de dertil knyttede licenser.

Takket være den nye Carlsbergbevilling (se s. 6) har redaktionen tillige kunnet arbejde med udvikling af værktøjer og korpuslingvistiske metoder til brug for ordbogsredigeringen, ligesom redaktionen har fået mulighed for at igangsætte en undersøgelse af hvordan selskabets ordbogsresurser kan anvendes i studiet af litterære tekster inden for digital humaniora.

Den Danske Ordbog er en del af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsplatform, *ordnet.dk*, der p.t. er under migrering til en ny platform som skal samle alle selskabets onlineordbøger på samme domæne. Som det fremgår s. 6, har selskabet med den ekstra bevilling fra udlodningsmidlerne kunnet samarbejde med det digitale bureau Dwarf om både design af og brugervenlighed på den nye platform, hvorfor *ordnet.dk*, og dermed også *Den Danske Ordbog* i løbet af 2024 vil kunne opleves i nye, mobilvenlige klæder. I forlængelse heraf udfases appen af *Den Danske Ordbog* til både Android og iPhone.

Dagens udtryk

store bededag
kristen helligdag, i Danmark fastsat til fjerde fredag efter påske

@DenDanskeOrdbog

I dag afholdes historiens sidste store bededag, og dermed slutter en tradition der begyndte i 1686. For Den Danske Ordbogs redaktører betyder det ikke kun én årlig arbejdsdag mere, men også at betydningsbeskrivelsen under ordet 'bededag' og udtrykket 'store bededag' må justeres. Den nye ordlyd kan seses efter vores næste store opdatering i juni.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve

Redaktion: Sebastian Møller Bak, Thomas Hansen (databehandling), Markus Hedemann (projektleder), Anders Leegaard Knudsen, Andrea Stengaard og Carsten Pape (volontør)
Studentermød hjælp: Gustav Juhl Mikkelsen

Tilsynsførende: Bent Jørgensen, Bjørn Poulsen, Chr. Gorm Tortzen og Helle Vogt

Finansiering: A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal (til 1. juni 2023) og Carlsbergfondet (fra 1. januar 2024)

Diplomatarium Danicum har som projekt eksisteret siden 1932. Den trykte del udgør 35 tekstbind og 35 oversættelsesbind dækkende årene 789-1400. Siden 2001 er samtlige diplomer frem til 1439 blevet lagt online. I beregningsperioden er en digitalisering af de trykte bind blevet gennemført. Den samlede tekstmængde fra år 789 til 1439 er dermed blevet gjort tilgængelig online under adressen text.dsl.dk/books/dipdan. Denne samlede ressource, *Diplomatarium Da-*

Ved et middelalderligt diplom forstås enhver form for retsstiftende dokument. Materialet er omfattende og forskelligartet: Det dækker alt fra kortfattede registraturer af tabte diplomer (som regel vedrørende jordegods) på en linje eller to til vidtløftige paveskrivelser, domme og traktater. Diplomerne giver et fantastisk indblik ikke bare i retshistorie og politisk historie, men også i økonomiske og mentale strukturer. Diplomerne er således uomgængelige kilder til Danmarks middelalderlige historie og sprog.

nicum – middelalderens diplomer online, blev præsenteret på et seminar den 16. juni 2023 på Det Kgl. Bibliotek.

I perioden 1. juni til 31. december 2023 har arbejdet med diplomerne ligget stort set stille, og redaktionens medlemmer har varetaget andre opgaver. Fra 1. januar er projektet blevet genoptaget ved Markus Hedemann. Arbejdet vil bestå i at koordinere en udvidelse af ressourcen med artikler om udvalgte diplomer. Indtil videre har syv middelalderforskere givet tilsagn om at skrive artikler.

Gammeldansk Ordbog

Redaktion: Simon Skovgaard Boeck (projektleder) og Marita Akhøj Nielsen

It: Nicolai Hartvig Sørensen (*ordnet.dk*) og Thomas Troelsgård

Tilsynsførende: Dorthe Duncker, Britta Olrik Frederiksen og Henrik Galberg Jacobsen

Finansiering: Kulturministeriet og Velux Fonden

Gammeldansk Ordbog er en ordbog over middelalderens danske sprog. Den dækker perioden fra ca. 1100 til 1515, altså næsten halvdelen af den pe-

riode, hvorfra vi har kilder på dansk. Sproget undergik voldsomme ændringer i løbet af de 400 år, *Gammeldansk Ordbog* dækker, og det er ordbogens ambition at give et indtryk af denne udvikling. Alle bevarede dansksprogede tekster fra middelalderen skal ideelt set behandles i gennemdokumenterede ordbogsartikler, der foruden ordenes betydninger også fremlægger bøjningsformer og stavemåder, gammeldanske og fremmedsproglige paralleler samt fordeling på genrer, perioder og geografiske områder. Ordbogens omfattende siddelsamling er digitaliseret og frit tilgængelig på *gammeldansk-siddelsamling.dk*.

Arbejdet med *Gammeldansk Ordbog* er midlertidigt stillet i bero.

Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid

Udgivere: Trine Johanne Arlund Hass, Karsten Friis Jensen † og Peter Zeeberg (projektleder)

Tilsynsførende: Minna Skafte Jensen og Patrick Kragelund

Finansiering: Carlsbergfondet

Tekstkritisk udgivelse med paralleloversættelse, indledning og noter af et repræsentativt udvalg af danske latinsksprogede hyrdedigte fra perioden 1560-1580: Hans Philipsen Pratensis: *Daphnis* (1563), Hans Lauridsen Amering: *Ecloga de pacis foedere* (1573), Peder Jacobsen Flemlose: *Ecloga de eclipsi solari* (1574), Zacharias Widing: *Iolas* (1577), Hans Hansen Stage: *Ecloga in obitum Catharinae Hasebard* (1578) og Niels Pedersen: *Dialogismos* (1580). De oprindelige publikationer skal i alle tilfælde udgives i deres fulde omfang.

De udvalgte værker er alle skrevet inden for Frederik 2.s regeringstid og repræsenterer et bredt spektrum af de temaer der behandles i tidens latindigtning. Udgivelsen vil være den første omfattende moderne udgave af dansk latindigtning fra renæssancen. En enkelt af teksterne, Niels Pedersens *Dialogismos*, er aldrig tidligere behandlet. Det er et hidtil ukendt stykke dansk latinlitteratur, som i 2003 er dukket op i et nordtysk herregårdsbibliotek.

De fleste af teksterne er tilgængelige på latin og i dansk oversættelse som en del af

tekstbasen *renaissance-sprog.dk*. Tre af værkerne (Amerinus, Flemløse og Widing) er tilgængelige på nettet i separate tekstkritiske udgaver med dansk oversættelse og kommentar. Arbejdet fortsætter.

Musikalske fortolkninger af dansk lyrik

Redaktion: Axel Teich Geertinger, Bjarke Moe (projektleder) og Jakob Schweppenhäuser

Tilsynsførende: Henrik Lorentzen og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Dette projekt eksperimenterer med at sætte danske forfatterskaber i nyt tværestetisk lys. Gennem udforskning af musikalske tonesætninger af dansk lyrik ca. 1800-1920 afsøger projektet nye tværfaglige metoder til at undersøge den gensidige vekselvirkning mellem poesi og musik i dansk litteratur- og musikhistorie. Idet man undersøger forskellige tonesætninger af det samme digt, bliver komponisternes 'læsning' af teksten et receptionshistorisk perspektiv omsat i musik og lyd. Dermed vil projektet give mulighed for at se tidsligt langstrakte perspektiver på forfatternes digte fra en periode på op mod 200 år.

Projektet vil munde ud i en modulerbar og dynamisk internetportal. Der udarbej-

des delbibliografier over tre forfatterskaber (Carsten Hauch, B.S. Ingemann og J.P. Jacobsen) samt digitale udgaver af udvalgte digte og dertil hørende nodeeditioner samt forskningsartikler, der belyser projektets tværestetiske problemstillinger og præsenterer analyser af sammenhængen mellem digt og musik. Det er tanken at portalen senere kan udvides med flere forfatterskaber, fx Jeppe Aakjær, Emil Aarestrup, H.C. Andersen, Holger Drachmann, Johannes V. Jensen.

Projektet er påbegyndt i august 2023 og strækker sig over 2½ år.

ordnet.dk

Udvikling: Nathalie Hau Sørensen og Nicolai Hartvig Sørensen (projektleder)

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbogsplatform er den tekniske løsning selskabet benytter til at udgive alle ordbogsressurser digitalt. Ordbogsplatformen består af to overordnede dele: En såkaldt *backend* og flere *frontends*, hvor den mest synlige er de forskellige ordbøgers hjemmesider.

Platformens *backend* sørger for at konvertere ordbøgernes meget forskellige lagringsformater til et ensartet format som er skræddersyet til hurtige opslag, sender ordbogsartiklerne til en database og sørger for at stille et forenklet søgesprog (en API) til rådighed for andre it-systemer, fx hjemmesider og apper.

Platformens *frontends* er de forskellige grænseflader som brugerne ser. Grænsefladerne sørger for at oversætte en brugers søgning til backendens søgesprog og for at præsentere en eller flere ordbogsartikler på skærmen. Med til en frontend hører også håndtering af diverse formidlende tekster, nyheder om ordbogen etc.

Ordbogsplatformen har ikke sin egen finansiering, men det overordnede arbejde stykkes sammen af selskabets mange forskellige ordbogsprojekter.

Den første ordbog, *Ordbog over det danske Sprog*, gik i luften i 2005, og platformen har fungeret stort set

uændret siden 2009 da *Den Danske Ordbog* blev tilføjet, begge på domænet *ordnet.dk*. Yderligere syv ordbøger blev efterfølgende føjet til denne version af platformen, men på deres egne internetdomæner.

I 2019 begyndte arbejdet med en ny løsning for platformens backend, og i 2020 fulgte arbejdet med en ny hjemmesideteknologi, som

fisk design, til den overordnede navigation på *ordnet.dk* – der skal sikre at brugeren ikke mister overblikket over de 12 ordbøger – samt til en ny måde at foretage søgninger i ordbøger på. Arbejdet med at implementere disse forslag på *ordnet.dk* forventes at fortsætte i hele 2024 (se nærmere under *Den Danske Ordbog*, s. 26).

For bedre at kunne udnyt-

skulle erstatte både de gamle hjemmesider og apperne. Selskabet valgte samtidig med tiden at samle alle ordbøger på samme domæne, *ordnet.dk*, for at sikre en bedre sammenhæng mellem de sproglige værktøjer og for bedre at kunne udbrede kendskabet til de 'mindre', historiske ordbøger.

En ekstraordinær bevilling fra Kulturministeriet har i 2023 gjort det muligt at inddrage eksterne konsulenter til at give forslag til et nyt gra-

te selskabets ordbogsressurser – både de moderne og de historiske – arbejder Thomas Troelsgård løbende på en 'metaordbog' – en tabel der sammenkæder alle ordbøger med danske opslagsord på artikelniveau. Denne samkørte liste af opslagsord gør det fx muligt på en sikrere måde at lede ordbogsbrugere til relevante ordbogsartikler i andre ordbøger end den man aktuelt søger i. Den nye Carlsbergbevilling (se s. 6) har gjort det muligt at styrke

dette arbejde i årene 2023-2025.

For samme bevilling har Thomas Troelsgård tillige kunnet tage fat på arbejdet med at udbygge XML-opmærkningen af de ældre ordbøger. I XML-data for *Ordbog over det danske Sprog* er der i årets løb blevet opmærket over 7.000 henvisninger, 1.600 sammensætninger og 2.600 udtaleangivelser. Desuden har 51.289 artikler fået tilføjet et mærke for artikeltype og 2.424 artikler har fået ordklasseangivelse. Herefter har alle artikler oplyst ordklasse og artikeltype.

Ordned.dk's redaktører indgår desuden i en række andre projekter, blandt andet *WebDDB* (se s. 17) og *Tekstnet+* (se s. 43).

Henrik Pontoppidans store romaner

Projektleder: Johnny Kondrup

Redaktion: Thomas Hansen (data-behandling), Finn Gredal Jensen, Jesper Gehlert Nielsen (udgaveleder), Kathrine Vig Nielsen og Nathalie De Vallier

Ph.d.-stipendiat: Josefine Hilfling

It-konsulent: Karsten Kynde

Studentermedhjælp: Sofie Døllner

Tilsynsførende: Per Dahl og Krista Stinne Greve Rasmussen

Finansiering: Carlsbergfondet; et pilotprojekt blev støttet af Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond

Henrik Pontoppidan (1857-1943) er blandt de betydeligste skønlitterære forfattere i dansk litteraturhistorie. Forfatterskabet udfolder sig i langt overvejende grad i prosaen, og dets ubestridte højdepunkt er de tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*. De udkom først serielt som selvstændige hæfter eller bind – *Det forjættede Land* i tre bind 1891-1895, *Lykke-Per* i otte bind 1898-1904 og *De Dødes Rige* i fem bind 1912-1916 – og siden i op til flere stærkt reviderede og forkortede udgaver. De komplicerede udgivelsesforhold kombineret med det store kommentarbehov har betydet, at to af de tre romaner endnu ikke findes i tekstkritiske og kommenterede udgaver.

En sådan tekstkritisk udgivelse må nødvendigvis tage højde for de gennemgribende omarbejdelser fra Pontoppidans hånd. Mens den trykte udgave baserer sig på en

muligheder for sammenligning, var tænkt som første titel i en samlet kritisk og kommenteret udgivelse af de store romaner, der dog på grund af manglende finansiering måtte stilles i bero. Inden da var en stor del af tekstmaterialet indskannet og indledningsvist korrekturlæst. Teksterne kan findes på adressen etxt.dk/pontoppidan/xml.

I 2019 bevilgede Aage og Johanne Louis-Hansens Fond og Moth-Lunds Fond midler til et pilotprojekt,

valgt grundtekst og kun vanskeligt og svært overskueligt kan håndtere den massive varians imellem de forskellige udgaver, kan den digitale udgave i princippet rumme alle versioner af værkerne, bringe dem synoptisk, markere forskelle og dermed gøre det muligt at følge Pontoppidans fortløbende arbejde med de store romaner ned til mindste detalje.

I 1997 udgav Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal *Det forjættede Land* i en kritisk udgave ved Esther Schat Kielberg og Lars Peter Rømhild. Udgaven, der foruden en fyldig efterskrift, tekstplysninger og punkt-kommentarer indeholdt en cd-rom (ved Karsten Kynde) med samtlige fem udgaver og

der dels skulle afklare omfanget og kvaliteten af det overleverede tekstmateriale, dels skitsere mulighederne og rammerne for en samlet udgivelse (digital og trykt) af Pontoppidans tre store romaner. Pilotprojektet blev afsluttet i april 2020.

Takket være en bevilling fra Carlsbergfondet har arbejdet på det egentlige udgivelsesprojekt kunnet sættes i gang pr. januar 2023 for en treårig periode. Projektet sigter mod en kritisk digital udgivelse af samtlige af forfatteren reviderede udgaver af de tre romaner med indledninger, punkt-kommentarer og forskellige ressource-tekster, herunder samtlige publicerede forarbejder til de tre romaner samt

en tilgængeliggørelse af *Henrik Pontoppidans forfatterskab. En bibliografi* (2006). Den digitale udgave vil rumme muligheden for en synoptisk visning af tekstkilderne med markering af samtlige varianter. Det planlægges desuden at lade den digitale udgave følge af en traditionel kritisk og kommenteret bogudgivelse af de tre værker, der imødekommer en bredere læserskares behov med et let reduceret apparat. Et ph.d.-stipendium med tilknytning til projektet udforsker variansen mellem de forskellige versioner af to af romanerne (*Lykke-Per* og *De Dødes Rige*) og vil resultere i en sammenfattende beskrivelse af Pontoppidans arbejdsmåde.

I det forløbne år er retningslinjer for det tekstkritiske arbejde samt kodebog for XML-opmærkningen udarbejdet, tekstmaterialet er indsamlet, og det tekstkritiske arbejde med både romaner og forarbejder er godt i vej. Udkast til punktkommentarer og tekstredegørelser er drøftet med tilsynsgruppen med henblik på fastlæggelse af niveau og detaljeringsgrad. Efterskrifterne til de tre romaner er under udarbejdelse ved Esther Schat Kielberg (*Det forjættede Land*), Johnny Kondrup (*Lykke-Per*) og Rasmus Vangshardt (*De Dødes Rige*). De forventes alle at foreligge ved udgangen af 2024.

Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi

Redaktion: Jeppe Barnwell

Studentermedhjælp: Silas Blume Smidt og Lasse Hansen

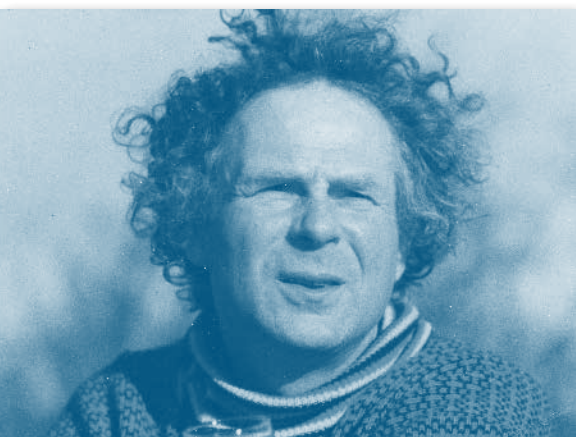
Tilsynsførende: René Herring og Erik Skyum-Nielsen

Finansiering: Danmarks Innovationsfond og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Formålet med projektet er at udarbejde en bibliografi over forfatter og museumsinspektør Peter Seebergs (1925-1999) samlede skøn- og faglitterære produktion.

Seebergs forfatterskab har ikke hidtil været bibliograferet. Der eksisterer enkelte foreløbige registranter over dele af forfatterskabet, men de er meget langt fra at være udtømmende. Som et forarbejde til Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekstkritiske udgave af *Peter Seebergs romaner, noveller og kortprosa* er der indsamlet og registreret et omfattende materiale bestående af forfatterens så vidt vides komplette trykte produktion. Det er dette materiale, der skal bearbejdes.

Det indsamlede materiale omfatter ca. 50 selvstændige publikationer og mere end 500 tekster trykt i aviser, tidsskrifter og bøger. Hertil kommer over 200 anmeldelser af Seebergs værker foruden ca. 120 interviews, som omhandler både hans virke som skønlitterær forfatter og hans museumsarbejde. Indsamlingen af materialet er sket på grundlag af en gen-

nemgang af aviser og tidskrifter og en lang række andre kilder suppleret med den store ud klipssamling i Peter Seebergs arkiv på Hald Hovedgaard ved Viborg.

Langt størstedelen af de indsamlede tekster har ikke i snæver forstand kunnet defineres som romaner, noveller eller kortprosa og er derfor ikke inkluderet i den tekstkritiske udgave. Det kan fx være erindringsfortællinger, rejseessays, litteraturanmeldelser, debatindlæg eller historiske, arkæologiske eller andre museumsrelaterede artikler. Alligevel er der i mange tilfælde tale om særdeles vigtige tekster i forfatterskabet, som foruden at have værdi i sig selv også vil kunne kvalificere forskningen og den bredere forståelse af de mere kendte værker.

Et hovedmotiv i Seebergs forfatterskab handler om at finde det store i det små, og den kunstholdning, som dette motiv indebærer, har været bestemmende for forfatterens publikationspraksis. Gennem alle årene lod Seeberg vigtige tekster trykke i ganske urtraditionelle medier, fx i alma-

nakker og kunstkataloger og i fagblade som *Jydske Dragonregiments blad*, *Tandlægebladet* og *Værn om synet*.

Udfordringen ved denne særprægede publikationspraksis er, at det kan være svært for nutidens læsere at finde frem til mange af de vigtige tekster. En stor del af teksterne er som følge heraf så godt som ukendte i offentligheden og i forskningen, og behovet for en bibliografi er måske større for Seebergs forfatterskab end for noget andet moderne dansk forfatterskab.

For at læserne skal kunne orientere sig i Seebergs værk, vil det være nødvendigt at udpege, hvor og hvordan forfatteren overskrider grænsen mellem det skøn- og faglitterære i sine tekster. Bibliografien vil derfor blive annoteret med ultrakorte forklaringer af hver enkelt tekst, som kategoriserer dens emne og bl.a. placerer den typologisk i forhold til, på hvilken måde og i hvilken grad den bruger fiktion som ressource.

Arbejdet med bibliografien indgår i erhvervs-ph.d.-projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, om samspillet mellem Seebergs skøn- og faglitteratur.

Redaktion: Laurids Kristian Fahl (projektleder) og Andrea Stengaard
It-udvikling: Nicolai Hartvig Sørensen
Samarbejdspartnere: Michael Nguyen (Dansk Sprognævn)
Tilsynsførende: Jørg Asmussen og Lars Trap-Jensen
Finansiering: Kulturministeriet

På *sproget.dk* finder man vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark. Siden tilbyder professionel hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags og drives i samarbejde med Dansk Sprognævn.

Fra søgefeltet får man bl.a. adgang til officielle og autoritative ordbøger og opslagsværker: *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog*, *Ordbog over det danske Sprog*, *Nye ord i dansk* og *Schultz' Dansk Synonymordbog*. Man finder svar på sproglige spørgsmål stillet til Dansk Sprognævn og til redaktionen bag *Den Danske Ordbog*, oplysninger om retskrivningsregler, typiske sproglige problemer med tilhørende øvelser, nyttige ordlister mv., og man kan gå i dybden med sproglige temaer som *Dialekter*, *Udtale*, *Etymologi*, *Ordsprog* m.fl. I små quizzer kan man derudover teste sin viden om typiske retskrivningsproblemer, gamle

**Vi er et par i
60erne med en
ældre hund som
lige har solgt
vores hus.. Vi
søger derfor en
lejebolig...**

ord og ordsprog, pendulord, ord fra vores nabosprog mv.

Sproget.dk's tilstedeværelse på sociale medier som Facebook og Instagram har til formål at sprede sproglæde og vække interessen for den gode og inspirerende kommunikation. Dette arbejde er siden det første Facebookopslag i 2011 i alt væsentligt blevet varetaget af en trofast og hårdtarbejdende stab af dygtige studentermedhjælpere ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab såvel som ved Dansk Sprognævn. P.t. løftes studentermedhjælpsopgaverne alene af Dansk Sprognævn.

Det forgangne år har atter stået i den nye platforms tegn, idet arbejdet med at få *sproget.dk* over på en mere tidssvarende og mobilvenlig teknisk platform har vist sig meget mere udfordrende end det digitale bureau der bygger den nye platform, Peytz, har været i stand til at forudse. Projektet er således endnu ikke afsluttet, idet søgnings fortsat driller udviklerne. Samtidig udestår selve migreringen af indholdet fra det nuværende *sproget.dk*. Det forlyder dog fra Peytz at arbejdet med søgningen nærmer sig en afslutning. Derpå resterer så migreringen, hvor på den nye side forhåbentlig kan offentliggøres.

På nyhedsfronten har *sproget.dk* det seneste år publiceret knap 60 nyheder om alt fra opdateringer af *Den Danske Ordbog* over foredrag om det danske stød

til bogudgivelser om fonetik og sprogfilosofi.

I maj 2023 blev redaktionen kontakttet af Svenska Akademien, som ønskede at høre nærmere om baggrund for og tankerne bag *sproget.dk* – med henblik på evt. at lave en svensk pendant. Henvendelsen resulterede i et online-møde den 30. maj med deltagelse af Mats Malm, Bo Ralph, Tomas Riad og Jesper Svenbro fra Svenska Akademien, samt Martin Sundin, Sofia Tinsell og Linnea Hanell fra Språkrådet/Institutet för språk och folkminnen, foruden Andrea Stengaard og Laurids Kristian Fahl fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Sprogprisen.dk – som *sproget.dk* er del af arrangørgruppen bag – uddeltes på *Sprogdagen* den 4. oktober 2023 på DMJX i Århus. Årets tema var *Sprogteknologi og kunstig intelligens*.

Grundet GDPR-reglerne og med dem reglerne for indsamling af de cookies der ligger til grund for at aflæse trafikken på *sproget.dk*, har det heller ikke i dette beretningsår været muligt for redaktionen at måle antallet af besøgende. Det forventes dog stadig at den nye platform tilbyder en teknisk løsning på denne udfordring.

Aktiviteten på de sociale medier holder dog fortsat sit høje niveau: På LinkedIn deler *sproget.dk* alle de nyheder der lægges på hjemmesiden. Her stiger antallet af følgere støt; aktuelt når *sproget.dk*-nyhederne ud til 4.062 sproginteresserede (mod 3.840 sidste år). *Sproget.dk*'s Facebookside er oppe på at have i alt 12.487 følgere (mod 11.821 sidste år), og årets

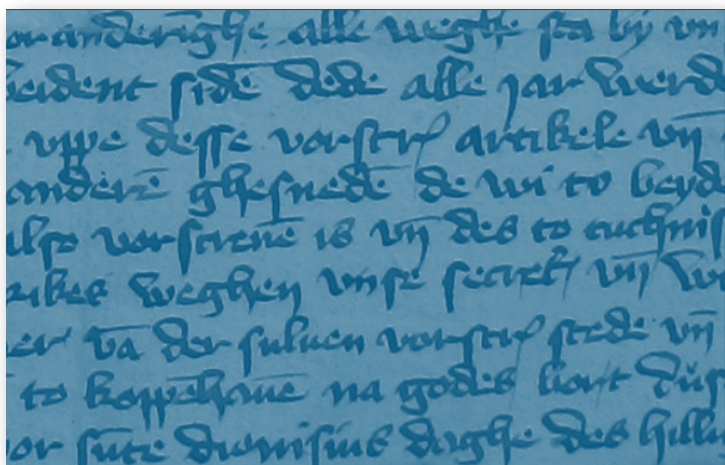
mest populære opslag, »Kender du nogen der siger én 'kilomet'?« nåede ud til 13.200 Facebookbrugere. På Instagram har *sproget.dk* 19.883 følgere (mod 16.511 sidste år). De opslag som når ud til mange følgere, er typisk om mad, pudsige oversættelser eller sjove sætningskonstruktioner som resulterer i en ny tolkning – ofte til den komiske eller makabre side – fx »Vi er et par i 60'erne med en ældre hund som lige har solgt vores hus.. Vi søger derfor en lejebolig...«. Det opslag der i 2023 fik mest opmærksomhed, nåede ud til 176.000 Instagrambrugere; det fik 2.294 likes og 83 kommentarer. I opslaget var der et skilt med teksten »Fodgængere henvises til kirkegården«.

Sprogkontakt og sprogudvikling i senmiddelalderens Danmark

Redaktion: Sebastian Møller Bak
Tilsynsførende: Eva Skafte Jensen,
Vibeke Winge og Bjørn Poulsen
Finansiering: Carlsbergfondet

Dette forskningsprojekt tager afsæt i middelalderfilologi og historisk lingvistik. Det består i lingvistiske undersøgelser

Resultaterne vil blive publiceret i tyske og danske fagfællebedømte tidsskrifter. Undersøgelserne vil samtidig lægge grund til et senere middelalderfilologisk forskningsprojekt om sprog og tekster i middelalderens Danmark, der vil kunne trække på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs omfattende middelalderudgivelser og ordbogsressourcer.

med fokus på sprogkontakt og sprogudvikling i senmiddelalderens Danmark, særligt med hensyn til forholdet mellem folkesprogene dansk, svensk og nedertysk i dokumenter fra 1300- og 1400-tallet. Der er tale om et emne, der i høj grad er uudforsket, og det er da også først nu, med udgivelsen af *Diplomatarium Danicum* og en række andre middelalderlige tekster, at en sådan undersøgelse er blevet mulig at gennemføre. Projektet består af en række variationslingvistiske og semantiske undersøgelser af danske, svenske og nedertyske middelalderbreve.

Projektet blev påbegyndt i sommeren 2023 og strækker sig over 2½ år.

Hans Svanings Danmarkshistorie

Udgiver: Peter Zeeberg

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og
Karen Skovgaard-Petersen

Finansiering: Carlsbergfondet

Hans Svaning (ca. 1500-1584) var uofficiel kongelig historiskriver i Danmark i anden halvdel af 1500-tallet. Hans hovedværk var en fuldstændig Danmarkshistorie på latin, som lå færdig i 1579. Den blev aldrig trykt i sin helhed, men manuskriptet blev flittigt brugt af de efterfølgende historikere – indtil det gik tabt ved Københavns brand i 1728.

Inden da var to længere uddrag af værket dog blevet trykt, og andre dele afskrevet af forskellige forskere, så man stadig i dag kan få et indtryk af det omfattende værk: et bredt fortællende historieværk i den klassiske retoriske tradition og med sans for den rammende anekdote. De bevarede dele af denne Danmarkshistorie bliver nu udgivet på latin med dansk paralleloversættelse.

Den afsluttende revision af manuskriptet pågår.

tekstnet.dk

Udvikling og projektledelse: Thomas Hansen

Studentermedhjælp: Laura Bang
Bregnedal, Gustav Juhl Mikkelsen og
Emma Mørk

Udgivelsesplatformen *tekstnet.dk* modtager data i dokumenterede formater og udgiver dem på adressen *tekstnet.dk*. Hensigten er opbygning af homogene datasæt af høj kvalitet, en ensartet brugeroplevelse på tværs af udgaver og at samle drifts- og udviklingsomkostningerne om én platform frem for flere mindre applikationer.

Arbejdet følger tre spor:

1. transformation og integration af data,
2. udvikling af funktionalitet på platformen,
3. faglig ledelse af de projekter, der leverer materiale til platformen.

I årets løb er der udgivet 156 titler på *tekstnet.dk*. Det er en klar forøgelse i forhold til tidligere og udtryk for at stadig flere trin af udgivelsesprocessen forløber automatisk. Mest omfattende er *Diplomatarium Danicum* med godt 23.000 tekster og søgefunktion. Udvikling af funktionalitet til udgivelse af tekster i PDF-format har muliggjort optagelse af godt 100 titler, herunder *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi*, brevudgaver som *Breve fra og til Adam Oehlenschläger I-IV* og *Georg og Edvard Brandes. Brevveksling med nordiske forfattere og videnskabsmænd I-VI* samt retshistorisk materiale som *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk*

Tekstnet Bibliotek Forfattere Mere Om 0.1.20 da

bibliotek / Pelle Erobreren 1. Barndom

Martin Andersen Nexø

Pelle Erobreren 1. Barndom

Udgiver: Henrik Yde (2002) 0.1

Indledning Tekstredigering Kolofon Log

Titelblad

Dedikation

Forord

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Martin Andersen Nexos (1869-1954) roman *Pelle Erobreren* (1906-1910) skildrer en fattig indvandrerdrengs udvikling til moden mand og, gennem ham, underklassens udvikling fra landalmue til hyproletariat. I bind I med den senere titel *Barndom* (1906) er Pelle hyrledreng, i bind II, *Læveaar* (1907), skomagerlærling i en lille provinsby. I bind III, *Den store Kamp* (1909), opnår Pelle under en storkonflikt en førerrolle i hovedstadens arbejderbevægelse, og i værkets afsluttende bind IV, *Gryet* (1910), skildres hans endelige modning som menneske og grundlæggelsen af en kooperativ koloni, der indvarsler et nyt samfund.

Det er en optimistisk udviklingsroman, der introducerer proletaren som heltetype i dansk litteratur. Samtidig er den en myte om menneskets forhold til det andet køn, naturen og universet og ikke mindst til sig selv og sin samvittighed.

I-III og *Danmarks Gamle Købstadslovgivning* I-II. Med muligheden for udgivelse i PDF-format er der skabt et billigere alternativ til udgaver på XML-grundlag og banet vej for udgivelse af artikler. En oversigt over årets udgivelser kan ses på tekstnet.dk/about/releases/.

Undervejs er Martin Andersen Nexøs romaner *Pelle Erobreren* I-IV, *Ditte Menneskebarn* I-V, rejseberetningen *Soldage*, noveller og erindringer, i alt godt 25 titler.

Pr. 1. februar er der ansat to studentermedhjælpere, som vil behandle tekster fra serien *Danske Klassikere*, som tidligere er udgivet i *Arkiv for Dansk Litteratur*. Formålet er at integrere seriens data på platformen og herfra

udnytte værktøjer til kvalitets-tjek og udbedring af skanningsfejl.

Projektet *tekstnet.dk* er nøje forbundet med *Tekstnet+* (se s. 43).

Tekstnet+

Redaktion: Kirsten Lundholm Appel, Thomas Hansen, Lasse Seistrup Holst, Karen Skovgaard-Petersen (projektleder), Sanni Nimb, Nathalie Hau Sørensen og Nicolai Hartvig Sørensen

Tilsyn: Jens Bjerring-Hansen, Dorthe Duncker og Eva Skafte Jensen

Finansiering: Carlsbergfondet

Projektet vil udvikle en strømnetlinet og effektiv it-infrastruktur for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs tekster. Det vil bestå af tre dele:

1. Videreudvikling af tekstudgivelsesplatformen *tekstnet.dk* med en række nye faciliteter (fx avanceret søgefunktion, kobling til relevant ordbog fra perioden m.m.) – særligt med henblik på litteraturvidenskabelig og historisk forskning. I det forgangne år er der arbejdet videre med en søgefunktion til platformen.

2. Opbygning af et korpus for ældre dansk sprog. Dansk sprogforskning har længe manglet et søgbart korpus over ældre tekster. I første omgang ønsker redaktionen at opbygge et sådant korpus for perioden 1700-1900 som en selvstændig del af *tekstnet.dk*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har fået stillet et korpus af alle danske romaner der blev udgivet 1870-1899, til rådighed af projektet *MeMo – Measuring Modernity* (Københavns Universitet, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab), der ledes af Jens Bjerring-Hansen. I forlængelse heraf forbereder Det Danske Sprog-

og Litteraturselskab nu en tilsvarende digitalisering af romaner fra 1869 og tidligere. Også tekster fra *Arkiv for Dansk Litteratur* vil blive indlemmet i dette korpus.

3. Udvikling af ny grænseflade, især henvendt til sprogforskere og -studerende, der gør det muligt både at søge ved hjælp af konkordanser og at søge på ordforbindelser og semantisk lignende ord for en eller flere historiske perioder. Dette vil ske ved at alle tekster der offentliggøres på *tekstnet.dk*, automatisk gennemgår diverse sprogteknologiske processer (fx word2vec- og ngram-processering). Resultaterne herfra vil både danne basis for grænsefladen for sprogforskere og blive stillet til rådighed som selvstændige ressourcer. I 2023 blev der udviklet en række simple værktøjer, »byggeklodser«, der kan bruges både i dette projekt og i andre projekter. Værktøjerne indbefatter bl.a. en automatisk opsplitter af sammensætninger, en simpel konkordansudtrækker til rå tekst og en tilgængeliggørelse af semantiske modeller. Flere af disse er eller vil blive gjort tilgængelige på GitHub. Der er desuden i samarbejde med *MeMo*-projektet blevet udviklet en første version af grænsefladen.

Videnskabshistorisk tekstportal

Redaktion: Thomas Hansen (databehandling), Finn Gredal Jensen og Peter Zeeberg (projektleder)

Samarbejdspartnere: Christian Joas (projektleder), Signe Strecker og Rob Sunderland, alle Niels Bohr Arkivet

Tilsynsførende: Claus Fabricius og Chr. Gorm Tortzen

Finansiering: Carlsbergfondet

I samarbejde med Niels Bohr Arkivet har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab påbegyndt opbygningen af en videnskabshistorisk tekstportal med afhandlinger, korrespondancer og andre tekster af danske videnskabsmænd. Hovedvægten vil ligge på hvad vi i vore dage forstår som naturvidenskab, men portalen vil også komme til at indeholde tekster af bredere lærdomshistorisk indhold.

Gennem årene har Det Danske Sprog- og Litteraturselskab udgivet en række centrale tekster af banebrydende danske videnskabsmænd i bogform, og disse tekster vil blive gjort tilgængelige samlet og digitalt på denne portal. De store trykte udgaver, primært fra det 20. århundrede, af værker af Tycho Brahe, Ole Worm, Ole Borch, Niels Stensen, Ole Rømer, H.C. Ørsted m.fl., som er udgivet i selskabets regi, repræsenterer alle værdifulde videnskabshistoriske indsatser. Men udgaverne står i fare for at gå tabt i

både dansk og international forskning hvis ikke de bliver gjort frit tilgængelige online. Ved at blive udgivet på den planlagte portal og forsynet med nyskrevne introduktioner af videnskabshistorikere vil teksterne for alvor kunne blive inddraget i moderne videnskabshistorisk forskning. Første skridt er allerede taget med digitaliseringen af J.L.E. Dreyers udgave af Tycho Brahes samlede værker.

Arbejdet med en digital udgave af H.C. Ørsteds *Aanden i Naturen* er afsluttet. Det samme er en digitalisering af hans latinske afhandling om opdagelsen af elektromagnetismen, *Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticam*, hvor også den danske og engelske oversættelse stilles til rådighed. Disse værker blev udgivet i bogform i 2020 (*Aanden i Naturen* og *The Discovery of Electromagne-*

tism Made in the Year 1820 by H.C. Ørsted).

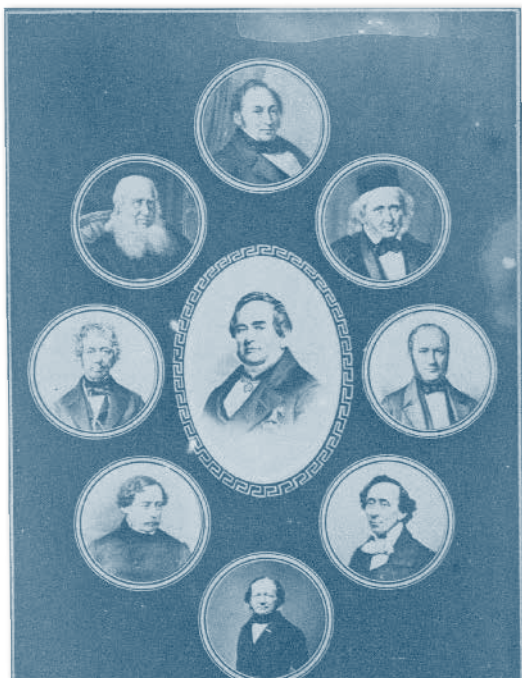
Portalen vil imidlertid også komme til at rumme nye tekstkritiske udgaver. Således vil brødrene Niels og Harald Bohrs korrespondance blive udgivet. Det drejer sig om ca. 160 breve fra årene 1906-1951, der giver et enestående indblik i brødrenes videnskabelige diskussioner og deres refleksioner over den politiske udvikling i Danmark og verden i første halvdel af det 20. århundrede. Brevene vil blive udgivet på dansk og i engelsk oversættelse, digitalt og i bogform, og vil også blive gjort tilgængelige på Niels Bohr Arkivets hjemmeside.

En digital udgave af H.C. Ørsteds værk *Luftskibet* (1836) er under forberedelse. Teksten udgives af Finn Gredal Jensen. Ane Grum-Swensen bidrager med en indledning.

Om udgivelsen af Thomas Bartholins breve se s. 65.

Der er opnået støtte til at opbygge portalen over en periode på 5 år. Herefter vil portalen løbende blive udvidet både med digitaliserede versioner af ældre tekstudgaver og med nye tekstkritiske udgaver.

Der er etableret et ekspertpanel, der skal konsulte-

res i konkrete spørgsmål, bistå med udformning af introducerende tekster og hjælpe med kontakt til andre eksperter inden for specifikke felter: Hanne Andersen (Institut for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet), Claus Fabricius (Institut de Ciències del Cosmos, Universitat de Barcelona), John L. Heilbron (Department of History, UC Berkeley) †, Helge Kragh (Niels Bohr Institutet, Københavns Universitet), Jesper Lützen (Institut for Matematiske Fag, Københavns Universitet), Adam Mosley (Department of History, Swansea University), Henrik Kragh Sørensen (Institut for Naturfagernes Didaktik, Københavns Universitet), Chr. Gorm Tortzen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og Karin Tybjerg (Medicinsk Museion, Københavns Universitet).

Essay: Gamle tekster i moderne retskrivning

Blandt Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs kerneopgaver er at udgive autoritative tekstkritiske udgaver af dansk litteratur. Det indebærer som hovedregel at en tekst udgives på grundlag af førsteudgaven eller evt. en senere udgave fra forfatterens levetid, og er der tale om en tekst der ikke blev trykt i forfatterens levetid, udgøres tekstgrundlaget typisk af et eller flere af de bevarede håndskrifter. En udgave vil omhyggeligt følge det valgte tekstgrundlag, ikke alene i ordlyd og syntaks, men også i stavning, tegnsætning og afsnitsinddeling.

Det sætter unægtelig en barriere mellem den moderne læser og den gamle tekst. Vi kommer ikke uden om at selve det gamle og fremmedartede skriftbillede er en hæmsko for mange læsere i dag. Det var baggrunden for at vi i sin tid ønskede at supplere den tekstkritiske udgave af Ludvig Holbergs værker med en version af udvalgte Holbergtekster i moderne retskrivning. Og det er baggrunden for at H.C. Andersen Centret i Odense i forbindelse med lanceringen af sitet *hcandersen.dk* har bedt Det Danske Sprog- og Litteraturselskab om at foretage en tilsvarende modernisering af H.C. Andersens eventyr på grundlag af selskabets udgave af H.C. Andersens samlede værker (2003-2007).

Det har været nyt land for selskabet at betræde. Hidtil har vi ikke set det som vores opgave at modernisere tekster, men overladt det til forlagene og den pædagogiske verden. I dag betragter vi det nok i højere grad end før som en del af vores forpligtelse at bidrage til at den ældre litteratur fortsat kan læses uden for snævre fagkredse. Det er i den forbindelse blevet stadigt tydeligere for os at skriftbilledet i sig selv udgør en hæmsko for mange læsere, og at det derfor giver god mening at foretage hvad vi ynder at kalde en nænsom modernisering. Det betyder at vi justerer ortografi, interpunktion og i et vist omfang morfologi til moderne normer, men ikke ændrer ved vokabular og syntaks.

Det kan lyde simpelt, nærmest som noget der kan gennemføres automatisk. Men det er langt fra nogen triviell øvelse, og det udgør endnu en bevæggrund for os. At gennemføre en konsistent modernisering af ortografi og tegnsætning er en opgave som filologer har særlige forudsætninger for at udføre.

Det betyder ikke at der ikke er god hjælp at hente i it-værktøjerne. Nogle processer kan sagtens klares automatisk med søg og erstat. Men mange spørgsmål kræver filologens reflekterede dømmekraft – hvad der også fremgår af de omfattende retningslinjer der er udarbejdet for både Andersen- og Holberg-moderniseringen. Lad os se på nogle eksempler:

Holberg

Når Holberg skriver *Laqvai*, kan det umiddelbart moderniseres til *lakaj*. På samme måde bliver *Captain* til *kaptajn*. Men hvad så når han staver samme ord *Capitaine*? Er det så bare en anden

stavemåde, eller er det et fransk fremmedord der skal staves (og udtales?) på fransk?

Værre bliver det hvis ordet har skiftet betydning siden Holbergs tid. *Liqveur* kan nemt moderniseres til *likør*. Men *likør* er som bekendt en »sød drik der indeholder ca. 25-45 % alkohol og har smag af forskellige frugter eller krydderier« (*Den Danske Ordbog*). Hos Holberg derimod betyder det stort set altid bare 'væske'. Her kunne en modernisering føre læserne alvorligt på vildspor. Noget lignende gælder det gode ord *Creatur*. Når Holberg skriver at »Mennesket [er] et hoffærdigt og ærgjerigt Creatur«, mener han ikke at mennesket er en ko, men en skabning. Derfor har vi skelnet mellem *creatur* i betydningen 'skabning' og *kreatur* i betydningen 'kvæg'. Noget lignende er på spil når Holberg fortæller om sig selv i Epistel 446:

... den tarvelige Levemaade, hvortil min *Constitution* og *Humeur* haver bundet mig, haver forårsaget, at man haver holdet for, at mit Levnet ikke haver svaret til min Lærdom.

– Her afholder vi os fra at modernisere *humeur* til *humør*. *Humør* henviser til en momentan sindsstemning, men det Holberg taler om, er snarere 'temperament' eller 'gemyt'. Omvendt i *Barselsstuen* (2. akt, scene 1), hvor barselskone bebrejder sin mand hans manglende glæde ved familieforøgelsen:

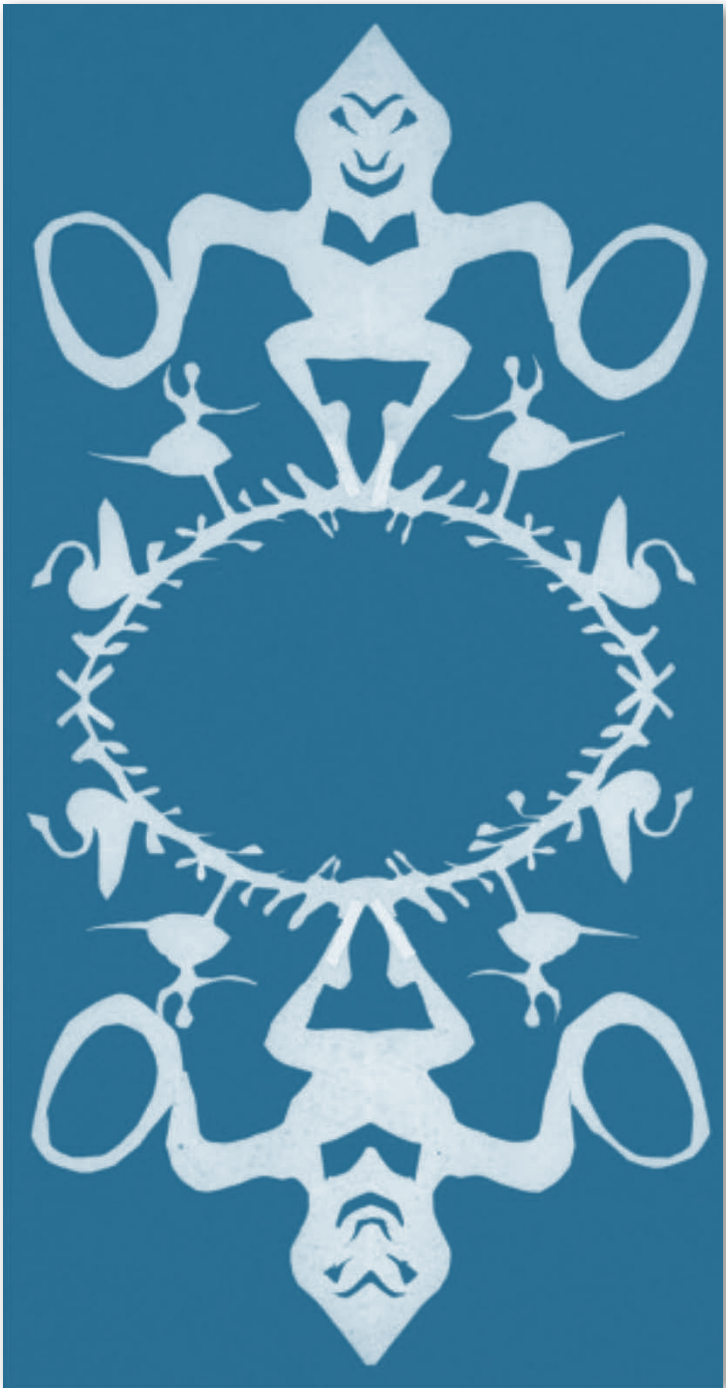
Min hierte Mand, jeg siunes, du har aldrig været i saadan ond Humeur, som du nu est ...

Det bliver i den moderniserede version til:

Min hjerte mand, jeg synes du har aldrig været i sådant ondt humør som du nu er ...

Her kan vi samtidig bemærke at *humør* har skiftet køn, og at den gamle verbalform *est* er blevet til *er*. Vi har tilladt os – som også Dansk Sprognævns *Retskrivningsordbogen* gør – at behandle ordenes bøjning som en del af retskrivningen og altså også modernisere bøjningsformer, omend ikke i fuldt omfang. Til gengæld er ordstillingen uændret til trods for at moderne dansk vil anbringe *aldrig* et andet sted. Teksten er moderniseret, men det er alligevel ord for ord den samme tekst.

Også almindelige danske ord kræver et blik på sammenhængen når man skal beslutte hvordan der skal moderniseres. Ordet *heller* kan hos Holberg betyde både 'snarere' og 'hellere'. Den første betydning findes stort set ikke i moderne dansk, så derfor moderniserer vi det kun til *hellere* når det faktisk *betyder* 'hellere'. På spørgsmålet om en rynke er skæmmende, erklærer Kirsten i *Den forvandlede brudgom* (scene 5): »Tværtimod, jeg anser den heller som et sirat ...«

Særlige udfordringer opstår der ved moderniseringen af vers. Her må principperne ofte fraviges af hensyn til rim og rytme. Holbergs *Peder Paars* er skrevet i det aleksandrinske versmåål hvor antallet af stavelser ligger fast. Derfor må fx en form som *haver* beholdes og kan ikke ændres til den moderne, sammentrukne form *har*. Versene skal også rime. Det betyder fx at flertalsformer af verber i sådanne tilfælde må opretholdes. Vi kan også være ude for at udtalen på Holbergs tid har været anderledes. Tydeligvis har *kaffe* været udtalt *kaffé* siden han lader det rime på *te*, og derfor har vi valgt at komme læseren i møde med en hjælpende accent.

H.C. Andersen

Går vi de godt 100 år frem i tiden som skiller Holberg og H.C. Andersen, er situationen naturligvis anderledes. Skriftbilledet er mere genkendeligt, men kan stadig – og i stadig stigende grad – volde vanskeligheder. Og også her skal der udøves et filologisk skøn.

Verbernes pluralis-endelser fjernes både i præsens og præteritum. Det vil ofte være lige ud ad landevejen: »I ere dog« bliver til »I er dog« og »der stode tomme Potter« moderniseres til »der stod tomme potter«. Men modalverberne kan være lumskede. I præsens pluralis hedder de ikke *kan*, *skal* og *vil* hos Andersen, men *kunne*, *skulle* og *ville*, hvad en moderne læser umiddelbart vil opfatte som præteritum. Så udsagnet (i »De vilde Svaner«) »der findes ingen Ø paa vor Vei, hvor vi kunne overnatte« ændres til »der findes ingen ø på vor vej hvor vi kan overnatte«.

På samme måde bliver *vide* til *ved* og *gjøre* til *gør* i gengivelsen af Jesus' ord på korset (i »Et blad fra himlen«):

»Fader, forlad dem, de vide ikke hvad de gjøre!«

bliver til:

»Fader, forlad dem, de ved ikke hvad de gør!«

Men der kan være grund til at gøre en undtagelse og ikke modernisere. Da grantræet (i eventyret af samme navn) undrer sig over hvor de andre grantræer bliver kørt hen, får det straks svar:

»Det vide vi! Det vide vi!« kvidrede gråspurvvene.

Her fungerer *vide* sandsynligvis lydefterlignende for fuglenes kvidren, og denne fine detalje ville gå tabt hvis man tankeløst moderniserede *vide* til *ved*. En lydlig æstetik kan også gøre sig gældende i tilfælde hvor der på moderne dansk er valgfrihed mellem flere former, som her i »Folkesangens fugl«:

men hen over den [kæmpehøjen] svang sig ved strengenes sidste klang, ret som var det ud fra harpen den kom, en lille fugl, den dejligste sangfugl ...

Den stærktbøjede form *svang* er stadig tilladt og gangbar på linje med den svage bøjning *svingede*. Andersens rim på *svang* og *klang* ville her forsvinde ved et valg af *svingede*.

Tegnsætningen har givet anledning til mange overvejelser, og særligt har semikolonerne voldt hovedbrud. Andersens tekst bugner af semikolon, langt flere end det er sædvanligt i dag hvor semikolonet af mange opfattes som gammeldags og måske faktisk er svært at afkode. Derfor har vi i vidt omfang erstat-

tet semikolon med punktum eller komma, som her (»Den lille Idas Blomster«):

Der var ganske stille i Sovekammeret, hvor *Ida* laae; Natlampen brændte henne paa Bordet, og hendes Fader og Moder sov

som vi ændrer til:

Der var ganske stille i sovekammeret hvor *Ida* lå. Natlampen brændte henne på bordet, og hendes far og mor sov

Men af og til markerer semikolon en tæt – typisk kausal – forbindelse mellem to sætninger, og i de tilfælde har vi gerne bevaret semikolon. Her er et eksempel fra »Pigen der trådte på brødet«:

alle deroppe vidste om hendes synd, at hun havde trådt på brødet, var sunket igennem og blevet borte; kohyrden havde fortalt det, han havde selv set det fra skrænten

Også udråbstegnene er der luget ud i. I Andersens tekst bruges udråbstegn, modsat moderne praksis, ofte uden tilsyneladende at have et fremhævende formål, som fx i »Fyrtøjet«:

»Har du Fyrtøiet med?« spurgte Heksen!

som vi ændrer til:

»Har du fyrtøjet med?« spurgte heksen.

Der er lagt et stort arbejde i at udarbejde principper for moderniseringen og udforme dem så konsistent som det nu er muligt når man har med sprog og litteratur at gøre. Principperne er offentliggjort sammen med de moderniserede tekster på henholdsvis holbergsskrifter.dk og hcandersen.dk. Vigtigt er det naturligvis også at understrege at den ortografiske modernisering skal ske på grundlag af pålidelige, tekstkritiske udgaver.

Resultatet af sådan en nænsom modernisering er en version der ord for ord er forfatterens tekst, men befriet for en lang række grafiske træk der kan hæmme læsningen. Det er en overfladebehandling der sikrer at kun de virkelige vanskeligheder som forældede gloser og uvant syntaks står tilbage. Og så er disse virkelige vanskeligheder mere overkommelige.

Denne fremgangsmåde giver god mening for tekster fra 1700-1800-tallet. Men jo længere man kommer bagud, jo større og jo flere bliver de 'virkelige' vanskeligheder. Når det fx drejer sig om middelaldertekster, er sproget så forskelligt fra vores at det ikke rækker med en overfladebehandling. I projektet *Danske Klassikere fra Middelalderen* (se s. 24) er vi derfor gået skridtet videre til egentlige oversættelser.

*Finn Gredal Jensen, Karen Skovgaard-Petersen,
Andrea Stengaard og Peter Zeeberg*

H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave

Udgaveleder: lektor Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

It-udvikling: specialkonsulent Holger Berg (H.C. Andersen Centret)

Styregruppe: institutleder Per Krogh Hansen (Syddansk Universitet), udviklingschef Mads Runge (Museum Odense), afdelingsleder Sonny Ankjær Sahl (Det Kgl. Bibliotek), direktør Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), centerleder Torsten Bøgh Thomsen (H.C. Andersen Centret) og forskningsbibliotekar Anders Toftgaard (Det Kgl. Bibliotek)

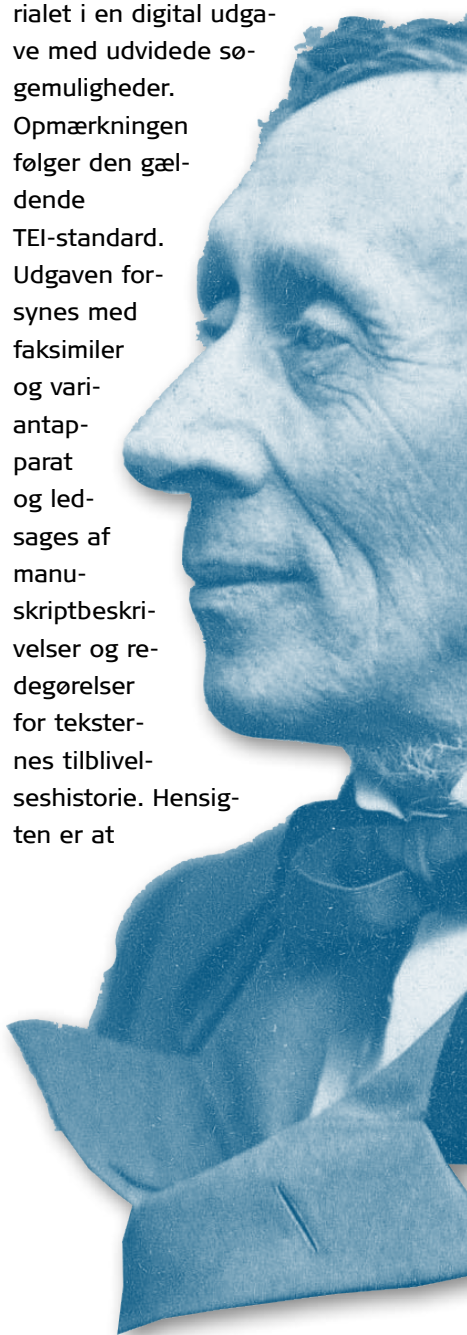
Redaktionsgruppe: ph.d.-stipendiat Christian Smidt Alenkjær (H.C. Andersen Centret), seniorforsker Ejnar Stig Askgaard (Museum Odense), Holger Berg (H.C. Andersen Centret), Ane Grum-Schwensen (H.C. Andersen Centret), seniorredaktør Finn Gredal Jensen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab), lektor Mads Sohl Jessen (H.C. Andersen Centret), professor Johnny Kondrup (Københavns Universitet), datalog Karsten Kynde (tidl. Søren Kierkegaard Forskningscenteret), professor Klaus Müller-Wille (Universitat Zürich) og videnskabelig assistent Kathrine Vig Nielsen (H.C. Andersen Centret)

Finansiering: Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, to bevillinger fra Kulturministeriet (2020 og 2023) samt konference-tilskud fra N.M. Knudsens Fond

H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave er et samarbejde mellem H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Det Kgl. Bibliotek, Københavns Universitet og Museum Odense. Den nye udgave vil

rumme en digital, videnskabelig dokumentation af samtlige håndskrevne forarbejder til H.C. Andersens eventyr og historier.

Projektet falder i to dele. Første del gennemføres i perioden 2020-2025 og består i udgivelsen af manuskripter til 43 eventyr, mens den anden del forventes at omfatte en udgivelse af den resterende del af de eventyr, der er bevaret manuskripter til. Den videnskabelige dokumentation består i at transskribere, opmærke og publicere materialet i en digital udgave med udvidede søgemuligheder. Opmærksomheden følger den gældende TEI-standard. Udgaven forsynes med faksimiler og variantparat og ledsages af manuskriptbeskrivelser og redegørelser for teksternes tilblivelseshistorie. Hensigten er at

etablere et forskningsværktøj, der gør det muligt at følge H.C. Andersens kreative proces igennem de forskellige tekststadier og samtidig gøre hans svært læselige manuskripter frit tilgængelige i et læseligt format. Udgaven samler desuden materiale, der er spredt over en lang række offentlige og private samlinger i ind- og udland.

Seniorredaktør Finn Gredal Jensen udarbejder løbende manuskriptbeskrivelserne. Tilblivelseshistorier udarbejdes af en række H.C. Andersen-forskere og bedømmes af andre forskere, heriblandt flere af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs medlemmer.

Holger Berg har været frikøbt i en stor del af det forløbne år til fordel for den digitale udgivelse af *ANDERSEN. H.C. Andersens samlede værker 1-18* (2003-2007), der forventes lanceret i april 2024. Der samarbejdes fortsat med IT-firmaet Jinntec om det TEI-publisher-baserede framework for manuskriptudgaven, og den nye platform forventes at gå i luften i 2024. Kildekoden bliver åbent tilgængelig for andre lignende projekter.

Den 22. og 23. august 2023 afholdt udgaven den vellykkede konference *H.C. Andersen ved skrivebordet* i Videnskabernes Selskabs lokaler. Konferencen følges op af en antologi, der udgives af Gads Forlag/Nord Academic, forventeligt i september 2025.

I 2024 indledes arbejdet med ansøgninger om finansiering af projektets anden og sidste fase (2026-2031).

Websitet hcandersen.dk

Projektleder: specialkonsulent Holger Berg (H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet)

Modernisering: assisterende redaktør Andrea Stengaard i samarbejde med seniorredaktør Finn Gredal Jensen, begge Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Finansiering: Kulturministeriet

De fleste læsere vil kende de 18 bind med titlen *ANDERSEN. H.C. Andersens samlede værker* udgivet fra 2003 til 2007 under ledelse af Klaus P. Mortensen for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. De 18 bind udgives nu digitalt af H.C. Andersen Centret på Syddansk Universitet. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har stillet PDF'er til rådighed og forestået moderniseringen af eventyrene.

De 18 bind konverteres på 15 måneder fra januar 2023 til marts 2024 på et nyt, frit tilgængeligt website: *hcandersen.dk*. Data er frit tilgængelige, også til kommercielle formål.

Det digitale format søger at indfri ambitionen fra 2005-jubilæet om at skabe en folkeudgave, der også kan dæk-

ke mange, om ikke alle videnskabelige behov. Den trykte *ANDERSEN*-udgave kan fremover læses på smartphones, tablets og laptops samt hentes i PDF- eller e-bogsformat. En sådan digital lommeudgave matcher på sin vis de bredt tilgængelige hæfter, som H.C. Andersens eventyr og historier oprindeligt blev udgivet i.

Foreløbigt får 12 udvalgte eventyr tilføjet illustrationer udvalgt fra samlingerne ved Museum Odense. Eventyrene kan desuden læses i John Irons' engelske oversættelse, der blev udgivet digitalt i 2022 (se *hca.sdu.dk/tales*), samt i en ny moderniseret dansk version. Moderniseringen gælder ortografi og interpunktion og foretages efter principper, som vil indgå i dokumentationen på websitet (se også essayet s. 46). En lignende systematisk modernisering blev sidst gennemført af Estrid Dal i 1975 ud fra et bevidst eklektisk tekstgrundlag med en ret kortfattet dokumentation.

Processen bag moderniseringen kan blive relevant for fremtidige projekter. Der er gjort forsøg med automatiseret modernisering af ortografien samt ditto udskiftning af store bogstaver med små i substantiver. Automatiseringen har sparet tid og gjort det muligt at koncentrere indsatsen om de passager, der kræver omtanke. Koden til de anvendte værktøjer udgives ligeledes, og det er planen at erfaringerne gives videre i et oplæg for interesserede.

The screenshot shows the website interface for hcandersen.dk. At the top left is the logo for H.C. Andersen Centret. Below it is the heading "Udforsk alle H.C. Andersens værker". There is a search bar with the placeholder text "I hvad søger du efter?". To the right of the search bar are two filter menus: "EMNE" and "LÆNGSTE LÆSETID". Below the filters, it says "11/2 værker fundet". The main content area displays two story thumbnails. The first is titled "Dynd-Kongens Datter" and features an illustration of a stork. The second is titled "En Historie fra Klitterne" and features an illustration of a landscape with a path.

Serien 'Babette'

Projektansvarlig og serieredaktør:

forlægger Mads Julius Elf (U Press)

Projektdeltagere: 50 forfattere, forskere og undervisere ved Københavns Universitet, Syddansk Universitet, Aarhus Universitet, Den Danske Lektoratsordning, Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Projektets vært: Bibliotheca Academiae Soranae ved Stiftelsen Sorø Akademi

Finansiering: Augustinus Fonden, Statens Kunstfond, 15. Juni Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, Landsdommer V. Gieses Legat, Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond, Den Hielmstjerne-Rosencrone-ske Stiftelse, Dronning Margrethes og Prins Henriks Fond

Forlaget U Press er kommet

godt i gang med udgivel-
sesprojektet, podcasten og
appen 'Babette', der bygger
bro mellem læsere

med en særlig in-

teresse

for dansk

i og uden for

Danmark.

Projektet

omfatter

bl.a. 50

trykte fag-

bøger og es-

says om højdepunk-

ter i dansk litteratur

og billedkunst. I en bredt ap-

pellerende form skal serien

dække alle perioder og også

introducere nye tilgange til

dansk sprog og kultur.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab skal efter planen yde flere bidrag til projektet. Foreløbig har forlaget rejst lønmidler til, at Peter Zeeberg kan skrive en bog om Saxos oversættelses-

historie gennem 450 år. Med udgangspunkt i sit eget arbejde med udgivelsen *Saxos Danmarkshistorie* (1. udgave 2000) har Peter Zeeberg udfoldet historien om, hvordan de seks eksisterende komplette oversættelser hver især afspejler deres tid – fra 1575 og frem til det 21. århundrede. Bogen forventes at udkomme i 2024. I 2023 udkom Johnny Kondrups bog *Dansk guldalder – på afgrunds kant*.

babette – dansk i en global horisont

Center for Dansk Nylatin

Bestyrelse: Anders Kirk Borggaard, Trine Arlund Hass, Marianne Pade (centerleder), Johann Ramminger, Karen Skovgaard-Petersen, Ditlev Tamm og Peter Zeeberg

Administration: Aarhus Universitet

Finansiering: Ernst Andersens og Tove Dobel Andersens Fond

Latin var Europas fællessprog fra antikken, gennem hele middelalderen, i renæssancen og helt ind i oplysningstiden. Langt op i 1700-tallet blev der publiceret flere tekster på latin end på noget enkelt europæisk sprog. Latin er således af central betydning for forståelsen af europæisk kultur i et langt historisk perspektiv.

Renæssancehumanismen i 1400- og 1500-tallet medførte over hele Europa en bemærkelsesværdig nyorientering af latinkulturen. Renæssancehumanisterne kultiverede et klassisk klingende latin – i dag betegnet 'nylatin' – og tilpassede det til deres egen tids anliggender, politiske, religiøse, videnskabelige, kunstneriske osv.

I Danmark finder vi en overvældende lang række forfattere der skriver nylatin på et højt niveau. Den nye latin-kultur satte sit tydelige præg på det meste af dansk skriftkultur i århundrederne efter Reformationen og ses i fx historieskrivning, videnskabelig prosa inden for alle faggrene, politiske dokumenter, offentlige indskrifter og private breve, hvortil kommer, ikke

mindst, en umådelig rig og varieret poesi, fra lejlighedsdigte og kærlighedsdigte til lange læredigte og historiske eposser.

Det er baggrunden for at der i foråret 2022 er etableret et Center for Dansk Nylatin i et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Centrets overordnede formål er at fremme kendskabet til den danske nylatinske kulturarv og dermed forståelsen af dansk litteratur-, kultur- og lærdomshistorie både i dens nationale særpræg og som en integreret del af europæisk historie. Dette skal ske ved at kortlægge den danske latinlitteratur fra renæssancen til og med oplysningstiden (fra ca. 1500 til ca. 1800) og ved at udbrede kendskabet til denne litteratur gennem forskning og formidling.

I det forløbne år er der arbejdet på et korpus af danske og nordiske nylatinske tekster og en genudgivelse af *Database of Nordic Neo-Latin Literature*. Begge dele er tilgængelige fra centerets hjemmeside (cdnl.dk). Derudover planlægges der en antologi af dansk latinpoesi i oversættelse.

Compiling a Danish Benchmark Dataset

Projektleder: Bolette Sandford Pedersen (Center for Sprogteknologi, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet)

Redaktion (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab): Nathalie Hau Sørensen og Sanni Nimb

Finansiering: Carlsbergfondet

tater for dansk end de gør for engelsk, med hensyn til sproglige udtryk og kulturspecifikke fænomener. Vi har på nuværende tidspunkt genereret syv opgaver bestående af 26 mindre datasæt baseret på udtræk fra *DanNet*, *Den Danske Begrebsordbog*, *COR.SEM* og *Det Danske FrameNet-leksikon*.

Compiling a Danish Benchmark Dataset er et toårigt projekt der udføres i samarbejde med Center for Sprogteknologi ved Københavns Universitet. Det fulde navn er *Compiling a Danish Benchmark Dataset for Assessing Selected Reasoning Capabilities of Large Language Models*, og projektets formål er at etablere en frit tilgængelig infrastruktur bestående af et antal datasæt der kan anvendes til at evaluere ChatGPT's og andre sprogmodellers forståelse og kendskab til det danske sprog (en såkaldt »benchmark«). Indsamlingen af datasæt foregår halv- eller helautomatisk ved at udtrække og omstrukturere leksikalske data i eksisterende danske ordbøger, fx *Den Danske Begrebsordbog* (se s. 17). Nogle datasæt anvendes til at teste modellernes viden om betydningsmæssigt nære og beslægtede ord, andre til at teste om modellerne er i stand til at udlede den samme konsekvens af fx en handling som et menneske er. Datasættene anvendes også til at teste om sprogmodeller leverer dårligere resul-

De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606

Projektdeltagere og udgivere: Finn Gredal Jensen og Patrick Kragelund
Finansiering: Novo Nordisk Fonden

Patrick Kragelund påviser i sin bog *A Stage for the King: The Travels of Christian IV of Denmark and the Building of Frederiksborg Castle* (Museum Tusulanums Forlag, 2019), hvilken afgørende betydning Christian 4.s besøg i England, især opholdet på det legendariske, siden ødelagte paladsanlæg Theobalds i juli 1606, fik for Frederiksborgs arkitektoniske udformning, både i enkeltheder og som helhed. Frederiksborgs bygningshistorie er gennem påvisningen af denne engelske

forbindelse blevet tilført en dynamik, der afdækker slotets position som et arkitekturhistorisk vendepunkt i Nordens overgang til en ny, internationalt orienteret byggestil.

Kongens Englandsbesøg blev ivrigt kommenteret i engelske og tyske pamfletter udgivet samme år, men på Det Kgl. Bibliotek befinder sig fire anonyme, hidtil uudgivne dagbøger forfattet af en eller flere danske deltagere på rejsen. Det aktuelle projekt, indledt ultimo 2019, tager sigte på i første omgang at transkribere de nye kilder samt at undersøge deres indbyrdes forhold og historie. Så meget er foreløbig sikkert, at de to af håndskrifterne er samtidige og de to andre afskrifter fra 1700-tallet. Herefter vil følge en nøjere kultur- og kunsthistorisk analyse og

Den 24. Dillo:
Arligts Dagge Bygges, med
etn daga vintz, sombl. The
yalla up vest gauda
tege, elvboestz, guieda best
og giff, die bnde, adnol
E. v. p. h. u. A. Saldzborvig,
die d. h. u. b. i. g. d. v. i. b. e. t.
h. u. t. e. s. t. r. o. m. g. u. i. e. r. d. e. s. a. m. a. n.
g. i. f. f. u. g. b. e. s. t. f. t. h. a. n. d. b. o. g. t.
o. l. a. f. t. r. e. i. g. e. d. v. e. b. b. i. n. g. t. o. g.
M. d. d. i. m. s. h. u. f. u. n. d. i. n. t.
o. u. b. d. u. i. g. u. d. e. f. r. o. n. u. g. d. u. b. e.
d. v. e. r. m. i. t. t. e. t.

desuden helt eller delvis en oversættelse til engelsk, inklusive en præsentation og kommentar, så disse nye kilder kan blive internationalt tilgængelige og deres betydning klarlagt. Det er også tanken at arbejde videre med en dansk publikation af materialet, evt. i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs regi.

Englandsrejsen, der formede sig som et triumftog op ad Themsen og gennem London, er, ved siden af kongens kroningsfestligheder i 1596 og tronfølgerens bryllup i 1634, den vigtigste danske optræden i den type festforanstaltninger, der er så karakteristiske for 1500- og 1600-tallet. I forskningen i periodens hofkultur opfattes denne type engangsforestillinger som 'laboratoriet', hvor nye kunstneriske og arkitektoniske stil eksperimenter afprøves – for eventuelt senere at blive omsat til mursten, lærred eller landskab. Med besøg i Greenwich, Whitehall, Westminster Abbey, Richmond, Hampton Court, Nonsuch, Theobalds og Windsor rummer dagbøgerne hidtil ubenyttede øjenvidneskildringer af festkultur, optog, optagelsesceremonier og udsmykninger af en række hovedmonumenter i engelsk arkitektur- og havehistorie. Både nationalt og internationalt er der tale om en dokumentation af stor interesse. Og for en – i dansk sammenhæng – sjælden gangs skyld er dette 1600-talsmateriale, takket være emnets karakter og fokus, ikke kun af politisk

eller kulturhistorisk, men også i højeste grad af kunst- og arkitekturhistorisk interesse.

Den engelske oversættelse af de transskriberede tekster er afsluttet, og der arbejdes på kommentarerne. Udgivelsens kommentarafsnit rummer en række essays om kunst- og kulturhistorisk interessante aspekter, fx om hosebåndsceremoniet i Windsor. Der sigtes mod udgivelse på Gads Forlag/Nord Academic. Dagbogen er anonym, men der er, som vi vil prøve at vise, klare indicier for den oprindelige forfatters identitet. Under arbejdet har det vist sig, at originalen er gået tabt, og at håndskrifterne på Det Kgl. Bibliotek er senere afskrifter i form af redaktioner og forkortelser. Udgiverne har derfor valgt at udgive en synoptisk tekst med det bedste fra de forskellige stemmatiske traditioner, en tilgang, der er tydeligt markeret i den engelske oversættelse og danske tekstudgivelse. Udgivernes danske tekst vil blive bragt i et appendiks bag i bogen, idet bogens hovedsigte er et internationalt publikum og dens sprog derfor engelsk. Det overvejes desuden at gøre de to ældste afskrifter tilgængelige i digital form på tekstnet.dk (se s. 41).

Begge udgivere deltog i januar 2024 i konferencen »New Insights into C16th and C17th British Architecture« i Society of Antiquaries, London, hvor Patrick Kragelund præsenterede projektet for et meget interesseret publikum.

COR – Det Centrale Ordregister

Projektdeltagere: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Center for Sprogteknologi (Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet) og Dansk Sprognævn

Redaktion (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab): Sanni Nimb, Thomas Troelsgård og Ida Flörke

Finansiering: Digitaliseringsstyrelsen

I 2023 blev det semantiske modul af *COR – Det Centrale Ordregister* færdiggjort. Arbejdet udgjorde sidste del af det 3-årige projekt og blev udført i samarbejde med Center for Sprogteknologi.

COR bestod af i alt tre arbejdsplaner og blev igangsat i 2021 af Styregruppen for nye teknologier og bedre brug af data, der består af en række statslige myndigheder, KL og Danske Regioner. Digitaliseringsstyrelsen varetager formandskabet for styregruppen. Man ønskede dels at etablere en fremtidssikret og effektiv deling af danske sproressourcer, dels at stille et lemma- og betydningsinventar for danske ord til råd-

dighed for virksomheder og forskere der arbejder med sprogteknologi og AI.

COR indarbejder data fra både Dansk Sprognævn *Retskrivningsordbogen* og Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs *Den Danske Ordbog* og *Den Danske Begrebsordbog* og endvidere en række sprogteknologiske ressourcer der igennem de sidste 20 år er udviklet i et samarbejde mellem Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Center for Sprogteknologi, alle med udgangspunkt i *Den Danske Ordbogs* betydningsinventar: det danske wordnet *DanNet*, *Det Danske FrameNet*-leksikon og *Det Danske Sentimentleksikon*. I projektet forenkles betydningsinventaret så kun almensproglige og frekvente betydninger i *Den Danske Ordbog* er repræsenteret, ofte i form af sammenlagte betydninger. Den 3. og afsluttende arbejdsplan, der blev ledet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, påbegyndtes 1. marts 2022. I denne del af projektet blev ordforrådet, oplysningstyperne og betydningsinventaret

The screenshot shows the COR web interface. On the left is a sidebar with the COR logo and navigation options like 'Eksploder', 'COR.SEM.data', and 'COR.SEM.EXT.data'. Below that is a search bar with 'begejstring' entered. The main content area displays the entry for 'begejstring' with the following information:

- begejstring** 1 *sb., fl.*
- Betydning 1:** følelse af stærk og ivrig glæde, interesse el. tilslutning
- Synonymer fra DDO:** entusiasme|bemyndelse
- Emne:** psy
- Wagskamplex:** (empty field)
- Overbegreb:** behag
- Relaterede ord fra DDB:** glæde, henrykkelse
- Ontologisk Type:** Experience+Mental
- Frame:** kognition_direktet
- Sentiment:** 3,0
- Se i DanNet:** (empty field)

for de enkelte lemmer endeligt fastlagt ud fra en nøje gennemgang af *Den Danske Ordbogs* betydningsbeskrivelser. De indsamlede oplysninger fra eksisterende ressourcer blev i mange tilfælde suppleret, og derudover blev selve datamodellen udviklet.

COR.SEM indeholder 34.000 lemmer med i alt 42.000 betydninger. Modulet

kan frit downloades fra *COR's* hjemmeside *ordregister.dk*. Et supplerende modul, *COR.SEM.EXT*, der udgives under en mere restriktiv licens, indeholder forkortede forklaringer og brugseksempler fra *Den Danske Ordbog*; dermed optimeres anvendelser af *COR.SEM* i træning af sprogmodeller.

	indsætte, 1	indsætte, 2	indsætte, 3	indsætte, 4	indsætte, 5
Overbegreb	<i>anbringe</i>	<i>tvinge</i>	<i>gøre / handle</i>	<i>gøre / handle</i>	<i>tilføje</i>
Ontologisk type	Act+Physical+Location	Act+Social	Act+Social	Act+Purpose Money-Representation	Act+Communication
Frame	Installing Placing	Imprisonment	Hiring Leadership		Text_creation
Synonym	<i>placere</i>				
Relaterede ord	<i>forsænke / indbygge / indføre / indskyde / kile ind / placere</i>	<i>frihedsberøve / sætte ind</i>	<i>ansætte / lede og fordele arbejdet / nybesætte / udkommandere (til) / udnævne</i>	<i>gå i banken / indbetale</i>	<i>skrive / tilføje</i>

I tabellen ses udvalgte oplysninger for verbet *indsætte*, der i *COR.SEM* har 5 betydninger; i *Den Danske Ordbog* har samme verbum 8 betydninger.

Lex – Danmarks nationaleleksikon

Bestyrelse: Niels Elers Koch (formand), Hanne Salomonsen (næstformand, Gyldendal A/S), Anders Bjarklev (Danske Universiteter), Mette Birkedal Bruun (G.E.C. Gads Fond) og Karen Skovgaard-Petersen (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)

Direktion: Erik Henz Kjeldsen (ansvarshavende chefredaktør) og Ole Kaag Mølgaard (sekretariatschef)

Redaktion: Lex' redaktion består af i alt 23 medarbejdere og har tilknyttet næsten 700 fagansvarlige, forskere og fagfolk

Finansiering: Driften af Lex er finansieret via Finansloven med midler fra Kulturministeriet, Børne- og Undervisningsministeriet samt Uddannelses- og Forskningsministeriet. Desuden har Lex modtaget støtte fra en række private fonde

Lex har hver måned millioner af opslag fra brugere, der søger troværdig viden. Indholdet på Lex er frit tilgængeligt for alle og bruges af elever i folkeskoler og gymnasier, studerende på universiteter og lærestudier, undervisere

og alle andre, der søger viden på dansk. De fagansvarlige sikrer sammen med redaktionen, at indholdet på Lex er opdateret. Der er mere end 240.000 artikler på *lex.dk*, og sitet giver fri adgang til indhold fra de vigtigste opslagsværker i Danmark, herunder *Den Store Danske* og *Trap Danmark*.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrager til platformen ved at knytte *Den Danske Ordbog* til *Den Store Danske* og de øvrige værker. Ved at klikke på et ord i en artikel i et af disse værker vil man slå ordet direkte op i *Den Danske Ordbog* og få forklaret dets betydning.

lexøk

Søg i Den Store Danske

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Den Store Danske / Kunst og kultur

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab stiftet i 1911 af Lis Jacobsen og

Formål

DSL's formål er dels at udgive eller som foreligger i utilfredsstillende nationalordbøger samt biblioteker men kan være affattet på andre redaktioner for litteratur, for renaissance, for bibliografer

Organisation

DSL er organiseret som en selvstændig, almennyttig forening af ca. 70 forskere inden for dansk sprog, litteratur og historie. Til de store projekter og administrationen er der ansat lønnede medarbejdere, som hovedsagelig betales af Kulturministeriet og Carlsbergfondet. Selskabets første formand var Lis Jacobsen (1911-1931); den seneste er Johnny Kondrup (fra 2021). Som administrator har fungeret Lis Jacobsen 1931-1951, Albert Fabritius 1951-1974, Erik Dal 1974-1991, Iver Kjær 1991-2002, Jørn Lund 2002-2011, Lasse Horne Kjøldgaard 2011-2014 og siden 2015 Karen Skovgaard-Petersen.

DSL DEN DANSKE ORDBOG BODERNE DANSKE SPROG

1 ord fundet:

almennyttig adjektiv

almennyttig: -t, -e

1) Gavn for et bredt udsnit af befolkningen

2) opført med offentlig støtte og med det formål at administrere udlejninger så billigt som muligt • om byggeri

Luk

H.C. Andersens ungdomsdigtning 1816-1828

Udgivere: Ejnar Stig Askgaard og Mads Sohl Jessen

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Lasse Horne Kjældgaard

Formålet med udgivelsen er at samle og tilgængeliggøre H.C. Andersens ungdomsdigtning fra 1816 til 1828. Denne del af H.C. Andersens litterære produktion har hidtil ikke nydt forskningens større interesse, skønt Andersen her eksperimenterede med et væld af skønlitterære genrer. Forskningen har først og fremmest beskæftiget sig med Andersens forfatterskab efter debuten under eget navn i 1829, hvorimod hans tidligste digtning er blevet af-færdiget som »Rædselsprodukter«. Der bør rådes bod på denne forsømmelse. Gennem en samlet, tekstkritisk og kommenteret udgave af H.C. Andersens ungdomsdigtning vil nyt og omfattende materiale blive fremdraget til gavn for forståelsen af H.C. Andersens kunst og den fremtidige forskning.

Før H.C. Andersen debuterede som forfatter under eget navn, havde han som ung og ukendt ihærdigt øvet sig inden for digtekunsten. I *ANDERSEN. H.C. Andersens samlede værker 1-18*, som Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal udgav i årene 2003-2007, findes alle de litterære værker gengivet, som H.C. Andersen fik udgivet på tryk i sin levetid. Fra

tiden før H.C. Andersens debut i 1829 findes kun 20 tekster gengivet i udgaven. Dem fik Andersen nemlig trykt under mærke eller pseudonym. Alle de tidlige digteriske forsøg, der kun findes i manuskriptform, er derfor ikke gengivet i *H.C. Andersens samlede værker*. Manuskripterne til den tidlige digtning findes fortrinsvis på Det Kgl. Bibliotek og i H.C. Andersens Hus og er i antal ganske mange: I tidsrummet fra 1816 og frem til 1828 er der indtil videre opsporet ca. 110 digteriske produkter ud over de ungdomsarbejder, der er gengivet i *H.C. Andersens samlede værker*.

Da så meget er bevaret, er det overraskende, at H.C. Andersens 12-årige litterære virke før debuten ikke har haft videre interesse blandt forskere. Årsagen til, at ungdomsdigtningen er overset i H.C. Andersen-forskningen, er givetvis, at de digteriske produkter fortrinsvist findes i manuskriptform, der kun sporadisk er transskriberet og publiceret, fx af Jørgen Skjerk.

Da den tidlige del af H.C. Andersens forfatterskab er så

svært tilgængelig, vil en samlet udgave af disse tidlige poetiske værker udgøre et nyt, væsentligt og værdifuldt bidrag til den kommende forskning i H.C. Andersens forfatterskab og bidrage til en langt mere grundlæggende forståelse af forfatterskabets genremæssige, stilistiske og motiviske udviklingsforløb. Det foreslås, at udgaven disponeres kronologisk. Den tidlige afgrænsning, som spænder fra ca. 1816 til 1828, inddeles i to lige tidsafsnit, nemlig de første seks år – perioden 1816-1822 før H.C. Andersen påbegyndte sin skolegang – og de sidste seks år – perioden 1822-1828, hvor H.C. Andersen modtog sin skoleuddannelse. Med denne inddeling gives der mulighed for at iagttage forskellen mellem digtningene før og under Andersens uddannelse samt den indflydelse, skolegangen havde på hans digteriske kunnen.

Udgaven forsynes med en indledning, der indkredser og beskriver tekstmassen litteraturhistorisk. Alle de litterære forsøg vil blive kommenteret, og udgaven vil foruden kommentardelen indeholde et sag- og personregister samt et værkregister, der fordeler de forskellige digteriske produkter efter de litterære gener, de repræsenterer. Bogudgaven vil i omfang blive på ca. 820 sider (inkl. 40 illustrationer).

Transskriberingsarbejdet er godt i gang, men ventes ikke afsluttet foreløbig.

Herman Bangs breve

Redaktion: Thomas Hansen (databehandling) og Gert Posselt

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Per Dahl

Finansiering: Augustinus Fonden og Carlsbergfondet

Den omfattende personkreds, som Herman Bang (1857-1912) via breve og telegrammer flittigt meddelte sig til, afspejler hans eget mangesidige virke siden 1870'erne. Kun relativt få af disse breve er hidtil blevet publiceret, fyldigst i form af to bogudgaver fra hhv. 1918 (et udvalg af breve til Peter Nansen) og 1951 (en mere fuldstændig helhed til Fritz Boesen); som tekstudgaver betragtet har de imidlertid begge en mangelfuld og utilstrækkelig form.

En gradvis publicering af alle bevarede breve fra og til Herman Bang vil forsyne forskningen med et vigtigt materiale til forståelse af den

biografiske ramme om hele Bangs virksomhed som forfatter, oplæser, journalist og sceneinstruktør.

Én person har efterladt sig flere modtagne breve fra Bang end nogen anden: den nære ven gennem godt 30 år, journalisten, forfatteren og forlæggeren Peter Nansen (1861-1918). Bangs ca. 500 breve til ham og ca. 100 bevarede breve til hustruen, skuespillerinden Betty Nansen (1873-1943), danner siden 2016 grundstammen i webstedet tekstnet.dk/books/bang-h_letters.

Den digitale udgave rummer nu ca. 1.800 brevttekster til 33 forskellige modtagere. Den nuværende bevilling udløb i foråret 2022, og udgaven færdiggøres i sit foreliggende omfang, men vil senere kunne forøges med flere brevttekster.

Thomas Bartholin d.æ.s breve

Udgiver: Niels W. Bruun

Tilsynsførende: Chr. Gorm Tortzen og Peter Zeeberg

Finansiering: Carlsbergfondet

Thomas Bartholins (1616-1680) forfatterskab blev i sin tid af Odin Wolff betegnet som »den Skat af Kundskaber og Underretninger om Naturen, Mennesket og Tidsalderens Egenheder hiemme hos os, hvilken findes nedlagt i vor Landsmand Thomas Bartholins Skrifter«. Denne præcise karakteristik er også dækkende for Bartholins korrespondance, som han i redigeret form selv udgav i årene 1663-1667. Hertil kommer så de breve, der findes i andre trykte kilder, eller som udgiveren har fundet i danske og udenlandske arkiver.

Den kritiske udgave af de Bartholinske breve omfatter hele dette materiale samt en engelsk oversættelse heraf. Den latinske tekst er etableret, men er under revision, og samtlige breve er oversat. Der pågår nu en afsluttende redaktion af den engelske oversættelse. I samarbejde med Finn Gredal Jensen forberedes en digital udgave af brevene på selskabets videnskabshistoriske tekstportal.

Thorkild Bjørnvigs lyrik

Udgivere: Per Dahl og Erik Skyum-Nielsen

Tilsynsførende: Torben Jelsbak og Esther Schat Kielberg

Thorkild Bjørnvig (1918-2004) står som den centrale lyriker i tiden lige efter 2. Verdenskrig, en brobygger mellem en traditionsbevidst poesi og den senere modernisme. Han har status af en nyklassiker, der ikke er til at komme uden om i dansk digtning. Alligevel findes hans digte ikke i en videnskabelig udgave med grundige kommentarer, der kan gøre dem tilgængelige for et større publikum.

Bjørnvigs lyriske forfatter-
skab, der omfatter 14 digt-
samlinger og en række digte
offentliggjort i tidsskrifter,
aviser m.v., falder i to hoved-
faser: (1) 1947-1968 og (2)
1968-1993. Den første fase
rummer fem store digtsam-
linger. Disse fem samlinger
udgør hver især et højde-
punkt i Bjørnvigs forfatter-
skab og i periodens poesi. De
udgør tillige en tematisk hel-
hed, hvilket hidtil ikke er ble-

vet belyst. Det er der-
for i første
omgang
mest pres-
serende at
udgive dis-
se fem
digtsam-
linger i en
pålidelig,
videnska-
belig udga-

ve, men projektet kan med
fordel tilrettelægges således,
at det siden hen vil kunne
følges op af digtene 1968-
1993. Det er også hensigten
at trykke dels en række ma-
nuskriftbaserede digte, dels
en række digte fra perioden
1947-1968, som ikke er opta-
get i digtsamlingerne, men
udelukkende trykt i tidsskrif-
ter og aviser.

Bjørnvigs digte går i dialog
med et stort og ofte vanske-
ligt stof, der kalder på kom-
mentarer og forklaringer. Han
trækker på en lang mytolo-
gisk og filosofisk tradition,
der inkluderer antik, bibelsk
og nordisk mytologi. Bjørnvig
indskriver sig derudover i en
tyskorienteret romantisk og
symbolistisk lyriktradition.
Mange af digtene har også
en interessant og delvis uud-
forsket tilblivelseshistorie,
som bør kortlægges. Bjørnvig
rettede i vid udstrækning i
sine digte, ikke kun mellem
manuskript og førsteudgave,
men også ved senere udga-
ver.

Udgiverne har gennemset de
dele af Bjørnvigs arkiv, der
hidtil er givet tilladelse til;
det har vist sig især at dreje
sig om manuskripter til fore-
drag og redegørelser, som
det vil være relevant at kunne
gengive i den planlagte udga-
ves supplerende dele. Inden
det planlagte arbejde med
udgaven i 2026-2028 vil ud-
giverne søge om adgang til
yderligere dele af Thorkild
Bjørnvigs arkiv for at vurdere
relevansen heraf.

Georg Brandes: Berlin som tysk Rigshovedstad

Udgivere: Per Dahl, Sten Rasmussen †
og Per Øhrgaard

Tilsynsførende: Steffen Heiberg og
Monica Wenusch

Finansiering: Aarhus Universitets
Forskningsfond

Berlin som tysk Rigshovedstad (1885) er ordnet i 67 tematiske kapitler, der opsamler Georg Brandes' (1842-1927) erindringer og indtryk fra årene i Berlin 1877-1883, oprindeligt publiceret i danske, norske og svenske dagblade og tidsskrifter.

Udgaven, der følger førsteudgaven, men gør rede for forholdet til de underliggende artikler og senere ændringer, gengiver de oprindelige illustrationer, der blev udeladt ved optrykket i *Samlede Skrifter*. Se endvidere essayet »Georg Brandes i Berlin«, s. 11.

Den afsluttende korrektur af begge bind er indledt, og herefter resterer blot det sidste registerarbejde. Arbejdet forventes tilendebragt inden sommeren 2024.

Georg Brandes' Correspondance, 2e Série

Udgivere: Zsuzsanna Bjørn Andersen † (den ungarske brevveksling), Per Dahl (den tysk-østrigske brevveksling), Monica Wenusch (den tysk-østrigske brevveksling), NN (den russiske brevveksling) og NN (den polske brevveksling)

Tilsynsførende: Jens Bjerring-Hansen og Gert Posselt

Finansiering: Brandt-Brandtved Fonden, Lillian og Dan Finks Fond, Moth-Lunds Fond samt Politiken-Fonden

Bindene med Georg Brandes' (1842-1927) brevvekslinger med ungarske, tysk-østrigske, russiske og polske kulturpersonligheder indgår i udgaven af *Georg Brandes' Correspondance*. Den første serie udkom 1952-1966 og medtog kun få, meget store brevvekslinger med udvalgte forfattere. Anden serie sigter bredere og omfatter derfor flere korrespondenter og litterære miljøer, der dokumenterer Georg Brandes' internationale indflydelse.

Den ungarske brevveksling: I samarbejde med Prof. Dr. András Masát, Andrásy Universitát Budapest, er manuskriptet revideret. Transskriptionen af brevene er gennemgået i samarbejde med Dr. Eike Nebelin. Arbejdet med manuskriptet har vist sig større end forventet. Pga. udgiverens bortgang påhviler dette arbejde nu redaktionen. Der sigtes mod en udgivelse ultimo 2024.

Den tysk-østrigske brevveksling: Arbejdet har ligget stille,

men ventes genoptaget i løbet af 2024, idet Klaus Bohnens materiale søges tilvejebragt i digital form.

Den russiske brevveksling:
Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Den polske brevveksling:
Brevvekslingen er midlertidigt taget af programmet.

Udkommet:

Correspondance de Georg Brandes

I: *La France et L'Italie* (1952)

II: *L'Angleterre et La Russie* (1956)

III: *L'Allemagne* (1966)

IV: *Notes et Références* (1966)

P.O. Brøndsteds dagbøger fra ungdomsrejsen

Udgiver: Gorm Schou Rode

Tilsynsførende: Ivan Boserup

Konsulent: Bodil Bundgaard

Rasmussen (Nationalmuseet)

Finansiering: C.L. Davids Fond

De bevarede rejsedagbøger fra P.O. Brøndsteds (1780-1842) ungdomsår 1806-1811 rummer et mangesidet begavet menneskes levende beskrivelse af tidens Europa. Skildringen af rejsen i Det Osmanniske Rige er et unikt dokument, men også optegnelserne fra det forberedende ophold i Paris rummer meget værdifuldt materiale. Stemningen i verdens hovedstad, Napoleons Paris, er fint skildret, og der bringes mange detaljer om livet i den tysk-danske koloni i byen. Tilblivelsen af Adam Oehenschlägers værker følges, såvel som digterens gensyn med kollegaen Jens Baggesen. Der er talrige oplysninger til belysning af den almindelige lærdomshistorie, men ikke mindst musik-, kunst- og teaterhistorikere vil finde megen ny information.

Korrekturlæsningen af tekstbindene er afsluttet, og arbejdet med kommentar og efterskrift er tilendebragt. Manuskriptet afventer tilsynets gennemlæsning af de sidste dele, inden den endelige redaktion kan færdiggøres.

Christian 4.s latinske brevstile

Udgivere: Bent Christensen †, Kristian Thomsen Purrekov og Chr. Gorm Tortzen

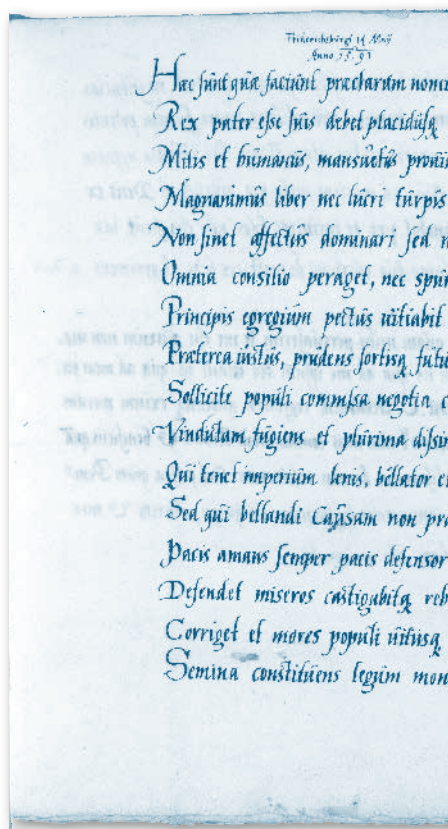
Tilsynsførende: Steffen Heiberg, Bent Jørgensen, Sebastian Olden-Jørgensen og Peter Zeeberg

Christian 4. fik en meget grundig skolegang, som begyndte, da han fyldte seks, og fortsatte indtil hans sekstende år. I modsætning til de øvrige skolefag er undervisningen i latinsk samtale og korrespondance veldokumenteret, fordi nogen gemte drengens indbundne stilebøger, som er bevaret for eftertiden: En kalligrafibog med hyppigt gentagne latinske og danske sentenser og to stilebøger (fra 1584-1593), hvori prinsen har skrevet ca. 840 opgaver (knap halvdelen både på dansk og latin), to-tre afleveringer om ugen. Nogle opgaver er formuleret som genfortællinger af et opgivet emne (fx den kristne fyrstes pligter), andre er skrevet som breve til skolekammerater, til lillebror Ulrik, til læreren, magister Hans Mikkelsen, og til en række andre kendte og ukendte personer.

Det store og varierede materiale er aldrig udgivet i sin helhed og er med undtagelse af en artikel fra 1850 kun sporadisk benyttet i forskningen.

Udgaven er digital i sit udgangspunkt, men med mulighed for en senere trykt udgave af dele af materialet. Den vil foruden faksimiler af stilebøgerne fremlægge diploma-

tariske transskriptioner af den danske og den latinske tekst (sidstnævnte i to versioner: prins Christians afleverede stil og magister Mikkelsens rettede udgave), en oversættelse af alle breve til moderne dansk og til engelsk, en regest over hele korpus, et indeks over personer og steder, en ordkonkordans og en indledning, der sætter stilebøgerne ind i en bredere pædagogisk ramme.

Hans Mikkelsen havde i sin ungdom studeret hos den berømte reformpædagog Johannes Sturm i Strasbourg, havde senere været præceptor for Huitfeldt-brødrene og blev i 1583 som rektor for Herlufsholm kaldet af Frederik 2. til at være præceptor for den seksårige prins Christian.

Som det fremgår af Sturms pædagogiske skrifter, var hans tanker om undervisning og om latinens rolle i den banebrydende. Bl.a. fremhæver han, at læreren skal udvikle elevens evne til selvstændig tænkning og formulering af egne tanker gennem frie opgaver, gerne i brev- eller referatstil. Sturm lægger også vægt på vigtigheden af en smuk håndskrift, og det er ganske indlysende,

at Mikkelsen har bragt disse tanker med i sin mere end tiårige lærergerning rundt om på de kongelige slotte, hvor prins Christian og en lille flok andre drenge fik undervisning.

Prins Christians stilebøger giver et helt enestående indblik i drengens tankeverden og i omgivelsernes krav og forventninger til ham. Sprog- og pædagogikhistorisk er stilene en

guldgrube, og samtidig er stilene helt unikke dokumenter til belysning af de værdier, som kom til at præge den kommende konges begrebsverden.

Der arbejdes på tekstetableringen, men arbejdet forventes ikke afsluttet i 2024.

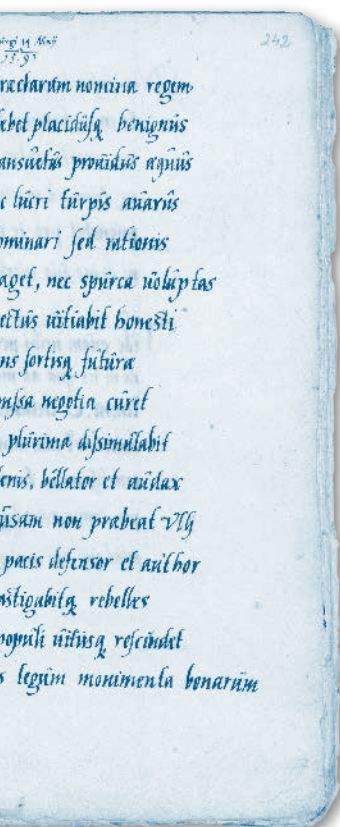
Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. En brevveksling

Udgivere: Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Gert Posselt

I brevudgaven ved Frans Lassen: *Sophus Claussen og hans kreds. En digters liv i breve I-II* (1984) er kun en del af brevene fra Johannes Jørgensen (1866-1956) til Sophus Claussen (1865-1931) gengivet, mens kun ganske få breve fra Claussen til Jørgensen er medtaget, og da gengivet efter koncept eller afskrift. I 2016 blev 81 hidtil ukendte breve fra Sophus Claussen til Johannes Jørgensen overdraget til Det Kongelige Bibliotek. Brevene spænder over 14 år, fra juni 1887 til maj 1900, med højde- og tyngdepunktet i perioden 1892-1894, årene for Claussens ophold i Paris og Italien og for tidsskriftet *Taarnets* udgivelse. Brevene er fascinerende læsning, idet de på mange måder uddyber, nuancerer, korrigerer og afmytologiserer den almindelige litteraturhistoriske fremstilling af Claussens menneskelige og kunstneriske udvikling og af hans relation til Jørgensen, ligesom der også kastes et nyt og spændende lys over dennes personlighed.

Disse nyfundne breve vil blive medtaget i en kritisk og kommenteret udgave af den samlede brevveksling mellem Sophus Claussen og Johannes Jørgensen. Alle brevene gives så vidt muligt efter ori-

ginalerne, og udgivelsen vil blive forsynet med illustrationer, tekst- og realkommentarer og en indledning samt personregister og appendiks.

Manuskriptet er færdiggjort og afventer redaktionel behandling.

Danmarks gamle love på moderne dansk

Redaktion: Maria Arvidsson, Anders Leegaard Knudsen, Karen Skovgaard-Petersen, Ditlev Tamm og Helle Vogt
Tilsynsførende: Anne Mette Hansen, Thomas Hansen, Eva Skaftte Jensen, Bjørn Poulsen og Chr. Gorm Tortzen
Finansiering: Augustinus Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond

Projektet omfatter to dele: *Danmarks gamle landskabslove* og *Dansk købstads- og rigslovgivning*. Det er projektets mål at oversætte såvel de gammeldanske landskabslove som den latinske købstads- og rigslovgivning til et nutidigt dansk. Oversættelserne vil blive publiceret både i bogform og på nettet, ledsaget af noter og introduktioner. De to projekter vil blive udført i samarbejde.

Danmarks gamle landskabslove

Den seneste oversættelse af Danmarks gamle landskabslove er Erik Kroman og Stig Iuuls *Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I-III* fra 1945-1948, som omfatter landskabs- og kirkelovene. Oversættelsen, der er ledsaget af en retshistorisk indledning, kommentarer og sagregister, trænger til en afløser. Selve oversættelsen er holdt i en let arkaiserende stil, og sproget skaber unødige forståelsesproblemer for et moderne publikum. Dertil kommer, at værket afspejler datidens opfattelse af den middelalderlige tekstproduktion, af teksternes indbyrdes forhold,

deres alder og baggrund i retspraksis.

Oversættelsen vil blive rettet til et bredt publikum. Projektet kolliderer derfor ikke med selskabets plan om en udgivelse og oversættelse af det ældste bevarede dansksprogede håndskrift, Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* (se s. 97). Initiativet til denne del af projektet udgår fra retshistoriker, professor, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm, og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab bidrager med filologisk ekspertise. Et første udkast til oversættelserne foreligger, og materialet bliver nu underkastet en filologisk gennemgang.

Oversættelse: Ditlev Tamm

Filologisk revision: Maria Arvidsson

Kommentering og introduktioner:

Ditlev Tamm og Maria Arvidsson

Dansk købstads- og rigslovgivning

Denne del af projektet vil producere kommenterede oversættelser til moderne dansk af dansk købstads- og rigslovgivning frem til 1300 på basis af de nyeste tekstkritiske udgaver. Teksterne skal publiceres i to bind, der vil rumme købstadslovgivningen, rigslovgivningen og Thords ar-

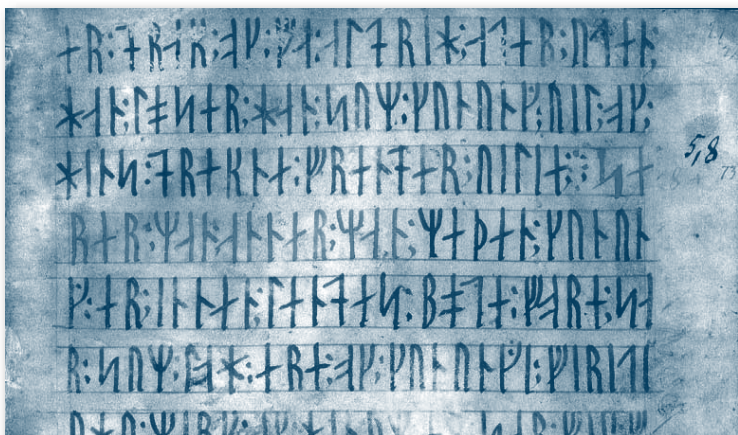
tikler. Værket forsynes med en generel introduktion og en introduktion til de enkelte love, og i tillæg skal et glosarium udarbejdes.

Alle lovene er tekstkritisk udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i de store udgaver *Danmarks gamle Landskabslove*, *Danmarks gamle Købstadslovgivning*, *Den danske Rigslovgivning* og *Diplomatarium Danicum*, som vil være grundlaget for oversættelsen. Kun lidt over halvdelen af lovenes samlede tekstmasse er tidligere oversat. Disse oversættelser er af meget svingende kvalitet, og ikke alle er forsynet med kommentarer eller annoteringer. Dertil kommer, at de forskellige oversættere har brugt en meget uensartet terminologi, der gør det svært at iagttage sproglige lån og påvirkninger. Det er lykkedes at skaffe finansiering til arbejdet med købstads- og rigslovgivningen ved en bevilling fra Augustinus Fondens pulje til 'Forskning i kulturarv'. Der er tillige opnået en bevilling fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond til drift.

Oversættelse: Anders Leegaard Knudsen

Kommentering: Anders Leegaard Knudsen i samarbejde med Helle Vogt

Indledninger: Helle Vogt

Danmarks gamle Ordsprog I-VIII

Udgivere: Simon Skovgaard Boeck, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †

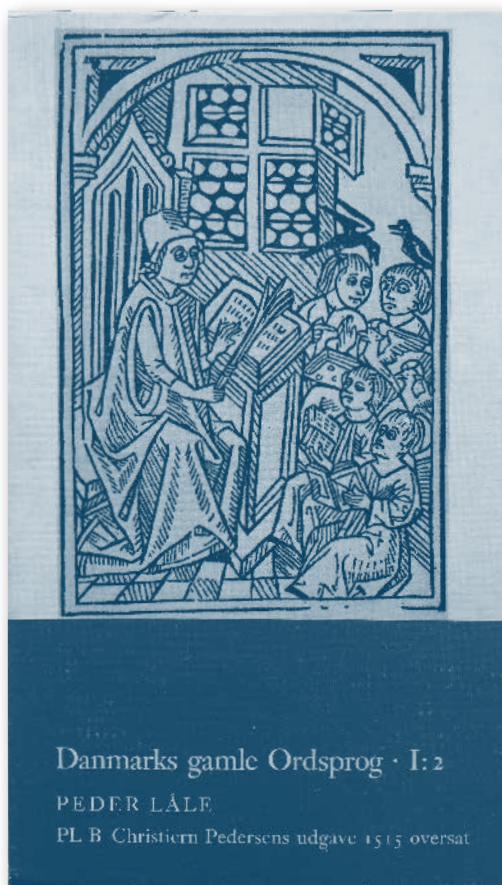
Tilsynsførende: Merete K. Jørgensen

Finansiering: Augustinus Fonden (bind III og VIII), Carlsbergfondet og Statens Humanistiske Forskningsråd

Danmarks gamle Ordsprog er den videnskabelige standardudgave af danske ordsprog. I sit anlæg adskiller den sig fra andre udgaver ved at lægge samlinger af ordsprog til grund for udgivelsen, hvor andre værker har valgt det enkelte ordsprog som udgangspunkt. I alt 27 samlinger fra perioden 1500-1700 udgives i bogform (i nytryk eller faksimile); det samlede antal ordsprog er ca. 33.000. Den valgte form giver forskeren mulighed for at undersøge de enkelte samlinger, men det betyder også, at et register bliver en uundværlig indgang til værket, hvis man fx vil se, hvordan et ordsprog har ændret sig gennem tiden.

For at projektet kan afsluttes, mangler bind III (Ribekredsens ordsprogssamlinger) og bind VIII (registre). Manuskript til bind III har passeret

tilsynet. Det har vist sig nødvendigt at supplere udgivesesarbejdet med det stykke af håndskriftet Rostgaard 48, 8°, der indeholder Peder Syvs afskrift af Anders Sørensen Vedels samling; dette arbejde ligger p.t. stille.

Udkommet:

- I,1-2: Peder Låles Ordsprog (1979)
- II: »Hans Thomissøns Ordsprog« & Poul Enevoldsen: *Farrago* (1977)
- IV: *Problemata et Proverbia moralia* & Hans Chr. Sthens Ordsprog (1987)
- V: Daniel Matras: *Proverbes* (1981)
- VI: Samlinger fra 17. århundrede (1980)
- VII,1-2: Peder Syv: *Aldmindelige Danske Ordsproge* (1983-1988)

Holger Drachmann – Amanda Nilsson (»Edith«). En brevveksling

Udgiver: Henk van der Liet

Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg

Det Kgl. Bibliotek erhvervede i 1947 ca. 850 breve fra digteren Holger Drachmann (1846-1908) til »Edith«, dvs. Amanda Nilsson, senere Gerlach (1866-1953). Siden har der været et stort behov for en kommenteret udgave af dette brevmateriale, ikke mindst fordi Morten Borups *Breve fra og til Holger Drachmann I-IV* (1968-1970), ligeledes udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, forbigår disse breve. Forklaringen er, at Borup ikke mente, at brevene til og fra »Edith« havde tilstrækkelig litteraturhistorisk betydning. Til trods for dette

synspunkt gør han i forordet opmærksom på, at »Udgivelsen af et udvalg af breve, der belyser digterens privatliv, kunne ligeledes være ønskelig«.

»Edith« spillede en central rolle i Drachmanns modne forfatterskab, dvs. fra ca. 1887 til ca. 1898. Fhv. overbibliotekar og tidligere tilsynsførende på denne udgave, Torben Nielsen, har i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek* gjort opmærksom på, at »Amanda Gerlachs papirer udgør et værdifuldt tilskud til vores kendskab til Drachmann i »Edith«-perioden, og ikke mindst til Amanda Nilsson selv som den fine og hengivne kvinde, hvis tab han aldrig rigtigt forvandt«.

Transskription og kommentering af brevene er p.t. stillet i bero pga. andre gøremål.

N.F.S. Grundtvig: Dansk Ravnegelder

Udgivere: Flemming Lundgreen-Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsynsførende: Henrik Blicher og Krista Stinne Greve Rasmussen

Til N.F.S. Grundtvigs sene værker hører det store digt *Dansk Ravnegelder* fra 1860. Værket, der låner form fra den senmiddelalderlige digtning *Odins Ravnegelder*, rummer Grundtvigs vision af Danmark 50 år ude i fremtiden, altså i 1910. Det 4.658 verslinjer lange digt blev ikke udgivet i Grundtvigs levetid, måske fordi den optimistiske utopi om Danmark harmonerede dårligt med nationens tilstand efter nederlaget i 1864.

Teksten er imidlertid bevaret i Grundtvigs egenhændige manuskript (Grundtvig-arkivet, Fascikel 392.a-b), som har dannet grundlag for to posthume udgaver, den første af Holger Begtrup i Grundtvigs *Udvalgte Skrifter*, bd. 10, 1909, s. 364-482, og den anden af Georg Christensen efter forarbejder af Svend Grundtvig i *N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter*, bd. 8, 1929, s. 315-465.

Ingen af disse er imidlertid forsynet med et videnskabeligt apparat. Den udgave af *Dansk Ravnegelder*, der her forberedes, vil således være den første videnskabelige. Ud over tekstkritisk apparat vil den være ledsaget af en række indledende tekster, fyldige punktkommentarer, enkelte illustrationer og registre.

Grundlaget for udgaven er allerede til stede. *Dansk Ravnegelder* var emnet for et seminar i Grundtvig-Selskabet i 2010, der resulterede i, at to af deltagerne, Flemming Lundgreen-Nielsen og K.E. Bugge, besluttede at foranstalte en tekstkritisk udgave og heri at indlemme bearbejdede versioner af seminarets foredrag, der belyser forskellige sider af Grundtvigs utopi: dr.theol. Synnøve Heggem om digtets kvindebilleder, lic.theol. Peter Balslev-Clausen om det kirkehistoriske perspektiv og lic.theol. Kim Arne Pedersen om receptionshistorien. Efter K.E. Bugges død i 2020 har Flemming Lundgreen-Nielsen fortsat arbejdet, nu i samarbejde med Vibeke A. Pedersen.

Arbejdet er fortsat i beretningsåret, og det forventes, at manuskript til tekst, kommentar og en kort indledning vil foreligge inden udgangen af 2024.

Carsten Hauchs digte

Udgiver: Lasse Stein Holst

Tilsynsførende: Søren Peter Hansen,
Finn Gredal Jensen og Johnny Kondrup

Den danske forfatter Carsten Hauch (1790-1872) var en prominent skikkelse i Guldalderens kulturelle og akademiske kredse og en kendt person i den brede offentlighed. Hans skøn- og faglitterære værker øvede stor indvirkning på deres tid, og det kan derfor undre, at nutidens forskere og undervisere ofte behandler ham overfladisk eller helt forbigår ham. En videnskabelig udgave af hans værker – begyndende med hans samlede digte – har som et af sine primære formål at genintroducere forfatterskabet for forskningen, men den skal også tilgængeliggøre og formidle det bredere til undervisere og studerende inden for forskellige fagområder (især litteratur, men også religion, filosofi og naturvidenskab).

Carsten Hauch skrev lyrik gennem hele sin karriere og publicerede løbende omkring 200 digte i forskellige aviser, tidsskrifter, antologier, småtryk osv. Han debuterede i 1814 med det romantiske digt »Forskeren« i månedsskriftet *Athene*, og hans sidste digt var »Vandrerens ved

Galilæas Sø«, som blev trykt i *Kristelig Kalender for 1871* året før hans død. Flere digte blev offentliggjort gentagne gange i Hauchs levetid (enkelte op til syv gange) og optrådte altså i forskellige publikationskontekster. Fire gange gjorde Hauch status over sin lyriske produktion og samlede en del af sine digte i samlinger, hvor de blev trykt side om side med digte, der ikke tidligere havde set dagens lys. Desuden skrev han digtkredsen *Valdemar Seier* og udgav fem lyriske bøger i alt: *Lyriske Digte* (1842), *Lyriske Digte. Anden meget forøgede Udg.* (1854), *Lyriske Digte og Romancer* (1861), *Valdemar Seier. Et romantisk Eventyr* (1862) og *Nye Digtninger* (heri også digtkredsen *Valdemar Atterdag*, 1869).

Det var ikke alle sine digte, Hauch tog med i samlingerne, og især undlod han at genoptrykke en stor del af sine ungdomsdigte fra perioden 1814-1821. Ydermere foretog han en del ændringer af de digte, han valgte at inkludere i samlingerne, og her var det igen de tidlige digte, der blev udsat for den mest gennemgribende revision. Hauchs digtsamlinger giver altså ikke et retvisende billede af forfatterskabets udvikling, men derimod det billede, forfatteren på sine senere dage tegnede af den og ønskede at præsentere for sit publikum (og sin eftertid). De senere udgivere af Hauchs digte har stort set fulgt hans ønske om, hvad der skulle genoptrykkes og i hvilken

form. A.G.Ø. Hauch, Carsten Hauchs søn, har i sin udgave med den misvisende titel *Samlede Digte* (1891) kun medtaget de digte, som findes i farens digtsamlinger – og altså ikke dem, han udelod – og har som grundtekst (med enkelte undtagelser) valgt digtenes »sidste Form«. I den senere videnskabelige udgave af Hauchs *Poetiske Arbejder* (1929) har udgiveren Poul Schjærff som grundtekst til de 44 udvalgte digte valgt den form, som de havde, første gang de optrådte i en digtsamling, og ligesom A.G.Ø. Hauch har Schjærff altså »ikke taget Hensyn til Digtenes Form i de Tidsskrifter og Aviser, hvor de først er trykt«.

De to udgavers principper betyder, at et digt som debutdigtet »Forskeren« aldrig er blevet optrykt siden dets første publikation, fordi Hauch ikke medtog det i sine digtsamlinger, og at et ungdomsdigt som »De stridige Veie« fra 1815 kun er blevet genoptrykt i den ældre Hauchs stærkt omarbejdede versioner fra hhv. *Lyriske Digte* (1842) og *Lyriske Digte. Anden meget forøgede Udg.* (1854), som på ingen måde er adækvate udtryk for den yngre forfatters anskuelser, æstetik og historiske situation, men med sine udeladelser og omskrivninger snarere afslører, hvilke dele af sin tidlige produktion den ældre forfatter ikke længere kunne stå inde for. En samlet udgave af Carsten Hauchs digte kan danne grundlag for et studium i

forfatterskabets udvikling fra begyndelsen til enden, men ingen af de foreliggende udgaver tilbyder det grundlag. En ny udgivelse af Carsten Hauchs digte vil derimod prioritere at gengive alle Hauchs digte i den form, hvori de mødte læseren første gang. Så vidt muligt skal udgaven præsentere den enkelte tekst i dennes konkrete, historiske kontekst, og så objektivt som muligt skal den fremstille udviklingen i Hauchs forfatterskab, som det udfoldede sig i offentligheden. Derfor vælges førstetrykket som grundtekst for de publicerede digte, der ordnes kronologisk efter deres udgivelsestidspunkt, mens de seneste manuskripter bliver grundtekster for de få upublicerede digte, der ordnes kronologisk efter deres (anslåede) tilblivelsestidspunkt. Til førstetrykkenes tekster knyttes enkeltstedsapparater, som gengiver samtlige interne og eksterne varianter fra Hauchs levetid, og når variansen mellem førstetrykket og en anden version er stor, vil der i stedet for variantapparatet blive gjort brug af versionering, dvs. at den afvigende versions tekst etableres i sin helhed. Herved bliver det muligt at undersøge det enkelte digts tilblivelse og forandring gennem tiden, hvilket kan bidrage med interessante perspektiver på forfatterskabet og dets udvikling.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

Carsten Hauch: Indledning til Fore- læsninger over Njalssaga og flere med den beslægt- ede Sagaer

Udgiver: Aviaja Skotte

Tilsynsførende: Johnny Kondrup og
Erik Skyum-Nielsen

Carsten Hauchs (1790-1872) forelæsninger om islændingesagaerne var tiltænkt de studerende ved Kiels Universitet, men på grund af oprøret i Slesvig-Holsten måtte Hauch i 1848 flygte til Danmark, så forelæsningerne blev i stedet holdt på Københavns Universitet i vintersemesteret 1848-1849. Det var her, Hauch formulerede den tanke, at sagaerne bar for meget præg af digteriske virkemidler til at kunne være historiske kilder, der var opstået mundtligt og overleveret gennem århundrederne: »Det forekommer mig, som om vi i enhver Fortælling, hvori vi finde en kunstforstandig Plan og en (om ogsaa temmelig skjult) Sammenknytning af Begivenheder og Handlinger til et Heelt, ogsaa tør antage, at en kunstforstandig Aand har været virksom«. Dermed var det første skridt taget til at anfægte den såkaldte 'friprosateori' om sagaerne til fordel for 'bogprosateorien', som i det 20. århundrede skulle blive dominerende i forskningen.

Hauchs indledning til forelæsningsrækken blev udgivet i *Afhandlinger og æsthetiske Betragtninger* (1855), men bortset fra korte uddrag i

skolebogsantologier ved Martin Hammerich er den aldrig blevet genudgivet. Selve teksten fylder knap 60 sider i lille oktav. Med apparat skønnes en nyudgivelse at få et omfang på ca. 150 sider. Udgivelsesarbejdet vil være overkommeligt, da der hverken findes manuskript eller senere trykte udgaver.

Arbejdet med kommentaren er ganske langt, tekstetablering og efterskrift udestår.

Peder Hegelund: Susanna

Udgiver: Flemming Lundgreen-Nielsen
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen

I versdramaet *Susanna* gen-digter Peder Hegelund (1542-1614) en apokryf bibelsk beretning om den ærbare ægte-hustru Susanna, som efter-tragtes af to vellystninge. Den gode får sin belønning, og de onde får deres velfor-tjente straf, begge dele tak-ket være profeten Daniel. Un-dervejs indlægger Hegelund på egen hånd en omfangsrig monolog fra kvindeskikkelsen Calumnia, der i mange detal-jer analyserer fænomenet bagtalelse. Hegelund stam-mede fra Ribe, og med udgi-velsen af dette værk vil den påbegyndte række af gamle skolekomedier rimeligt dække de danske landsdele.

På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket frem-skridt. Der resterer en be-tragtelig mængde arbejde, især med kommentardelen.

William Heinesens breve. Et udvalg

Udgivere: Bergur Rønne Moberg under medvirken af Esther Schat Kielberg

Tilsynsførende: Jørgen Schack

Finansiering: Velux Fonden og Granskingarråd Føroya

William Heinesens (1900-1991) lange brevskrivnings-periode omfatter årene 1917-1990, dvs. fra før debuten i 1921 til efter udgivelsen af hans sidste fiktionsværk i 1985. Der foreligger tre brev-samlinger af William Heinesen: For det første det arkiv, som Heinesen selv overdrog til Det Kgl. Bibliotek (Tilg. 677), og som bl.a. indeholder hans korrespondance med Jørgen-Frantz Jacobsen. I 2019 udkom en ukommente-ret udgave af brevvekslingen mellem de to: *Vinaliga. Brævaskiftið millum William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen 1920-1938* ved Jógvan Isaksen og Jonhard Mikkelsen. For det andet breve fra Heinesen til Ebba Hentze, som ligeledes befinder sig på Det Kgl. Bibliotek, og endelig for det tredje et nyetableret arkiv opbevaret hos Heinesen-familien i Tórshavn.

Brevudgaven, der består af ca. 90 breve svarende til ca. 500 sider eksklusive kommentarer, registre etc., kommer fortrinsvis til at indeholde breve fra førstnævnte arkiv og vil byde på eksempler på Heinesens brevkunst gennem ca. 70 år. Langt de fleste af Heinesens breve tilhører den traditionelle venne-brevsgenre, men udvalget

rummer også det, Heinesen kaldte »afhandlingsbreve«, der mere ligner essays end egentlige breve.

Den redaktionelle gennemgang af manuskriptet har vist, at manuskriptet efter gentagne revisioner stadig ikke har det ønskede niveau. Bestyrelsen foreslår, at udgivelsen tages af programmet.

Louis Hjelmslevs forelæsninger 1942-1943

Udgivere: Una Canger, Lorenzo Cigana og Frans Gregersen

Tilsynsførende: Laurids Kristian Fahl og Lars Trap-Jensen

Konsulent: Tanya Karoli Christensen

Finansiering: Ulla og Børge Andersens fond for sprogvidenskabelig forskning

Fra marts 1942 til december 1943 holdt den daværende professor i almen og sammenlignende sprogvidenskab Louis Hjelmslev (1899-1965) ved Københavns Universitet en serie på 45 forelæsninger som han kaldte *Forelæsninger over sprogteori*.

Til de første to eller tre forelæsninger havde Hjelmslev et maskinskrevet manuskript, mens han til de næste forelæsninger kun havde enkelte maskinskrevne eller håndskrevne noter. Blandt tilhørerne sad imidlertid en studerende der var særlig interesseret i glossematik, ved navn Harry Wett Frederiksen som også var en kompetent stenograf. Han stenograferede 44 af de 45 forelæsninger ned sådan som Hjelmslev holdt dem, og hans kone, Ulla Wett Frederiksen, renskrev dem senere på skrivemaskine. Det dokument som indeholder Hjelmslevs forelæsninger i et omfang af 246 foliosider (21 x 34 cm), har til dato ikke været offentliggjort.

Forelæsningerne blev holdt samtidig med at Hjelmslev forfattede hovedværket *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse* og den populære

bog *Sproget*. Forelæsningserne er tænkt som et lettere tilgængeligt bidrag til hans teori, og det er praktisk derved at det indeholder hans glossematiske analyse af en tekst, H.C. Andersens eventyr »Kjærestefolkene«, også kaldet »Toppen og Bolden«.

For at forstå betydningen af denne udgivelse ikke bare for glossematikens historie i Danmark men for strukturalismens forløb herhjemme og i udlandet skal man vide at det var en stadig og ofte gentaget kritik af Hjelmslevs andre fremstillinger at der var for få eksempler, og at det var for svært at se hvordan man kunne anvende teorien i praktiske sprog- eller tekstbeskrivelser. Forelæsningserne er Hjelmslevs svar på denne kritik. Hvorfor de så aldrig blev udgivet, er et større mysterium som vil blive diskuteret i udgivelsens efterskrift. Planen er at udgive Harry Wett Frederiksenes 246 sider lange transskription sammen med efterskriftet der beskriver hvorledes Hjelmslev igennem 15 år arbejdede sig henimod den afklarede teori som han i begyndelsen af 1940'erne kunne præsentere i forskellige former. Samtidig diskuteres manuskriptets skæbne og grunden til at det forblev uudgivet.

Da Louis Hjelmslev døde i 1965, gennemgik hans amerikanske oversætter, Francis J. Whitfield (1916-1996), hans efterladte papirer og stødte derved på Wett Frederiksenes maskinskrevne version af Hjelmslevs forelæsninger. I sit efterfølgende arbejde med Hjelmslevs skrifter og tanker oversatte Whitfield Wett Frederiksenes dokument. Der er dog ikke tale om en komplet oversættelse; den springer visse passager i den danske original over. Men det er passager der ikke har stor betydning for forståelsen. Whitfield havde i øvrigt næppe påtænkt en udgivelse af sin oversættelse. Den har utvivlsomt været til hans egen brug. Men Whitfields oversættelse af disse forelæsninger har internationalt stor betydning for forståelsen af Hjelmslevs arbejde, idet han skabte den diskurs som glos-

sematikken blev præsenteret i på engelsk i et tæt samarbejde med Hjeltslev. Den vil blive offentliggjort på internettet med et righoldigt notteapparat inkluderende oversættelse til engelsk af de passager som Whitfield lod stå uoversat.

Efterskriftet omfatter en beskrivelse af manuskriptet og dets historie. Men frem for alt indeholder det et studie i den proces Hjeltslev gennemgik fra 1928 og indtil han nåede frem til en kolossal teoretisk sammenfatning af sit store projekt, nemlig de grundlæggende principper for en almindelig grammatik. I 1930'erne foregik det arbejde i høj grad gennem en heftig korrespondance mellem Hjeltslev og fonetikerens Hans Jørgen Uldall. Denne sidste del af efterskriftet er baseret på den nævnte korrespondance, som befinder sig på Det Kgl. Bibliotek.

Arbejdet er tilendebragt, og manuskriptet revideres nu efter tilsynets og redaktionens dessiner.

Johannes V. Jensen: Den gotiske Renaissance

Udgivere: Aage Jørgensen † og
Monica Wenusch

Tilsynsførende: Jesper Gehlert
Nielsen og Sven Hakon Rossel

I 1901 udgav Johannes V. Jensen (1873-1950) to betydelige bøger: *Vinteren (Kongens Fald*, tredje del), en kunstnerisk tribut til og måske også afsked med 1890'er-dekaden, og *Den gotiske Renaissance*, en fanfareagtig velkomsthilsen til modernitetens

og teknikens nye århundrede. Sidstnævnte er en art sammenskrivning af avisreportager hjemsendt fra Spanien, hvor Jensen i sommeren 1898 dækkede den Spansk-Amerikanske Krig (eller rettere: den sociale turbulens på hjemmefronten, som krigshandlingerne i filippinske og cubanske farvande gav anledning til), samt fra Paris, hvor han i sommeren 1900 dækkede den store Verdensudstilling, opfattet som et genembrud for den »gotiskhed«, som hans spanske oplevelser ikke havde rummet

forvarsler om, men som de nordisk-angelsaksiske befolkninger havde gjort sig klar til.

Den gotiske Renaissance har da på forunderlig vis den modsætning indbygget i sig, som den programmatisk viser ud over. Den er således langt mere litteraturhistorisk interessant, end udgivelseshistorien antyder: ét optryk, gengivet efter originalen, men ukommenteret og knap nok korrekturlæst.

Hertil kommer, at selve forholdet mellem de oprindelige avisartikler og den 'endelige', redigerede tekst fordrer en opmærksomhed, som det endnu dårligt har fået. Udgaven vil følgelig omfatte *Den gotiske Renaissance* fra 1901 som grundtekst, suppleret med de originale avisartikler fra *Social-Demokraten* og *Politiken*, og med tilføjelse af kommentarer og efterskrift. Tillige vil udgaven medtage et par 'spanske' artikler, som ikke blev tilgodeset ved redaktionsprocessen i 1901.

Den grafiske opsætning af teksterne er færdiggjort og korrekturlæst. Arbejdet med efterskrift og kommentarer er afsluttet og godkendt af tilsynet. Trykklart manuskript forventes at foreligge ultimo 2024.

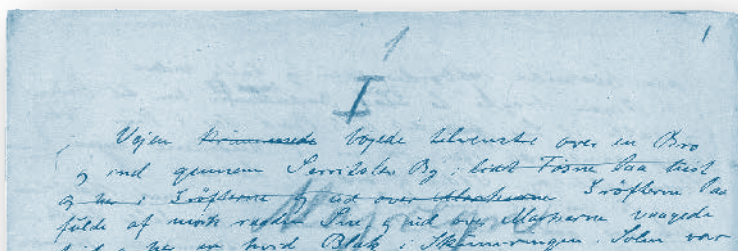
Johannes V. Jensen: Kongens Fald

Udgivere: Jesper Gehlert Nielsen og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Aage Jørgensen † og Flemming Lundgreen-Nielsen

Kongens Fald (1900-1901) er et hovedværk ikke blot inden for Johannes V. Jensens (1873-1950) forfatterskab, men i dansk litteratur overhovedet og er da også ved flere rundspørger blevet udnævnt til det 20. århundredes danske roman. Den planlagte manuskriptudgave af teksten vil være af uvurderlig betydning for Jensen-forskningen, idet den giver mulighed for at kigge forfatteren over skulderen og følge selve skabelsesprocessen skridt for skridt. Den vil blive beskrevet ved hjælp af et letforståeligt notationssystem. Manuskriptgengivelsen opstilles synoptisk med en kritisk gengivelse af førsteudgaven og med et tekstkritisk apparat, der angiver varianter til renskrifter, korrekturtryk og andenudgaven. Et enkelt opslag vil således dække samtlige kilder til romanen.

Førsteudgavens tekst er etableret, og arbejdet med variantapparat, efterskrift og kommentar er tilendebragt. Arbejdet med den grafiske opsætning af manuskriptgengivelsen er afsluttet, og manuskriptet kan i foråret 2024 overdrages til en grafiker.

Johannes V. Jensen: Myter og Eksotiske Noveller

Udgivere: Anders Ehlers Dam og Aage Jørgensen †

Tilsynsførende: Per Dahl og Sven Hakon Rossel

I årene 1907-1944 udgav Johannes V. Jensen en halvsnæs bøger indeholdende 150 tekster, som han gav den hjemmegjorte genrebetegnelse »Myter«. Hertil knytter sig tre bind udgivet 1907-1915 og indeholdende et dusin tekster, der fik genrebetegnelsen »Eksotiske Noveller« uden dog at være noveller i gængs forstand. I 1946 udgav Aage Marcus et udvalg af myterne og de eksotiske noveller, i alt 90 tekster i to bind. Marcus' disposition er for så vidt i samklang med forfatterens egne antydningssvare ytringer frem mod vedgåelsen i *Møllen* (1944) af, at de eksotiske noveller i realiteten ikke adskiller sig fra myterne »i anden Henseende end ved at de har faaet en snævrere Titel«.

En kritisk udgivelse bør tage forfatteren på ordet og inkludere samtlige de tekster, som skiltes med, at de er myter eller eksotiske noveller. Udgaven vil blive i tre bind, af hvilke de to første helliges teksterne i de samlinger, som Johannes V. Jensen betitlede myter, mens det tredje indeholder de eksotiske noveller samt efterskrift, kommentarer m.v.

En sådan udgave vil kunne supplere og nuancere indsigt-

ten i Johannes V. Jensens forfatterskab væsentligt, også i medfør af en nøjeregnende kommentering. Den vil føje sig ind i den løbende rehabilitering af det ikke-fiktive forfatterskab, som i 2014 blev indledt med udgivelsen af de »hidtil ikke optrykte tekster« i fembindsudgaven *Ord og virkelighed* ved Aage Jørgensen.

Hvad det tekstkritiske angår, vil grundteksterne være de af Johannes V. Jensen udgivne samlinger. Forholdet til førstetrykkene, oftest bragt i aviser, vil kun blive tilgodeset i begrænset omfang; ændringer er tilsyneladende udtryk for en almengørende bestræbelse. Hvor der foreligger senere optryk fra forfatterens levetid, f.eks. i 1946-udgaven, vil de blive inddraget med henblik på de (ganske få) betydningssignifikante tekstjusteringer.

Udgavens efterskrift må selvfølgelig diskutere selve genreproblemet. Dels det forhold, at dagspressens udvikling tidligt i 1900-tallet begunstigede ræsonnerende artikler med et sigte ud over den umiddelbare nyhedsformidling, dels også det begreb om 'det mytiske', som Johannes V. Jensen insisterede på og forsøgte at fremskrive.

Som udgaven af *Himmerlandshistorier* i *Danske Klassikere* (2018) fordrede en omfattende kommentering, verbalt som realt, således også myterne. Sprogligt jonglerer Jensen med et ordforråd og en betydningsnuancering langt ud over, hvad de fleste moderne læsere uden videre kaperer, vel i en bevidst stræben efter at holde våbnet blankt og den æstetiske fane højt. Hertil kommer, at forfatteren behersker og refererer til en omfattende viden og indsigt på mange områder, geografisk, etnografisk, historisk, arkæologisk, botanisk, zoologisk osv. Han refererer rask væk ikke blot til Bibelen, men også til nordiske, klassiske og ægyptiske religionsforestillinger, til træk i såkaldt primitive kulturer, til folkloristiske forestillinger osv. Hertil kommer naturligvis referencer til forhold i samtiden, som en nutidig læser ikke uden videre har adgang til. Kommentarerne vil med andre ord gøre status over den viden, refleksion og stillingtagen, der er indlejret i teksterne, og dermed pointere, hvilken plads disse forhold må have i beskæftigelsen med forfatterskabet.

Udgavebeskrivelser og kommentarer er færdige, efterskrift og tekstetablering udestår. Efter Aage Jørgensens død undersøges muligheden for at knytte endnu en udgave til projektet.

Johannes Jørgensens tidlige romaner

Udgivere: Ove Kreisberg og Sven Hakon Rossel

Tilsynsførende: Jeppe Barnwell og Gert Posselt

Den gængse litteraturhistoriske omtale af Johannes Jørgensens (1866-1956) fiktionsprosa begrænser sig oftest til de første såkaldte »fem ungdomsromaner«: *Foraarssagn* (1888), *En Fremmed* (1890), *Sommer* (1892), *Livets Træ* (1893) og *Hjemvee* (1894), selv om netop hans tidlige fiktionsprosa er langt mere omfangsrig. Udover disse »fem ungdomsromaner« omfatter ungdomsdigtningen også prosaværkerne *Den yderste Dag* (1897), *Vor Frue af Danmark* (1900), *Eva* (1901), *Den hvide Dør* (1902), *Græs* (1904; skrevet 1896) og *Ikke uden Frugt* (1905).

Ingen af disse tekster er senere genoptrykt i separate udgaver. De er vanskelige at finde antikvartisk – og da til høje priser. I *Udvalgte Værker* 1-7 (1915) blev teksterne, med undtagelse af *Foraarssagn*, genudgivet, men uden nogen form for kommentarapparat eller tekstkritik. Johannes Jørgensen foretog flere steder redaktionelle ændringer i forhold til førsteudgaverne, bl.a. i *Livets Træ*, men altså uden på noget tidspunkt at rede-gøre herfor.

Udover at råde bod på en manglende kritisk udgave af de ovennævnte tekster er udgivelsen også tænkt som et forsøg på at skaffe Johannes

Jørgensens fiktionsprosa den plads i dansk litteraturhistorie, som udgiverne mener, den har fortjent. Diverse opslag i forskellige litteraturhistorier og håndbøger bekræfter den ofte stedmoderlige og negative behandling. Således vier Vilhelm Andersen i sin litteraturhistorie ganske vist hele 15 sider til Johannes Jørgensen, men fælder over de tidlige prosaværker denne dom: »(...) det var i al Fald ikke Romanskriver, han skulde være«. F.J. Billeskov Jansen fokuserer i sin gennemgang af forfatterskabet i *Dansk litteraturhistorie* udelukkende på de mandlige hovedpersoner og ignorerer de kvindelige personers betydning i det psykologiske spil. *Den yderste Dag* karakteriseres blot som katolsk polemik.

Udgivelsen, der påtænkes at blive i to bind med tekstgengivelse efter værkernes førsteudgave, vil naturligvis blive ledsaget af et kritisk apparat med redegørelse for tekstforholdene, forklarende noter og en oversigt over

samtidens reception. I efterskriften placeres ungdomsforfatterskabet som en helhed i litteraturhistorisk sammenhæng sammen med en nyvurdering og en dermed forbundet rehabilitering af de anførte værker. Ikke blot vil de mangeløse og til dels raffinerede naturskildringer blive underkastet en analyse, men også det psykologiske spil mellem de mandlige og kvindelige personer vil blive undersøgt i langt højere grad, end det hidtil er sket. Desuden relativiseres den stereotype opfattelse af Johannes Jørgensens statiske persontegning og nærmest monomane tematik, der overser et stærkt dynamisk element, og der vil blive peget på forfatterens omhyggelige narrative strukturering samt sproglige og stilistiske mesterskab.

Tekstetablering og udarbejdelse af sekundær bibliografi er påbegyndt. Efter udgiverens ønske foreslår bestyrelsen, at Bo Alkjær indtræder i udgivergruppen.

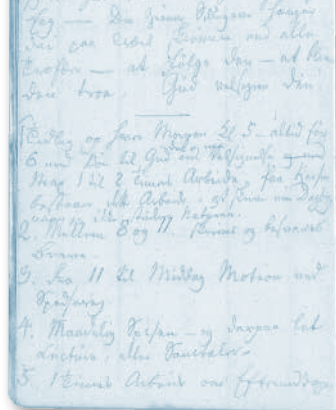
Labyrintens fortsættelse

Udgiver: Henrik Blicher
Tilsynsførende: Karsten Kynde,
Flemming Lundgreen-Nielsen og Søren Schou

Jens Baggesens (1764-1826) dagbøger er et hovedværk i dansk memoirelitteratur. De udgør samlet set et uhyre omfattende materiale, der spænder over perioden 1780-1825, dog med tyngdepunkt i Baggesens rejseår 1789-1790 og 1793-1795. De har længe været alment tilgængelige som billedfiler på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside og har fungeret som en vigtig ressource i forbindelse med udgivelsen af Baggesens *Labyrinten* 1-2 i *Danske Klassikere* (2016).

Den planlagte udgave af dagbøgerne skal i første omgang omfatte Baggesens dagbøger fra rejseårene 1789-1790. Dele af dette materiale er tidligere blevet udgivet af C.J. Boye i samarbejde med Baggesens sønner som del af deres udgave af Jens Baggesens *Danske Værker* 1-12 (1827-1832). Yderligere er enkelte dele af dagbøgerne medtaget i Louis Bobés og Carl Dumreichers *Gemt og Glemmt. Minder fra gamle Dage* (1916).

Udgaven i *Danske Værker* lever imidlertid på ingen måde op til moderne filologiske standarder, og der er udpræget behov for en ny udgave af disse dagbøger fra Baggesens formative år. Dette stof er særdeles læsevær-

digt og litteraturhistorisk lærerigt. Dels dokumenteres en kærlighedshistorie før og umiddelbart efter ægteskabet, dels er der veloplagede rapporter fra den 25-årige digters bevægede følelsesliv, men også lyrisk dyrkelse af den schweiziske alpenatur foruden portrætter af det unge menneskes omfattende netværk og den kendte historie om hans improviserede dans på ruinerne af Bastillen. Udgaven af Baggesens dagbøger vil etablere grundlaget for indsigt i en helt afgørende politisk og social brydningstid med Baggesen som centralt placeret hovedvidne.

Der stiles stadig mod en digital udgivelse, der skal etablere en filologisk forsvarlig, kommenteret udgave af de overleverede dagbøger fra årene 1789-1790 med visninger af faksimiler af de håndskrevne dagbøger på Det Kgl. Biblioteks hjemmeside. Det rigtige format synes at være fundet i *Transkribus*, som anskueligt kombinerer visning af forlæggene med tilknyttede transskriptioner. Programmet tilbyder i en vis udstrækning AI-læsning af håndskrift og efterhånden også af gotisk hånd. På grund af udgiverens øvrige forpligtelser er der i beretningsåret ikke sket fremskridt.

Per Langes samlede essays

Udgiver: Aage Jørgensen †
Tilsynsførende: Esther Schat Kielberg
og Camilla Zacho Larsen

Per Lange (1901-1991) tilhører mellemkrigstidens første generation. Han debuterede som lyriker og udgav tre digtsamlinger (*Kaos og Stjærnen*, 1926, *Forvandlinger*, 1929, og *Orfeus*, 1932), der i litteraturhistoriske fremstillinger af lidt ældre dato bliver fremhævet for deres høje kvalitet, formelle stramhed og klassiske karakter, men i øvrigt læses som udtryk for modernitets-erfaringer, og ikke mindst derfor ses som interessante. På den baggrund er det opsigtsvækkende, at Lange slet ikke omtales i den seneste større litteraturhistorie og tilsvarende vistnok er underlagt den vige-nde interesse for de nyklassiske forfatterskaber generelt.

Per Lange forlod lyrikken for efter en længere produktionspause (to årtier) at vende tilbage som essayist. Det blev i sindigt tempo til fem samlinger: *Spejlinger* (1953), *Ved Musikkens Tærskel* (1957), *Samtale med et Æsel* (1961), *Om Krig og Krigsmænd* (1966) og *Dyrenes Maskerade* (1969). Indholdsmæssigt spænder de fra 'spredt fægtning' til samling omkring én sag (æsel-samtalen reflekterer en rejse i Grækenland på jagt efter antikken). De vidner om en dyb fortrolighed med især ældre litteratur og en stor belæsthed i f.eks. fransk filosofi og i ofte lidt skæve forfatterska-

ber. De 'litterære erindringer' i den næstsidste samling afviger trods genrebetegnelsen ikke stort fra Langes vanlige håndtering af sit stof.

Der foreligger andre tryk som *Udvalgte Digte* (1953) og *Samlede Essays* (1964, som rummer de tre første essaybøger). Men da de ikke byder på tekstændringer, endsige nyheder, er de i udgivelsesmæssig henseende uinteressante. Det samme kan ikke siges om en posthum publikation ved Niels Birger Wamberg, *Det Umuliges Kunst* (1996), med varedeklarationen »Efterladte manuskripter i udvalg«. Mesteparten af de 116 sider er essays, men tillige indgår et mindre antal digte. Wamberg-materialet bør medtages. I øvrigt bør udvalget give anledning til en undersøgelse af, om der er mere utrykt materiale i gemmerne. Hvad angår det trykte materiale, er det rimeligt at antage, at det er registreret i fuldt omfang.

Kvantitativt er der altså tale om et overkommeligt tekstmateriale, for essaybindenes vedkommende omkring 690 sider i de foreliggende tryk – hvortil kommer efterskrift og kommentarer m.v. Dette peger mod en fordeling af stoffet på to bind.

Kommentarer er tilrettet efter tilsynets anvisninger, efterskrift foreligger i udkast og med tilsynets bemærkninger, tekstetablering udestår. Bestyrelsen eftersøger udgivere, der kan tage over efter Aage Jørgensen.

Leonora Christina: Jammers Minde

Udgivere: Poul Lindegård Hjorth † og Marita Akhøj Nielsen

Tilsynsførende: Flemming Lundgreen-Nielsen

Finansiering: Carlsbergfondet

Leonora Christinas (1621-1698) *Jammers Minde* er et af de mest bevægende dokumenter, der er overleveret os fra Danmarkshistorien. Den stolte kongedatters beretning om de mere end 21 år, hun måtte henleve som fange i Blåtårn under uhumske og ydmygende forhold, omgivet af hoverende, rå vogtere, frataget muligheden for meningsfuld beskæftigelse, er umiddelbart gribende. Sin usvækkede charme får værket fra det præcist sansede, uretoucheret realistiske billede af det myldrende lille samfund, der udfolder sit mangfoldige liv inden for Blåtårns mure.

det med Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser er tilendebragt, og de relevante og interessante tekster er klar til trykning. Sprogbeskrivelsen er gennemført, for så vidt angår undersøgelserne af Leonora Christinas ortografi, som har vist sig at være mindre konsekvent, end man hidtil har troet. På den baggrund forekommer det naivt at tillægge ændrede stavemåder definitiv beviskraft. Dertil kommer, at de stavemåder, man har tillagt afgørende betydning for en datering af de to sidste dele til 1690'erne, er frekvente helt fra maj 1686. De øvrige emner for sprogbeskrivelsen er undersøgt i vekslende omfang. Til kommentarerne foreligger en hel del materiale.

Udkommet:

Leonora Christinas Jammers Minde.
Diplomatarisk udgave (1998)

Bind 2 vil falde i tre hovedafsnit: (1) sproglige og reale kommentarer til *Jammers Minde*, (2) en beskrivelse af værkets sprog og (3) et tillæg bestående af Leonora Christinas bevarede egenhændige danske skrivelser og andre aktstykker, hvoraf flere aldrig har været udgivet. Arbej-

Christian Molbech: Ungdomsvandringer i mit Fødeland

Udgivere: Per Dahl og Jørn Guldberg
Tilsynsførende: Henrik Blicher og
Steffen Heiberg

Christian Molbech (1783-1857) var bibliotekar, filolog, historiker og litteraturhistoriker. I årene 1808-1813 gennemrejste han Sjælland, Møn, Lolland-Falster, Langeland, Fyn og dele af Jylland. Resultatet blev to udførlige og personlige bind under fællestitlen *Ungdomsvandringer i mit Fødeland* (1811 og 1815) samt fem supplerende artikler godt 10 år senere. Hans egen betegnelse var »scientifisk-antiquarisk-æstetiske« rejsebidrag. Hermed sigtede han til en syntese af topografiske, historiske, kulturhistoriske og æstetiske perspektiver. De fyldige rejsebeskrivelser forbandt 1700-tallets oplysningstradition med 1800-tallets tidlige romantik og blev et markant bidrag til opbygningen af en national selvforståelse – en dansk identitet.

Molbechs to tidlige værker er aldrig blevet genudgivet, og de er ikke blevet behandlet i deres helhed siden Morten Borups monografi (1954), men især kunsthistorikere har i de senere år citeret fra dem.

Molbechs meget omfattende brevvekslinger foreligger delvist udgivet (med Kamma Rahbek, 1883 og 1993-1994; med N.F.S. Grundtvig, 1888; med Chr. K.F. Molbech, 1908; med svenske forfattere og viden-

skabsmænd, 1956). De bidrager dog kun i begrænset omfang til forståelse af de to ungdomsværkers selvstændige værdi og brede kulturhistoriske perspektiv.

Molbechs afgørende nye greb var, at han tilegnede sig de regionale områder i Danmark ved systematisk at opsoge de steder, rum og minder, der vidnede om fortiden og gjorde den nærværende. Og at han gjorde det med både subjektiv indlevelse og en veludviklet historisk bevidsthed. For vandreren blik og modtagelige sind glimrede landskaber, haver og bygninger ved deres skønhed og karakter, men Molbech åbnede samtidig for deres historie, der for de fleste dengang var glemt eller helt ukendt. Molbech hentede historien ind og gjorde topografien nationalt nærværende som kulturarv.

Omfanget af de to bind er i alt ca. 420 sider a 2.400 enheder, mens de fem artiklers omfang endnu ikke er præcist opgjort. Det skønnes, at der vil blive tale om 2-3 tekstbind og et ledsagende kommentarbind. Udgivelsen vil kræve en betydelig punktkommentar og en efterskrift, der bliver til i samarbejde med en arbejdsgruppe af historikere, kunst-, kirke- og kulturhistorikere.

Transskriptionen er fortsat i gang og forventes at kunne afsluttes i løbet af 2024, idet Per Dahl p.t. udfører arbejdet alene.

Poul Martin Møllers Skrifter

Udgivere: Finn Gredal Jensen, Karsten Kynde og Kim Steen Ravn

Tilsynsførende: Minna Skafte Jensen, Carl Henrik Koch, Flemming Lundgreen-Nielsen og Krista Stinne Greve Rasmussen

Poul Martin Møllers (1794-1838) forfatterskab har ikke siden guldalderens *Efterladte Skrifter*, der udkom i tre udgaver 1839-1856, været udgivet i sin vidtfavnende helhed. I sin korte levetid offentliggjorde Møller meget lidt; en stor del af forfatterskabet foreligger alene i ofte vanskelige manuskripter med talrige varianter. Den nye kritiske, kommenterede udgave

er planlagt til at omfatte fem bind.

Første bind vil rumme alle de poetiske tekster, både Møllers egne digte og hans Homeroversættelser, andet bind hovedværket *En dansk Students Eventyr* (1824) samt den øvrige prosadigtning. De følgende to bind vil omfatte Strøtankerne samt de filosofiske afhandlinger og forelæsnings. I femte bind vil man finde Møllers anmeldelser, hans polemiske indlæg samt endelig et supplement til Morten Borups brevdugave, *Poul Møller og hans Familie i Breve* (1976).

Udgavens digitale version findes på pmm.dsl.dk. Der arbejdes videre med de filosofiske skrifter, i første omgang »Ontologien eller Kategoriernes System«. Der arbejdes desuden på kommentarerne til *En dansk Students Eventyr* og den sidste del af Strøtankerne. Kommentarerne til *En dansk Students Eventyr* er gennemset af tilsynet. Udgiverne vil bidrage med flere artikler til en planlagt engelsk antologi om Poul Martin Møller på forlaget Brill, redigeret af Nassim Bravo, Finn Gredal Jensen og Jon Stewart.

Peter Nansens brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes

Udgiver: Karin Bang

Tilsynsførende: Gert Posselt og

Nicolas Reinecke-Wilkendorff

Finansiering: Augustinus Fonden,
Lillian og Dan Finks Fond, Svend
Grundtvig og Axel Orlriks Legat, Den
Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse,
Moth-Lunds Fond, Politiken-Fonden
og Statens Kunstfonds Projektudvalg
for Litteratur

Peter Nansens (1861-1918) brevvekslinger med Edvard og Georg Brandes udgør særdeles vigtige kilder til dansk kulturhistorie. Det Kgl. Bibliotek opbevarer foruden 201 breve fra Peter Nansen til Edvard Brandes og 188 til Georg Brandes også 398 breve fra Edvard og 205 fra Georg Brandes til Peter Nansen. Kun et fåtal af brevene har tidligere været offentliggjort, men rummer bl.a. et stykke pressehistorie fra *Politikens* første tid og følger produktionen af brevskrivernes bøger tæt – diskussioner og overvejelser undervejs – med omtale af oplagstal, salgstal, opgørelser osv.

Brevvekslingerne er meget forskellige. Mens Peter Nan-

sen og Edvard Brandes forholdsvis hurtigt blev dus, blev dette aldrig tilfældet mellem Nansen og Georg Brandes. Læserne af brevudgaven kan især glæde sig til den øgede intensitet i brevvekslingen mellem Peter Nansen og Edvard Brandes, der varer fra det tidspunkt i sommeren 1894, da Brandes tager beslutning om at flytte til Oslo med sin familie, til han i foråret 1897 vender tilbage til København. Med brevene, der blev længere og hyppigere, holdt de hinanden fast i et tæt arbejdsfællesskab og venskab, selv om brevene giver udtryk for stort savn og tydeligt ikke kan erstatte det fysiske samvær og samtalen. Man får det indtryk, at der mellem dem er et bånd, som ikke kan brydes. Alligevel kommer det til et ærgerligt brud, dokumenteret af breve fra efteråret 1903.

I brevvekslingen mellem Peter Nansen og Georg Brandes er det især samarbejdet om udgivelsen af Brandes' værker, der bliver grundigt belyst. Langsomt kommer de tættere på hinanden, har gode litterære og politiske diskussioner og knytter især fra sommeren 1915, hvor de på Brandes' opfordring lægger titlerne bort, et varmt venskab mellem sig.

Arbejdet er afsluttet, og manuskriptet er klar til tryk. Den sidste trykstøtte er modtaget, og det forventes, at udgaven vil kunne udkomme i sommeren 2024.

Henri Nathansens dagbog 1918-1919

Udgiver: Gert Posselt
Tilsynsførende: Jonathan Adams og Jens Bjerring-Hansen

Henri Nathansen (1868-1944) huskes endnu for skuespillet *Indenfor Murene* fra 1912. Det

øvrigt forfatterskab – noveller, romaner og dramatik – gik stadig mere i glemme i løbet af 1900-tallets sidste to-tre årtier. Nathansen deler skæbne med en del andre danske forfattere af sit slægtled; de litterære kvaliteter, der vitterlig findes hos mange af dem, har med tiden tabt opmærksomhed, også blandt litteraturforskere.

Gennem dele af sit forfatterskab varierer (og betvivler) Nathansen mange nuancer og facetter af jødisk selvforståelse i datidens Danmark. I teaterverdenen færdedes han

navnlig i 1910'erne og var blandt mange en respekteret skikkelse med praktisk erfaring fra sin tid som sceneinstruktør ved Det Kgl. Teater.

I Det Kgl. Biblioteks håndskriftssamling findes en dagbog, som Nathansen førte fra maj 1918 til januar 1919, vistnok som et muligt middel til at overvinde en skriveblokering. Det er en velskrevet og levende personlig beretning, den 50-årige Nathansens hverdag og nærmiljø set gennem hans selvkritiske, let distancerede og menneskekloge temperament. Samtidig er teksten et kulturhistorisk dokument, der på flere niveauer forholder sig til dansk-jødisk identitet og dermed til et religiøst og især kulturelt mindretals position og selvforståelse i datidens danske samfund. Endelig befolkes teksten af et stort antal kendte og i dag mindre kendte personer fra datidens politiske og litterære kredse og fra den københavnske teaterverden.

Teksten er etableret og korrekturlæst efter den håndskrevne dagbogs 280 sider. Lemmatisering er så småt påbegyndt. I samarbejde med kolleger inden for dansk-jødisk kulturhistorie og dansk teaterhistorie er det planen i det videre forløb at udarbejde tekstkritiske noter, real-kommentarer og en indledning.

Erik Pontoppidan: Grammatica Danica

Udgiver: Sten Ebbesen
Tilsynsførende: Henrik Galberg
Jacobsen, Eva Skafte Jensen, Marita
Akhøj Nielsen og Chr. Gorm Tortzen
Finansiering: Privat donation og
Carlsbergfondet

Den første rigtige grammatik over det danske sprog, Erik Pontoppidans (1616-1678) *Grammatica Danica* fra 1668, findes stadig ikke på dansk. Det er en mangel.

Projektet har til formål at styrke interessen for dansk ved at etablere forbindelse til det historiske aspekt i arbejdet med sproget.

En grundig indledning be-

handler bl.a. den almene kulturelle baggrund, Pontoppidans kilder og arbejdsmetoder, værkets grammatiske teori og dets historiske baggrund. Sebastian Olden-Jør-

gensen bidrager med en grundig skildring af Pontoppidans liv, og professor Jesper Høgenhaven fra Det Teologiske Fakultet ved Københavns Universitet med et mindre afsnit om Pontoppidans forhold til hebraisk.

Korrekturen er tilendebragt, og udgivelsen forventes at udkomme i foråret 2024.

Klaus Rifbjergs digte

Udgiver: Torben Jelsbak
Tilsynsførende: Uffe Andreassen,
Søren Peter Hansen og Jørn Lund

Klaus Rifbjerg (1931-2015) indtager en særstatus som en af de mest markante og produktive forfattere i efterkrigstidens danske litteratur. Rifbjerg debuterede som lyriker i 1956 med digtsamlingen *Under vejr med mig selv* og udgav siden op imod 150 bøger inden for en mangfoldighed af genrer: lyrik, romaner, noveller, revy, skuespil, essays m.m. Toneangivende blev han især som lyriker med digtsamlingen *Konfrontation* (1960), som var med til at indvarsle modernismen i dansk litteratur. Rifbjergs gennembrud som forfatter falder sammen med opbygningen af den danske velfærdsstat og foregår i tæt kontakt med den hastige medieudvikling i perioden inden for både den trykte presse og radio, film og tv-mediet, som alle har sat deres tydelige præg på forfatterskabet. Igenem hele sit virke var Rifbjerg en markant og kritisk stemme i den danske kultur- og samfundsdebat, således at forfatterskabet også kan ses som en stor løbende krønike over efterkrigstidens Danmark.

I samarbejde med Gyldendal planlægges en samlet, tekstkritisk og kommenteret udgave af hele Klaus Rifbjergs lyriske forfatterskab til udgivelse i fem bind. Udgaven vil inkludere alle digte, der

indgår i Rifbjergs 36 digtsamlinger i bogform. Et eventuelt supplerende bind vil senere kunne inkludere det betydelige antal digte, som forfatteren gennem hele karrieren lod publicere uden for samlingerne – i tidsskrifter, dagblade og antologier. Hvert bind vil være forsynet med en kommentar, som rummer oplysninger om de forskellige tekstkilder (manuskripter, tidligere og senere tryk) til de optrykte og kritisk gennemsete digte, noter til forklaringskrævende ord og realforhold og et afsluttende efterskrift, som vil sætte de forskellige perioder i Rifbjergs lyriske forfatterskab ind i en større litteratur- og kulturhistorisk sammenhæng. Det Kgl. Bibliotek råder over et lydarkiv med Klaus Rifbjergs oplæsning af egne digte (indtalt, da han var adjungeret professor på Danmarks Lærerhøjskole). Hvis det viser sig muligt, vil udgivelsen blive ledsaget af disse lydfiler.

Det er i første omgang ikke lykkedes at tilvejebringe finansiering af udgivelsen. Udgiveren arbejder imidlertid vi-

dere med en delvis realisering af projektet i form af en udgave af Rifbjergs tidlige lyrik (de første ni samlinger fra *Under vejr med mig selv* til *Fædrelandssange* fra 1967) i serien *Danske Klassikere*.

Brevvekslingen mellom Amalie og Erik Skram og Georg og Ane Cathrine Achen

Udgiver: Janet Garton

Tilsynsførende: Gert Posselt

Det finnes en temmelig stor brevveksling (341 daterte brev, 30 udaterte) mellom Amalie og Erik Skram og ekteparet Georg og Ane Cathrine Achen i de københavnske arkivene; brevene fra Amalie og Erik Skram til Achens befinner seg i Rigsarkivet (Achens arkiv, nr. 5005), og brevene fra Achens til Skrams på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4499, 4° og NKS 4500, 4°). Brevene strekker seg fra 1888 til 1919, men de fleste og mest interessante ble skrevet før Amalie Skrams død i 1905.

Brevene er av interesse fordi de kaster lys ikke bare på Amalie Skrams liv og diktning, men også på hele kunstnermiljøet i København i slutten av det 19. århundre. Georg Achen var en anerkjent kunstner og Amalie og Erik satte pris på hans malerier og gikk på hans utstillinger, mens han leste Amalie og Eriks verker (noen ganger i manuskript) og anerkjente Amalie som en stor forfatter. Brevene inneholder mye debatt om litteratur og kunst, om arbeidsvilkår og ikke minst om strevet med økonomi, husholdning, sykdom, småbarn osv.

Amalies forhold til Ane Cathrine, som var den eneste av de fire uten kunstneriske am-

bisjoner, forteller mye om kvinneliv, barneoppdragelse og samfunnets forventninger dengang. I sin helhet gir brevvekslingen inntrykk av å være en fengslende roman; brevene dekker de mest dramatiske begivenhetene i begge pars liv. I 1890-1891 holder Achen på å male et dobbeltportrett av Amalie og Erik, men han blir så frustrert p.g.a. deres manglende samarbeidsvilje når det kommer til å sitte for ham at han tar en kniv og skjærer tvers gjennom bildet – noe som utløser en psykisk krise hos ham. Når Amalie i 1894 blir innlagt på Kommunehospitalet med nervøst sammenbrudd, er det

Ane Cathrine som blir bindeleddet mellom henne og Erik og ordner med overførsel til et annet sykehus – og det er hun som innsamler penge slik at Amalie kan reise til Finland for å komme seg etterpå. Og mot slutten av århundret blir både Georg og Ane Cathrine involvert på forskjellige måter i striden mellom Amalie og Erik som fører til deres endelige separasjon.

Brevutgaven skal inneholde alle de daterte og udaterte brevene (ca. 144.000 ord). Brevene skal suppleres med en innledning med opplysninger om bakgrunn og kontekst, utførlige noter, bibliografi og register. Boken skal også illustreres med portretter av brevskriverne og med noen av Georg Achens bilder, som blir diskutert i brevene.

Manuskriptet er færdiggjort og afventer redaksjonell behandling.

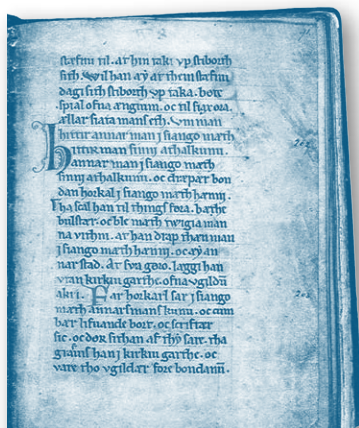
B74 af Skånske Lov og Skånske Kirke-lov

Udgiver: Britta Olrik Frederiksen

Tilsynsførende: Esben Albrechtsen og Merete K. Jørgensen

Med en palæografisk datering til ca. 1250, snarere før end efter, gælder Stockholm B74 af *Skånske Lov* og *Skånske Kirkelov* stadig – indtil andet er bevist – for det ældste kendte gammeldanske håndskrift. Ydermere har dets sprogform været udpeget som bindeleddet par excellence mellem runetidens sprog og gammeldansk i øvrigt. Det burde derfor være selvskrævet til udgivelse, men har hidtil kun foreligget i en faksimileudgave beregnet for kendere af ældre skrift. Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave vil dels bringe teksterne i bogstavret afskrift til brug for sprogforskningen, dels i moderne dansk oversættelse. Oversættelsen vil blive den første, der gælder et håndskrift af *Skånske Lov* på lovens formentlig ældste teksttrin.

Afskriften er færdig, og oversættelsen foreligger i udkast. Det resterende arbejde hviler på grund af udgiverens andre opgaver.

Peder Syvs auktionskatalog

Udgivere: Karsten Christensen †, Iver Kjær † og John Kousgård Sørensen †
Tilsynsførende: Marita Akhøj Nielsen og Karen Skovgaard-Petersen

Peder Syvs (1631-1702) omfattende sprogviden-skabelige, litterære og lærdomshistoriske virksomhed, der for det meste udfoldede sig fra præstegården i Hellested langt fra offentlige biblioteker og ligesindede, gør det interessant at stifte nærmere bekendtskab med hans læsning, herunder indholdet af hans efter omstændighederne ret store bibliotek, der i samtiden især var berømmet for sit indhold af ældre danske tryk. Hans bøger blev solgt på auktion i København i 1702 efter en ret slet affattet katalog, der godt kunne trænge til bibliografisk bearbejdelse. Initiativet til udgivelsen blev taget af Iver Kjær. Der foreligger nogle arbejder af John Kousgård Sørensen, der udgør grundlaget for en færdiggørelse.

Der sigtes mod en faksimileudgave af katalogen med fornøden indledning og en selektiv bibliografisk identifikation af de ca. 1.700 numre, herunder alle de danske tryk.

Projektet er midlertidigt stillet i bero.

Anders Sørensen Vedels Antichristus romanus

Udgiver: Marita Akhøj Nielsen
Tilsynsførende: Esben Albrechtsen

ANTICHRISTVS ROMANVS. Romske Paffuers Ieffnede oc gerninger udkom for første og hidtil eneste gang i 1571. Værket er en rimet pavekrønike på dansk, bygget op af monologer, hvor hver pave fortæller sin egen historie. Monotonien i biografierne brydes af en rammefortælling om en ung dansker, der er rejst til Rom og gerne vil høre sandheden om paveregimet. Utvungent forenes den historiske fremstilling med en polemisk luthersk forkyndelse, og i sin indignerede afsløring af de pavelige excesser er digtet ikke sjældent djærvt humoristisk. Anders Sørensen Vedels (1542-1616) andel i værket har været omdiskuteret; selv meddeler han i fortællingen, at han har omarbejdet og fuldført en rimet pavekrønike af Aarhusbispen Mads Lang, som hidtil har været anset for tabt.

Teksten skal ledsages af kommentar og tekstkritik. Indledningen skal bl.a. gøre rede for værkets kilder, særlig et manuskript i Karen Brahes Bibliotek, som efter al sandsynlighed er en afskrift af Mads Langs rimkrønike.

Anders Sørensen Vedels udvalgte historiografiske værker

Udgiver: Sebastian Olden-Jørgensen (på grundlag af forarbejder af Flemming Lundgreen-Nielsen, Lars Boje Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen)

Tilsynsførende: Lars Boje Mortensen og Marita Akhøj Nielsen

Anders Sørensen Vedels (1542-1616) litterære karriere er ét langt tilløb til den *Danske Krønike*, han af forskellige grunde aldrig fik skrevet. Udgaven samler de teoretiske skrifter i tilknytning til den aldrig realiserede Krønike og supplerer dem med en række andre programmatisk-

tekniske tekster, som han faktisk fik trykt. Tilsammen giver de ikke kun et billede af Vedels historieteori og en profil af hans historiske forfatterskab, men spejler samtidig tidens humanistiske idealer og Vedels forsøg på at omsætte dem til en dansk sammenhæng.

Udgaven omfatter Anders Sørensen Vedels vigtigste historiografiske skrifter, for de latinske tekststoffer vedkommende med parallel dansk oversættelse. Det drejer sig

om følgende: (1) *Om den danske krønike at beskrive* (1578-1581; latinsk udkast med oversættelse og afvigende dansk version), (2) indledningen til Saxo-oversættelsen (1575 + efterord), (3) indledningen til Adam af Bremens udgaven (1579), (4) *Oratio panegyrica* (1580), (5) fortællingen til *Den Danske Krønike* (efter 1580), (6) breve og indholdsoversigter til *Den Danske Krønike* og *Den Danske Kirkekrønike*.

Arbejdet med indledning og redigering af 1-3 + 5-6 er påbegyndt. Arbejdet med 4 udskydes foreløbig.

Johan Herman Wessels samlede skrifter

Udgivere: Henrik Andersson † og Henrik Blicher

Tilsynsførende: Finn Gredal Jensen og Liv Bliksrud (Det norske språk- og litteraturselskap)

Johan Herman Wessels (1742-1785) forfatterskab er det hyppigst udgivne i det 19. århundrede, men det har aldrig foreligget i en samlet kritisk og grundigt kommenteret udgave. Det har betydet, at de dramatiske arbejder *Lykken bedre end Forstanden* (1776) og *Anno 7603* (1785) er lidet kendte og næsten oversete. Dette forhold vil den nye udgave rette op på. Dertil vil den forsyne alle værker med så rigelige kommentarer, at de bliver tilgængelige også for et publikum, der ellers står fremmed over for det 18. århundredes sprog og kultur.

Kierlighed uden Strømper blev i 2020 udgivet digitalt på bokselskap.no med punkt-kommentarer af udgiveren bistået af de to tilsynsførende og med efterskrift af Henrik Andersson (1959-2017). På

grund af udgiverens øvrige forpligtelser har arbejdet ligget stille i det forgangne år, men der er indgået aftale om samarbejde med Esther Schat Kielberg om kommenteringen af *Lykken bedre end Forstanden*.

Frederik Christian Eilschovs skrifter

Frederik Christian Eilschov (1725-1750), der var samtidig med Ludvig Holberg, blev kun 25 år, men efterlod sig et omfangsrigt forfatterskab, der vidner om et fuldt modent filosofisk talent og gør ham til en af oplysningstidens originaleste danske tænkere.

Hans vel berømteste værk er *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749-1750), hvori kvinders ret til filosofisk og videnskabelig uddannelse godtgøres. Værket er skrevet som en munter dialog mellem en mandlig lærer og en kvindelig elev og kan både læses som et tidligt dokument i ligestillingens historie i Danmark og som en endnu frisk og medrivende indføring i filosofien, for mænd såvel som for kvinder. Hele forfatterskabet igennem forsvare Eilschov kvinders ret til uddannelse og fri udøvelse af tænkningen, og en samlet udgivelse af Eilschovs skrifter er derfor vigtig, for at både forskere og almene læsere kan danne sig et indtryk af Eilschovs mangfoldige og ofte overraskende progressive tanker på dette område.

Eilschov fremførte desuden, som den første i Danmark, stringente argumenter imod dyremis-handling og advokerede for en begrænsning af kødspisen, anspro-

ret såvel af etiske overvejelser som af den store kvægepest, der ramte Danmark i 1740'erne. Eilschovs skrifter udgør således også en milepæl i historien om dyrevelfærd i Danmark og er, som bidrag til spørgsmålet om hvorvidt vi – også i dag – kan forsvare vores behandling af dyr, ikke kun af historisk interesse.

Eilschov skrev på dansk i en tid, hvor latin endnu var det alment benyttede akademiske sprog, og hvor det danske sprog manglede ord for mange akademiske begreber. De fleste akademiske afhandlinger blev skrevet på latin, og de, der blev skrevet på dansk, var gennemsyret af latinske og græske fremmedord. Eilschov leverede herimod både argumenter for nødvendigheden af at filosofere på dansk og anvisninger til, hvordan dette kunne gøres. Hans disputats (på latin) indeholder 897 motiverede oversættelser til dansk af latinske fagord. Med denne indsats satte Eilschov et blivende aftryk på det danske sprog, idet han indførte en række ord, der i dag er gængse, som f.eks.: sandsynlighed, personlighed, selvstændighed, sædelighed og sindsbe-

vægelse. Alene af den grund er Eilschovs forfatterskab i høj grad af sproghistorisk og filosofisk interesse.

I Eilschovs skrifter behandles også pædagogik, religionsfilosofi og filosofihistorie, og især hans store Pythagorasbiografi blev udbredt og oversat til tysk efter hans død. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at Eilschovs forfatterskab er både originalt, filosofihistorisk væsentligt, tematisk aktuelt og sprogligt i særklasse. En samlet, kritisk udgivelse af hans værker er derfor på tide.

I 1987 stillede en gruppe af selskabets medlemmer forslag til udgivelse af Frederik Christian Eilschovs samlede værker; udgivelsen blev sat på programmet, men siden igen fjernet på grund af manglende udgivere. Nærværende forslag bygger i niveau og omfang på det tidligere og gælder en kritisk udgave af Eilschovs samlede værker, herunder også oversættelser og breve, forsynet med indledninger og kommentarer og danske oversættelser af det latinske materiale.

Udgaven planlægges i første omgang som en digital publikation, men tænkes tillige trykt i bogform, stipuleret til 4 bind (ca. 1.250 sider ekskl. indledninger, kommentarer og kritisk apparat).

Bestyrelsen søger årsmødet om fortsat bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Gunnar Gunnarssons dansksprogede værker

Bestyrelsen har på en række af sine møder i 2021-2023 drøftet et forslag om udgivelse af tre hovedværker af den islandske forfatter Gunnar Gunnarsson (1889-1975). Det drejer sig om fembindsromanen *Kirken paa Bjærget. Af Uggi Greipssons Optegnelser* (1923-1928, i bindene *Leg med Straa, Skibe paa Himlen, Natten og Drømmen, Den uerfarne Rejsende og Hugleik den Haardtsejlende*), *Svartfugl* (1929) og *Advent* (1937), som alle i samtiden opnåede kolossal nordisk og europæisk udbredelse. Disse tre værker skrev Gunnar Gunnarsson oprindeligt på dansk, de udkom først på forlaget Gyldendal, og de indtog en stor plads i datidens danske litteratur. *Svartfugl* blev eksempelvis kåret til årets bedste bog i 1929. Alligevel er disse værker i mange årtier ikke blevet genudgivet i Danmark. Værkerne er således ikke længere tilgængelige for danske læsere, hvorimod de i disse år udgives i nye oversættelser i de øvrige nordiske lande. Efter sin hjemkomst til Island i 1939 skrev forfatteren på sit modersmål. Han var i flere omgange på tale som emne til den litterære Nobelpris.

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse er positivt indstillet til at udgive *Kirken paa Bjærget, Svartfugl*

og *Advent* i tekstkritisk udstyr og med kommentarer. Udgavens tekstgrundlag vil være førsteudgaverne sammenholdt med Gunnarssons forarbejder og korrekturer, som findes i Nationalbiblioteket i Reykjavik.

Der er aftalt samarbejde med Gunnarsstofnun (Gunnar Gunnarsson-Instituttet), som har påtaget sig at finde finansiering til arbejdet med tekstetablering, kommentering og faglig efterskrift.

Til udgivelsesarbejdet er udset cand.mag. Kim Lembek, mangeårig oversætter af islandsk litteratur og modtager af Dansk Oversætterforbunds Ærespris 2020. Til internt tilsyn ønsker bestyrelsen at udpege Erik Skyum-Nielsen og som eksternt tilsynsførende lektor, ph.d. Annette Lassen.

Bestyrelsen har efter samråd med Skúli Björn Gunnarsson, direktør for Gunnarsstofnun, lagt en plan, efter hvilken der stiles mod en udgivelse i 2026-2027. Kim Lembek kan 1. maj 2024 begynde at arbejde med *Advent*. Dette værk bliver en slags pilotprojekt med henblik på at anslå, hvor lang tid tekstetableringen og kommenteringen tager, og hvordan disse udgaver af Gunnarssons originale værker

med faglige kommentarer vil tage sig ud. Efter evaluering af pilotprojektet lægges i fællesskab en endelig plan for hele udgaven.

Bestyrelsen ser projektet som en mulighed for reaktualisering og synliggørelse af et stort nordisk, i sine første tre årtier dansksproget forfatter-skab og anser tidspunktet for gunstigt i lyset af den voksende interesse, også internationalt, for Gunnar Gunnarsson – manifesteret bl.a. i nylige oversættelser til italiensk samt i genudgivelser på dansk af andre værker end de tre, som er udset til tekstkritisk, kommenteret udgivelse.

Bestyrelsen søger om årsmødets fortsatte bemyndigelse til at arbejde videre med sagen.

Medarbejdere på Christians Brygge

Nedenfor anføres, ud over de fastansatte, en række medarbejdere, som i beretningsåret har været tilknyttet et eller flere projekter i kortere eller længere tid.

Jonathan Adams

PhD, docent, projektleder ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Kirsten Lundholm Appel

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og ved *Tekstnet+*; fra 1. maj 2023 ansvarlig for *Den Danske Ordbogs* tekstkorpus

Maria Arvidsson

ph.d., seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen* og *Danmarks gamle love på moderne dansk*

Jørg Asmussen

cand.mag., indtil 30. april 2023 seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og ansvarlig for ordbogens tekstkorpus

Sebastian Møller Bak

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum* og ved *Sprogkontakt og sprogudvikling i senmiddelalderens Danmark*

Jeppe Barnwell

MPhil, seniorredaktør og erhvervs-ph.d.-studerende med projektet *Peter Seeberg og fiktionens grænser* og projektleder ved udgivelsen *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Oliver Svejdal Bernsen

stud.mag., studentermedhjælper ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Simon Skovgaard Boeck

ph.d., seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*, projektleder ved *Gammeldansk Ordbog*, medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Laura Bang Bregnedal

stud.mag., studentermedhjælper ved *tekstnet.dk*

Caroline Boolsen

cand.mag., redaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Sofie Døllner

stud.mag., studentermedhjælper ved *Henrik Pontoppidans store romaner*

Jette Edvardsen

regnskabsassistent

Laurids Kristian Fahl

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *Den Danske Ordbog*, *sproget.dk* og ved *Dansk Sproghistorie*; ansvarlig for produktion og salg

Ida Flörke

cand.mag., assisterende redaktør ved *Den Danske Ordbog*, *COR – Det Centrale Ordregister* og *WebDDB*

Britt Lund Frederiksen

regnskabschef

Axel Teich Geertinger

ph.d., seniorredaktør ved *Musikalske fortolkninger af dansk lyrik*

Sophie Dyrekær Gudsøe

stud.mag., studentermedhjælper ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Lasse Hamann Hansen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*

Thomas Hansen

cand.mag., seniorredaktør, it-ansvarlig, projektleder ved *tekstnet.dk*

Trine Arlund Hass

ph.d., seniorredaktør ved Center for Dansk Nylatin

Markus Hedemann

cand.mag., seniorredaktør, projektleder ved *Diplomatarium Danicum*

René Herring

bibliotekar

Josefine Hilfling

ph.d.-stipendiat ved *Henrik Pontoppidans store romaner*

Ebba Hjorth

mag.art., seniorredaktør, projektleder ved *Dansk Sproghistorie*

Lasse Seistrup Holst

cand.mag., ansvarlig for *Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi* og videnskabelig medarbejder ved *Tekstnet+*

Birgitte Jacobsen

ph.d., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Finn Gredal Jensen

cand.mag. et jur., projektleder ved *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, seniorredaktør ved *Videnskabshistorisk tekstportal* og ved *Henrik Pontoppidans store romaner*, medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave* og udgiver ved *De kunst- og arkitekturhistoriske konsekvenser af Christian 4.s Englandsbesøg i 1606*

Jonas Jensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog* og *Den Danske Begrebsordbog*

Merete K. Jørgensen

cand.mag., seniorredaktør ved *Dansk Sproghistorie*

Anders Leegaard Knudsen

ph.d., seniorredaktør ved *Diplomatarium Danicum* og *Danmarks gamle love på moderne dansk*

Henrik Lorentzen

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Mikkel Lund

cand.mag., assisterende redaktør ved *Anders Bording: Samlede Skrifter*

Agnes Aggergaard Mikkelsen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Den Danske Ordbog*

Gustav Juhl Mikkelsen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Diplomatarium Danicum* og ved *tekstnet.dk*

Bjarke Moe

ph.d., seniorredaktør og projektleder ved *Musikalske fortolkninger af dansk lyrik*

Frederikke Illemann Mortensen

stud.mag., studentermedhjælper ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*

Emma Mørk

stud.mag., studentermedhjælper ved *tekstnet.dk*

Jesper Gehlert Nielsen

cand.mag., seniorredaktør, leder af den litterære redaktion, projektleder ved *Danske Klassikere* og *Arkiv for Dansk Litteratur*, udgaveleder ved *Henrik Pontoppidans store romaner*, sekretær for Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

Kathrine Vig Nielsen

cand.mag., redaktør ved *Henrik Pontoppidans store romaner*

Sanni Nimb

ph.d., projektleder ved *Den Danske Begrebsordbog* og *COR – Det Centrale Ordregister*, seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *Tekstnet+* og *Compiling a Danish Benchmark Dataset*

Jakob Schweppenhäuser

ph.d., seniorredaktør ved *Musikalske fortolkninger af dansk lyrik*

Aviaja Skotte

stud.mag., studentermedhjælper ved *Den Danske Ordbog*

Karen Skovgaard-Petersen

dr.philos., direktør

Silas Blume Smidt

stud.mag., studentermedhjælper ved *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi*, ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*

Andrea Stengaard

cand.mag., assisterende redaktør ved *moderniseringen af H.C. Andersens eventyr og historier* og ved *sproget.dk*, arbejdsmiljørepræsentant

Nicolai Hartvig Sørensen

cand.mag., projektleder ved *ordnet.dk* og seniorredaktør ved *sproget.dk* og *Tekstnet+*

Nathalie Hau Sørensen

cand.it., assisterende redaktør ved *ordnet.dk*, *WebDDB*, *Tekstnet+* og *Compiling a Danish Benchmark Dataset*

Tine Nordentoft Thorsen

cand.mag., administrativ medarbejder

Karla Tibbe

stud.mag., studentermedhjælper ved den litterære redaktion og ved *Danske Klassikere*, *Peter Seebergs forfatterskab. En bibliografi* og ved *Dansk Litteraturhistorisk Bibliografi*

Lars Trap-Jensen

cand.mag. og MPhil, seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*

Thomas Troelsgård

cand.mag., seniorredaktør ved *Den Danske Ordbog*, *COR – Det Centrale Ordregister*, *Den Danske Begrebsordbog*, *C. Berg: Græsk-Dansk Ordbog*, *Gammeldansk Ordbog* og ved *Svensk-Dansk Ordbog*

Nathalie De Vallier

cand.mag., assisterende redaktør ved *Henrik Pontoppidans store romaner*

Peter Zeeberg

ph.d., projektleder ved *Videnskabshistorisk tekstportal*, seniorredaktør ved *Danske Klassikere fra Middelalderen*, desuden udgiver af *Hans Svanings Danmarkshistorie* og *Latinsk hyrdedigtning i Danmark på Frederik 2.s tid*

Bestyrelser, nævn, udvalg m.m.

Jonathan Adams

hovedredaktør for serien *Religious Minorities in the North: History, Politics and Culture*

medlem af advisory editorial board for *Early Middle English*

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Jørg Asmussen

medlem af Advisory Board for MSc-uddannelsen IT & Cognition ved Københavns Universitet

Jeppe Barnwell

medlem af bestyrelsen for Arkiv for Ny Litteratur

medlem af bestyrelsen for Den Litterære Institution uss

Simon Skovgaard Boeck

medarbejderrepræsentant i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs bestyrelse

redaktør af *Danske Studier*

sekretær for Universitets-Jubilæets danske Samfund

formand for Selskab for østnordisk filologi

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af redaktionskomiteen for Arkiv för nordisk filologi

medlem af Advisory Board for DFF-forskningsprojektet

When Danes Prayed in German

Laurids Kristian Fahl

medlem af Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA) under Akademikerne, udpeget af DM

Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs medlem hos Danske Forlag

Trine Arlund Hass

medlem af bestyrelsen for Center for Dansk Nylatin

medlem af Forum for Renæssancestudier

medlem af The Teaching Committee under The International Association for Neo-Latin Studies

medlem af redaktionen på *Classica et Mediaevalia: Danish Journal of Philology and History*

medlem af Societas Latina Daniae

Markus Hedemann

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Ebba Hjorth

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Birgitte Jacobsen

næstformand i censorformandskabet i Grønlandske og Arktiske Studier, Københavns Universitet

medlem af Advisory Board for det tværinstitutionelle forskningsprojekt ved Københavns Universitet og Ilisimatusarfik: *Sidste udkald – dialekt som sproglig kulturarv i Grønland*

Finn Gredal Jensen

kasserer og medlem af bestyrelsen for Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for Selskab for Nordisk Filologi

medlem af redaktionsgruppen for *H.C. Andersens Eventyr og Historier – den digitale manuskriptudgave*, H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet, Odense

medlem af editorial board for udgivelsesserierne *Danish Golden Age Studies* og *Texts from Golden Age Denmark* på forlaget Brill

medlem af Societas Latina Daniae

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

revisor for Filologisk-Historisk Samfund

Merete K. Jørgensen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

Anders Leegaard Knudsen

medlem af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning

medlem af Commission Internationale de Diplomatique

medlem af Selskabet til Udgivelse af Kilder til Dansk Historie

Henrik Lorentzen

medlem af Scientific Committee for eLex 2023: *Electronic lexicography in the 21st century*, Brno, juni 2023

medlem af Management Committee for European Network On Lexical Innovation, ENEOLI (COST Action CA22126)

medlem af styregruppen for *Sprogprisen.dk*

revisor for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Bjarke Moe

medlem af Dansk Selskab for Musikforskning

medlem af Internationale Heinrich-Schütz-Gesellschaft

medlem af bestyrelsen for Fonden til udgivelse af Niels W. Gades værker

Jesper Gehlert Nielsen

medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs klassikerudvalg

medlem af styregruppen for Klassikerdagen

medlem af styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

Sanni Nimb

beskikket medlem af Dansk Sprognævnets repræsentantskab, udpeget af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
formand for Dansk Sprognævnets Udvalg for Retskrivning

medlem af styrelsen for
Universitets-Jubilæets danske
Samfund

[Karen Skovgaard-Petersen](#)

medlem af bestyrelsen for
Center for Dansk Nylatin

medlem af bestyrelsen for
Forum for Renæssancestudier

medlem af bestyrelsen for
Holberg-Samfundet

medlem af bestyrelsen for
Societas Latina Daniae

medlem af bestyrelsen for
Tersløsegaard

medlem af redaktionen for
*Aigis. Elektronisk tidsskrift for
klassiske studier i Norden*

medlem af Det Kongelige
Danske Videnskabernes
Selskab

medlem af Det kongelige
danske Selskab for Fædrelandets
Historie

medlem af styregruppen for
*H.C. Andersens Eventyr og
Historier – den digitale
manuskriptudgave*, H.C.
Andersen Centret, Syddansk
Universitet, Odense

medlem af Trap Danmarks
faglige råd

medlem af Selskabet til
Udgivelse af Kilder til Dansk
Historie

medlem af Komiteen for
Holbergmedaljen

medlem af Det Letterstedske
Selskab i Danmark

medlem af bestyrelsen for
Foreningen lex.dk

[Andrea Stengaard](#)

arbejdsmiljørepræsentant i
Det Danske Sprog- og
Litteraturselskab

medlem af dommerpanelet
for *Sprogprisen.dk*

[Lars Trap-Jensen](#)

medlem af Scientific Commit-
tee for 16th International
Conference of the Asian
Association for Lexicography
(ASIALEX), Juli 2023, Yonsei
University, Seoul, Sydkorea

medlem af Scientific Commit-
tee for Lexicography in the
XXI century, november 2023,
Tbilisi, Georgien

medlem af Scientific Commit-
tee for GWLN-6 – the sixth
edition of Globalex Workshop
on Lexicography and Neology,
juli 2024, Pretoria, Sydafrika

medlem af Scientific Commit-
tee for 21st EURALEX Interna-
tional Congress, oktober
2024, Cavtat, Kroatien

medlem af bestyrelsen for
DM's sektor for Kultur &
Medier

medlem af DM's Kongres

medlem af Wissenschaftlicher
Beirat for *Zentrum für
Digitale Lexikographie* (ZDL)
ved Berlin-Brandenburgische
Akademie der Wissenschaften

[Peter Zeeberg](#)

næstformand for Forum for
Renæssancestudier

formand for Filologisk-
Historisk Samfund

medlem af bestyrelsen for
Center for Dansk Nylatin

medlem af bestyrelsen for
Dansk Selskab for Oldtids- og
Middelalderforskning

medlem af bestyrelsen for
Holberg-Samfundet

medlem af redaktionen for
tidsskriftet *Aigis. Elektronisk
tidsskrift for klassiske studier
i Norden*

medlem af Societas Latina
Daniae

medlem af Det kongelige
danske Selskab for Fædrelandets
Historie

latinsk konsulent, Danmarks
Kirker, Nationalmuseet

Jonathan Adams

censor i færøsk og nordiske sprog ved Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya

Jeppe Barnwell

underviser ved kandidatkurset *Fup eller fakta? Dokumentarisme, fiktion og exofiktion i dansk og europæisk litteratur i det 20. og 21. århundrede*, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, februar-maj 2024

Trine Arlund Hass

fagfællebedømmer ved *Aigis. Elektronisk tidsskrift for klassiske studier i Norden*

Birgitte Jacobsen

censor i lingvistik ved Københavns Universitet

censor i lingvistik ved Grønlands Universitet

fagfællebedømmer ved *Acta Linguistica Hafniensia. International Journal of Linguistics*

Henrik Lorentzen

fagfællebedømmer ved *International Journal of Lexicography* og *Nordiske Studier i Leksikografi*

Bjarke Moe

fagansvarlig for emner inden for klassisk musik på *lex.dk*
timelærer i musikteori og musikhistorie på Sjællands Kirkemusikskole

Jesper Gehlert Nielsen

censor i dansk ved universiteterne

Sanni Nimb

fagfællebedømmer ved *Konferanserapporten til den 17. konferansen i leksikografi i Norden*, konferencen *LREC-COLING 2024* og udgivelsen *Universality of Semantic Frames and Language-Specific Bulgarian Data*, Department of Computational Linguistics, Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

Karen Skovgaard-Petersen

vejleder for ph.d.-studerende ved Universitetet i Oslo

Andrea Stengaard

underviser på Politiskolen

Lars Trap-Jensen

fagfællebedømmer ved *International Journal of Lexicography*

fagfællebedømmer ved *Nordiske Studier i Leksikografi 17*

Peter Zeeberg

censor i latin ved universiteterne

Bestyrelsen

	valgt	på valg
Johnny Kondrup, <i>formand</i>	2021	2026
Eva Skafte Jensen	2023	2028*
Camilla Zacho Larsen	2022	2027
Erik Skyum-Nielsen	2022	2027*
Helle Vogt	2021	2026
Simon Skovgaard Boeck, <i>medarbejderrepræsentant</i>	2021	2026
Juridisk konsulent		
Morten Rosenmeier	2013	
Revisor		
Dorthe Brandt Andersen, Albjerg Revision & Rådgivning	2023	2024

* Genvalg ikke muligt.

Bent Magnus Christensen (20. marts 1946-16. juli 2023)

I juli 2023 døde Bent Christensen efter mange års kamp mod kræft. Hans sidste år var svære, men som sand stoiker bevarede han gennem hele forløbet en ro og indgød sine venner en tro på, at det nok skulle gå. Det gjorde det ikke, og det vidste han.

Bent var cand.mag. i fransk, latin og oldtidskundskab, men det blev i de klassiske fag, han udfoldede sit lange virke i gymnasieskolen lige fra ansættelsen i Helsingør i 1973 til pensioneringen i 2011. Bent var altid mere end 'bare' lærer. I de første år udgav han sammen med kollegaen og vennen Steen Christensen det latinsksprogede skoleblad *Spectator*. Sammen udgav de også antologier af klassiske og middelalderlatinske tekster, det sidste noget af en nyskabelse. I det hele taget var Bent en yderst produktiv forfatter af nye bøger til latinundervisningen, hvilket faget især i de vanskelige år i 70'erne og 80'erne havde skrigende behov for. Han er vist den eneste danske latinlærer, som har været forfatter på hele tre begyndersystemer: *Vita Romana* med Morten Stenbæk, *Latinitasserien* med mig og *Babelstårnet*, som blev til i en presset situation, hvor Folketinget havde besluttet at indføre et nyt fag, Almen Sprogforståelse, som hverken havde lærere, undervisningsmateriale eller en egentlig lærerplan.

Bent var en meget inspirerende lærer, og i over 30 år var Helsingør Gymnasium rammen om en frodig klassisksproglig studieretning. Det er næppe en overdrivelse at sige, at Bent i disse år på sin egen stilfærdige måde var den mest indflydelsesrige latiner i gymnasieskolen. Helt naturligt var han derfor i en årrække tilsynsførende ved pædagogikum over hele landet.

Fra omkring 2005 blev han desuden kaldet til ekstern lektor ved Saxo-Instituttet på Københavns Universitet, og det kan næppe undre, at han også her blev en elsket og afholdt lærer for en hel generation studerende.

Bent blev min meget nære ven allerede ved mødet en juni-dag i 1979 på skolens parkeringsplads, og vi havde mange glæder sammen i det daglige arbejde, ved de årlige studierejser med klassikerne til Italien og Grækenland og ved vores skolebogsprojekter. Men samarbejdet rakte videre. Allerede i 1988 påbegyndte vi et endnu ikke afsluttet projekt: udgivelsen af Christian 4.s over 800 latinske brevstile, som prinsen skrev flere gange ugentligt, uge ud og uge ind fra han var seks til fjorten år. Det første resultat af arbejdet udkom i 1988, 400-året for prinsens formelle overtagelse af magten; resten (ca. 650 stile) blev til et projekt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, som især Bent arbejdede på lige indtil foråret 2023. Vi blev i 2022 enige om, at der skulle knyttes nye kræfter til projektet, og vores fælles elev Kristian Thomsen Purreskov indtrådte i arbejdsgruppen. I forbindelse med arbejdet blev Bent i 2018 indvalgt i

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Han var naturligvis også medlem af Societas Latina Daniae og modtog i 2022 *Latinprisen* for sit store arbejde for faget.

Bent påtog sig mange tidskrævende og lidet synlige opgaver: En overgang var han redaktør af *Meddelelser for Antikkens venner*, i 90'erne en skattet medredaktør af *Klassikerforeningens Meddelelser*, og han sad i redaktionen af *Aigis* fra første nummer i 2000, hvor han som den myreflittige mand, han var, gennemlæste og kritiserede indsendte artikler, skrev anmeldelser og i det hele taget tog fra, når der var behov for det.

Men Bent var gennem årene involveret i meget andet udgivelsesarbejde. Jeg vil her kun nævne udgivelsen af to nordsjællandske middelalderbøger i dansk oversættelse: *Esrum Klosters Brevbog* og *Æbelholt Klosters Brevbog* (også en udgivelse af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab) og hans oversættelse af Apuleius' *Om Sokrates' gud* i den nye Platonoversættelse (hvor han i øvrigt læste korrektur på det meste). Desuden var han hovedansvarlig for den nye papirudgave af *Jensen & Goldschmidt* baseret på Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitaliserede udgave af ordbogen.

Bent gjorde ikke det store væsen af sig, men han har sat sig dybe spor i den danske klassikertradition, som han vil blive husket for med stor taknemmelighed af alle, der kendte ham.

Chr. Gorm Tortzen

Aage Jørgensen (5. juni 1938-25. marts 2023)

Efter ganske kort tids sygdom døde Aage Jørgensen den 25. marts 2023, 84 år gammel. Han stammede fra et husmandshjem i Lervad ved Føvling i Sønderjylland og var den ældste i en børneflokk på fem. I 1957 blev han nysproglig student fra Ribe Katedralskole; efter nogle år ved militæret læste han dansk og sammenlignende litteratur ved Aarhus Universitet og blev cand.art. i 1966. Efter vekslende ansættelser som stipendiat m.v. var han fra 1975 til 2002 lektor ved Langkær Gymnasium i Aarhus, men udfoldede sideløbende en stor produktion som fri forsker. I årene 1978-1988 var han medlem af Dansk Sprognævn. I 2005 blev han medlem af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Det satte han pris på – og hans viden, flid og udstrakte hjælpsomhed blev her værdsat i mange sammenhænge.

Mange kender og har draget nytte af hans *Dansk litteraturhistorisk bibliografi*, påbegyndt i 1967 og derefter årligt videreført og akkumuleret i samlede udgaver i 1989 og 2015. I et samarbejde med Det Kgl. Bibliotek og Institut for Nordiske Studier (Københavns Universitet) er bibliografiens mere end 20.000 poster nu overgået til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, hvor den bliver videreført. Aages opmærksomhed over for nye oplysninger svigtede aldrig, de skulle føjes ind – og blev det, i reviderede og forbedrede udgaver. Brugere skulle have det mest opdaterede grundlag for deres arbejde. Den litteraturhistoriske bibliografi blev gennem årene suppleret af en række danske forfatterskabsbibliografier, mange mindre, enkelte særdeles omfattende og internationale som i Søren Kierkegaards tilfælde.

Detaljens omhu gjorde sig gældende overalt. En bedre korrekturlæser end Aage kan man ikke forestille sig. Med præcision slog han ned på hastigt skrivende kollegers skrivefejl, dumheder og undladelsessynder. Intet blev sprunget over. Hans omfattende viden var præsent, den lå parat til at blive brugt, og han delte generøst ud af den.

I mange år var H.C. Andersens forfatterskab en hovedinteresse, honoreret med Forfatterforeningens H.C. Andersen-legat i 1999 og H.C. Andersen-prisen i 2008. Men i de sidste 25 år samlede interessen sig om Johannes V. Jensens forfatterskab, gerne i et tæt samarbejde med andre.

Det begyndte med den store udgave af *Samlede Digte 1-2* (2006), senere fulgt op af *Himmerlandshistorier 1-2* (2018) i serien *Danske Klassikere* og de fem bind *Ord og virkelighed. Forfatterskabets hidtil ikke optrykte artikler* (2014, i kommission hos Forlaget Underskoven), mere end 2.000 sider tekst, forsynet med omhyggelige noter og oplysninger. En udgave af *Den gotiske Renaissance* er nært forestående i selskabets regi. *Myter og Eksotiske Noveller* er under forberedelse og kan fuldføres

af Anders Ehlers Dam og en medudgiver. Som det sidste nåede Aage Jørgensen at være med i en smukt tilrettelagt udgave af *Den lange Rejse* på forlaget Morgenstjerne. En udgave af Per Langes essays var påbegyndt. Efter aftale med Aage Jørgensens børn er de relevante filer videregivet til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab med henblik på det videre arbejde, mens en stor fil med fotos af himmerlændingen er overdraget til museet i Farsø. Det var Aage Jørgensens drøm at redigere dem til en stor billedbog om og med Johannes V. Jensen.

Mit eget samarbejde med Aage har strakt sig over de sene-
ste 25 år, knyttet til flere af de nævnte udgaver og til en lang-
varig og munter indsats ved opbygningen af museet i Farsø, nu
Johannes V. Jensen og Thit Jensen Museet. Forfatterens arbejds-
værelse havde ligget pakket ned på Nationalmuseet, men bistå-
et af Ejnar Stig Askgaard fra Museum Odense og udstillingsarki-
tekt Eskild Bjerre Laursen fik væsentlige dele af det nu til huse
i det nybyggede domicil i Farsø. Suppleret af museets egne
samlinger kunne det nye museum åbne i 2011. Et antal eksem-
plarer af Aage Jørgensens mange Johannes V. Jensen-udgivelser
er nu stillet til rådighed for museets samling og for dets salgs-
reol i receptionen. »Det varer ved, det fagre Spil, / om ogsaa du
ej mer ser til« – hedder det i Johannes V. Jensens »Baalfærds-
sang«.

Aage Jørgensen er kendt for sine oplysninger om, hvad *an-*
dre har skrevet, berømmet for sine præcise notationer og sin
vilje til fuldstændighed. *Alt skal med* var titlen på det festskrift,
han fik overrakt ved sin 60-årsdag i 1998. Det indeholdt bl.a. en
fortegnelse over hans *egen* produktion indtil da: små 800 num-
re! Pensioneringens frirum føjede yderligere til listen: I alt 1.350
blev det til. De enkelte bidrag tog endda til i omfang og blev
flere gange samlet i bogform med en genkommende og karak-
teristisk undertitel – f.eks. *Den store Jensen og andre præcise-*
ringer (2017).

Aage Jørgensen vil blive husket for sin hjertelige trofasthed, for
det bundne lune, den humor, den flid og det vedholdende en-
gagement, der lige til det sidste kendetegnede ham. Det var en
gave, en varig inspiration.

Per Dahl

Indvalgt i 2023

På årsmødet 2023 blev Nils Holger Németh Berg, Niels Brunse, Ane Grum-Schwensen og Kim Steen Ravn indvalgt i Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Medlemskredsen pr. 31. marts 2024

	Indvalgt
Jonathan Adams seniorredaktør, PhD	2008
Esben Albrechtsen dr.phil.	1987
Marianne Alenius forlagschef, ph.d.	1989
Jens Kr. Andersen dr.phil.	1985
Aage Andersen cand.mag.	1986
Uffe Andreasen fhv. ambassadør, mag.art.	1977
Charlotte Appel lektor, dr.phil.	2011
Maria Arvidsson seniorredaktør, ph.d.	2021
Jørg Asmussen cand.mag.	1999
Sebastian Møller Bak seniorredaktør, ph.d.	2021
Jeppe Barnwell seniorredaktør, MPhil, erhvervs-ph.d.-studerende	2019
Nils Holger Németh Berg ph.d.	2023

Jens Bjerring-Hansen lektor, ph.d.	2014
Henrik Blicher lektor, ph.d.	1996
David Bloch professor, ph.d.	2011
Hans Blosen cand.phil.	1996
Simon Skovgaard Boeck seniorredaktør, ph.d.	2010
Else Bojsen cand.mag.	2004
Ivan Boserup cand.mag.	1992
Niels Brunse forfatter, oversætter	2023
Niels Jørgen Cappelørn professor, dr.theol. h.c.	1989
Per Dahl mag.art.	1989
Anne Duekilde cand.mag.	1964
Dorthe Duncker professor, dr.phil.	2003
Sten Ebbesen professor, dr.phil.	1977
Svend Eegholm-Pedersen cand.mag.	1970
Birgit Eggert lektor, ph.d.	2019
Claus Fabricius seniorforsker, lic.scient.	2018

Laurids Kristian Fahl seniorredaktør, cand.mag.	2006
Britta Orlík Frederiksen lektor, mag.art.	1990
Axel Teich Geertinger forskningsbibliotekar, ph.d.	2022
Ane Grum-Schwensen lektor, udgaveleder, ph.d.	2023
Anne Mette Hansen lektor, ph.d.	2008
Heine Hansen lektor, PhD	2018
Søren Peter Hansen studielektor, cand.mag.	2009
Thomas Hansen seniorredaktør, cand.mag.	2010
Markus Hedemann seniorredaktør, cand.mag.	2007
Steffen Heiberg mag.art.	1990
René Herring bibliotekar	2008
Ebba Hjorth seniorredaktør, mag.art.	1979
Bente Holmberg lektor emerita, mag.art.	1983
Elise Iuul cand.mag.	2019
Birgitte Jacobsen seniorredaktør, ph.d.	2015
Henrik Galberg Jacobsen professor, dr.phil.	1989

Torben Jelsbak lektor, ph.d.	2013
Eva Skaftte Jensen seniorforsker, dr.phil.	2015
Finn Gredal Jensen seniorredaktør, cand.mag. et jur.	2005
Jonas Jensen seniorredaktør, cand.mag.	2021
Minna Skaftte Jensen professor, dr.phil.	2000
Birgitte Bøggild Johannsen redaktør, mag.art.	2017
Bent Jørgensen professor, dr.phil.	1991
Merete K. Jørgensen seniorredaktør, cand.mag.	1987
Esther Schat Kielberg cand.phil.	1992
Lasse Horne Kjældgaard direktør, professor, dr.phil.	2007
Anders Leegaard Knudsen seniorredaktør, ph.d.	1996
Carl Henrik Koch dr.phil.	1998
Johnny Kondrup professor, dr.phil.	1990
Patrick Kragelund dr.phil.	2002
Kjeld Kristensen cand.mag.	1992
Karsten Kynde cand.scient.	2005

Camilla Zacho Larsen cand.mag.	2015
Henrik Lorentzen seniorredaktør, cand.mag.	1999
Jørn Lund professor, cand.mag.	2012
Flemming Lundgreen-Nielsen dr.phil.	1977
Jens Lyster dr.theol. h.c.	1978
Bjarke Moe seniorredaktør, ph.d.	2022
Lars Boje Mortensen professor, ph.d.	1989
Mia Münster-Swendsen lektor, ph.d.	2017
Johan de Mylius professor, dr.phil.	1985
Jesper Gehlert Nielsen seniorredaktør, cand.mag.	2006
Klaus Nielsen projektkoordinator, ph.d.	2016
Marita Akhøj Nielsen dr.phil.	1989
Michael Lerche Nielsen lektor, ph.d.	2002
Sanni Nimb seniorredaktør, ph.d.	2007
Sebastian Olden-Jørgensen lektor, ph.d.	2008
Rikke Agnete Olsen forfatter, cand.mag.	1992

Bolette Sandford Pedersen professor, ph.d.	2021
Erik Petersen dr.phil.	1978
Gert Posselt cand.mag.	2016
Bjørn Poulsen professor, dr.phil.	2019
Krista Stinne Greve Rasmussen lektor, udgaveleder, ph.d.	2021
Kim Steen Ravn cand.phil.	2023
Nicolas Reinecke-Wilkendorff mag.art.	2012
Thomas Riis professor, dr.phil.	1986
Morten Rosenmeier professor, ph.d.	2013
Sven Hakon Rossel professor, mag.art.	2004
Jørgen Schack seniorforsker, cand.mag.	2009
Søren Schou professor, mag.art.	2016
Lene Schøsler professor, dr.phil.	2013
Rasmus Sevelsted postdoc, ph.d.	2022
Aldís Sigurðardóttir ordbogsredaktør, mag.art.	2009
Gunnar Sivertsen forsker, dr.art.	2010

Karen Skovgaard-Petersen direktør, dr.philos.	1993
Erik Skyum-Nielsen lektor emeritus, mag.art.	1991
Marianne Stidsen dr.phil.	2019
Inger Sørensen cand.phil.	2012
Nicolai Hartvig Sørensen seniorredaktør, cand.mag.	2009
Liisa Deth Theilgaard cand.mag.	2013
Chr. Gorm Tortzen cand.mag.	2002
Lars Trap-Jensen seniorredaktør, cand.mag. og MPhil	1999
Thomas Troelsgård seniorredaktør, cand.mag.	2010
Helle Vogt professor, ph.d.	2014
Monica Wenusch dr.phil.	2021
Vibeke Winge dr.phil.	1998
Peter Zeeberg seniorredaktør, ph.d.	1993
Keld Zeruneith dr.phil.	1991
Per Øhrgaard professor, dr.phil.	2014